T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI

KARADENİZ EREĞLİ MÜZESİ'NDE BULUNAN İSLAMİ DÖNEME AİT BİR GRUP SİKKE

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
Aylin ÜNLÜTÜRK

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi ERCAN ÇALIŞ

VAN-2021

KABUL VE ONAY

<table>
<tr><td colspan="2">Aylin Ünlütürk tarafından hazırlanan “Karadeniz Ereğli Müzesi’nde Bulunan İslami Döneme Ait Bir Grup Sikke” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.</td></tr>
<tr><td>Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ercan ÇALIŞ
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sanat Tarihi Anabilim Dalı
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.</td><td>...……</td></tr>
<tr><td>Başkan : Dr. Öğr. Üyesi Resul YELEN
İstanbul Üniversitesi, Sanat Tarihi Anabilim Dalı
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.</td><td>……...</td></tr>
<tr><td>Üye : Dr. Öğr. Üyesi Ercan ÇALIŞ
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sanat Tarihi Anabilim Dalı
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.</td><td>……...</td></tr>
<tr><td>Üye : Dr. Öğr. Üyesi Oktay BAŞAK
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sanat Tarihi Anabilim Dalı
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.</td><td>……...</td></tr>
<tr><td>Yedek Üye : Dr. Öğr. Üyesi Mehmet KULAZ
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sanat Tarihi Anabilim Dalı
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum</td><td>……...</td></tr>
<tr><td>Yedek Üye : Dr. Öğr. Üyesi Ufuk ELYİĞİT
Bandırma On Yedi Eylül Üniversitesi, Sanat Tarihi Anabilim Dalı
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum</td><td>……...</td></tr>
<tr><td>Tez Savunma Tarihi:</td><td>05/01/2021</td></tr>
<tr><td>Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini ve imzaların sahiplerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Bekir KOÇLAR
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü</td><td></td></tr>
</table>

ETİK BEYAN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü **Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;**

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. (05.01.2021)

(İmza)

Aylin ÜNLÜTÜRK

(Yüksek Lisans)

Aylin ÜNLÜTÜRK

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Şubat, 2021

KARADENİZ EREĞLİ MÜZESİ'NDE BULUNAN İSLAMÎ DÖNEME AİT BİR GRUP SİKKE

ÖZET

Birçok bilim dalının konusunu oluşturan sikke; bir malın karşılığında ödenen, üzerinde yazı, mühür ve süslemeleri bulunan, dairesel formlu, küçük metal parçalardır. Sikkeler bulunduğu dönemin hükümdarını, sosyo-ekonomik yapısını, kültürünü yansıtmada çok önemli bir yere sahiptir. Sikkeler üzerinde taşıdıkları yazılarla dönemin dil yapısı hakkında fikirler sunarken, aynı zamanda üzerinde bulunan motifler, figürler ve bezemeler ile dönemin sanat üslûbu hakkında bilgiler de vermektedir. Sikkelerin üzerinde yer alan bilgiler, daha önceden belirlenemeyen bir dönemi ya da tarihi belirler hale getirmede bir nevi aracılık etmektedir. Bazen de yanlış bilinen tarihsel çözümlemelerin düzeltilmesine katkı sağlar. Bu işlevi ile de kendi içerisinde apayrı bir öneme sahip olmaktadırlar. İslami Dönem sikkeleri, Emevî döneminden Kaçar Dönemi'nin sonuna kadar 15 dönemi kapsar. Hz. Muhammed ve Dört Halife Dönemi'nde Bizans ve Sasanî sikkeleri kullanıldı. Hz. Ömer ve Hz. Osman dönemlerinde bazı değişiklikler eklendiyse de asıl İslami sikke özelliğini Emevî Döneminde kazandı. Abbasi, Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde doruk noktasına ulaştı. Sikkelerle ilgili çalışmalar çoğunlukla müzeler üzerinden yapılmaktadır. Bu sebeple araştırmada Karadeniz Ereğli Müzesi tercih edilmiş ve çalışmanın konusunu, tarihimizde önemli bir yere sahip olan İslami Dönem Sikkeleri'nin Karadeniz Ereğli Müzesi'nde ki bir grubunu oluşturmaktadır.

Araştırma konusunun amacı; Ereğli Müzesi'nde yer alan bir grup İslami Dönem sikkelerini, darp ettiren Emir-Sultan, darp tarihi, darp yeri, malzeme, ölçüler ve bezeme ögeleri bakımızdan incelenmesi ve değerlendirmesinin yapılması olarak ele alınmıştır. Bu verilerle Nümizmatik bilimi ile birlikte birçok bilim dalına da katkı sağladığı düşünülmektedir.

Çalışma metodunun ilk aşaması kaynak taramasından oluşmuştur. Çalışmada yardımcı olabilecek kitap, makale, tez, dergiler belirlenerek temin edilebilenler birincil kaynak olarak temin edilmiş, bazı kaynaklar internet ortamından pdf olarak elde edilmiştir. İkinci aşamada; Karadeniz. Ereğli Müzesi'ndeki çalışmaya dahil olan sikkeler envanter kayıtlarıyla incelenmiş ve fotoğraf çekimleri gerçekleştirilmiştir. Üçüncü aşama katalog kısmından oluşmaktadır. Bu aşamada sikkeler kronolojik olarak düzenlenmiş, darp tarihi, darp yeri, ölçüleri, malzemesi vb. belirlenip, kitabeleri okunarak, tanımları yapılmıştır. Son aşama ise darp yeri, süsleme, malzeme, yazı başlıkları altında değerlendirme ve karşılaştırmaya gidilmiştir.

Anahtar Kelimeler **:** İslami Sikke, Karadeniz Ereğli Müzesi, Emevî, Artuklu, Zengî, Danişmendlî, Eyyûbi

Sayfa adedi **:** 161+ XVi

Tez Danışmanı **:** Dr. Öğr. Üyesi Ercan Çalış

(**M. Sc. Thesis**)

Aylin ÜNLÜTÜRK

VAN YÜZÜNCÜ YIL UNIVERSITY
INSTUTE OF SOCIAL SCIENCES
February, 2021

A GROUP OF COİNS FROM THE İSLAMİC PERİOD FOUND İN THE KARADENİZ EREĞLİ MUSEUM

ABSTRACT

The coin, which is the consist of subject of many disciplines; They are small, circular shaped metal pieces with inscriptions, seals and ornaments that are paid for a property. Coins have a very important place in reflecting the ruler, socio-economic structure and culture of the period in which they were found. While providing ideas about the language structure of the period with the inscriptions they carry on the coins, they also provide information about the art style of the period with the motifs, figures and ornaments on them. The information on the coins is a kind of intermediary in determining a period or date that cannot be determined before. Sometimes it contributes to the correction of misunderstood historical analysis. This function is also of particular importance in itself. Islamic Period coins cover 15 periods from the Umayyad Period to the end of the Qajar Period. Byzantine and Sassani coins were used during the period of Hz.Muhammad and the Four Caliphs. Although some changes were added during the Hz.Osman and Hz.Omar period, it gained its original Islamic coin feature during the Umayyad period. It reached its peak in the Abbasid, Seljuk and Ottoman Periods.Studies on coins are mostly carried out through museums. For this reason, Karadeniz Ereğli Museum was chosen for the study and the subject of the study is a group of Islamic Period Coins in the Black Sea Ereğli Museum, which has an important place in our history.

The purpose of the research topic; Khan- Sultan, who had minted a group of Islamic Period coins in Ereğli Museum, was considered as the examination and evaluation of the date of the minting, the place of the minting, material measurements

and decoration elements. With these data, it is thought that it can contribute to many branches of science as well as numismatics.

The first stage of the study method consisted of literature review. The books, articles, theses and journals that can help in the study were determined and those that could be obtained were obtained as primary sources, and some of the resources were obtained as pdf from the internet. In the second stage, the coins included in the study in the Karadeniz Ereğli Museum were examined with inventory records and photographs were taken. The third stage consists of the catalog part. At this stage, the coins were arranged chronologically, the date of the minting, the place of the minting, their size, material, etc. were determined, and their descriptions were made by reading the inscriptions. The final stage is evaluated under the headings of the place of the beating, material, decoration and writing.

Keywords **:** İslamic coin, Karadeniz Ereğli Museum, Umayyad, Danishmendli, Artuqid, Zengi, Ayyubid

Quantity of Page **:** 161+ XVi

Scientific Director **:** Dr. Lecturer Ercan Çalış

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **iii**
ABSTRACT ..... **v**
İÇİNDEKİLER ..... **vii**
KISALTMALAR ..... **ix**
ÇİZELGELER DİZİNİ ..... **x**
GÖRSELLER DİZİNİ ..... **xi**
TABLOLAR DİZİNİ ..... **xiv**
ÖN SÖZ ..... **xv**
GİRİŞ **1**
A. Konunun Önemi ve Amacı 1
B. Kaynak ve Araştırmalar 2
C. Metod ve Düzen 3
1. SİKKENİN GELİŞİMİ VE TARİHÇESİ **4**
1.1. Sikke Üretimi ve Üretim Teknikleri 8
1.1.1. Döküm Tekniği 8
1.1.2. Çekiç ile Darp Tekniği 9
1.1.3. Mekanik Darp Tekniği 10
2. KARADENİZ EREĞLİ'NİN TARİHÇESİ **12**
3. KARADENİZ EREĞLİ MÜZESİ **14**
3.1. Müzenin Katları ve Sergi Bölümleri 15
4. MEVCUT SİKKELERE GÖRE TARİHİ ARKA PLAN **18**
4.1. Emevîler H.42-133 (M.662-750) 18
4.2. Danişmendlî Beyliği H.463-573 (M.1071-1178) 19
4.3 Artuklu Beyliği H.494-812 (M. 1101-1409) 20
4.3.1. Hısnıkeyfâ Artukluları Kolu H.495-628 (M. 1102-1231) 20
4.3.2. Mardin Artukluları Kolu H.499-812 (M.1106-1409) 22
4.3.3. Harput Artukluları Kolu H.580-632 (M.1185-1233) 24
4.4. Zengîler H.521-649 (M. 1127-1251) 25
4.5. Eyyûbiler 566-866 (M. 1171-1462) 25
5. KATALOG **27**
6. DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA **117**
6.1. Darp Yeri 117

6.2. Malzeme 118
6.3. Yazı 118
6.4. Süsleme 119
6.4.1. Geometrik Süsleme 119
6.4.1.1. Daire 119
6.4.1.2. Altı Kollu Yıldız Motifi 122
6.4.1.3. Tamga Motifi 122
6.4.2. Bitkisel Süsleme 123
6.4.2.1. Kıvrım Dal ve Koç Başı Motifleri 123
6.4.3. Dini Motifler 123
6.4.3.1. Hristiyanlık İmgeleri 123
6.4.3.2. İslami İmgeler 125
6.4.4. Mitolojik Yaratıklar 127
6.4.4.1. Ejder 127
6.4.4.2. Kentauros/Kentaur 127
6.4.4.3. Çift Başlı Kartal 128
6.4.5. Gezegen ve Burç Sembolleri 129
6.4.5.1. Gezegen Sembolleri 129
6.4.5.2. Burç Sembolleri 133
7. SONUÇ 136
KAYNAKÇA 138
EKLER 143
Ek-1: Çizimler 143
Ek-2: Tablolar 159
ÖZ GEÇMİŞ
TEZ ORİJİNALLİK RAPORU

KISALTMALAR

Bu çalışmada yer alan kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte şu şekildedir:

Kısaltma	Açıklama
C.	Cilt
Cm.	Santimetre
Çiz.	Çizim
Foto.	Fotoğraf
Gr.	Gram
H.	Hicri
Haz.	Hazırlayanlar
Kdz.	Karadeniz
Kat.	Katalog
Katalog No.	Katalog Numarası
M.	Miladi
Mm.	milimetre
vb.	ve benzeri

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizim 1. 15. yy'a ait temsili bir darphane……...8

Çizim 2. Dökme kalıbı ve bu kalıbın bir yüzünün şeması ……..…9

Çizim 3. Sikke basım düzeneğini gösteren çizim……..10

Çizim 4. Sikke basma makinası ……....10

Çizim 5. Katalog -6 / Fot.15a-b…….....144

Çizim 6. Katalog -8 / Fot.17a-b…….....146

Çizim 7. Katalog -9 / Fot.18a-b…….....146

Çizim 8. Katalog -10 / Fot.19a-b…….....147

Çizim 9. Katalog -11 / Fot.20a-b…….....148

Çizim 10. Katalog -12 / Fot.21a-b……...149

Çizim 11. Katalog -13 / Fot.22a-b…….....150

Çizim 12. Katalog -16 / Fot.25a-b…….....151

Çizim 13. Katalog -17 / Fot.26a-b…….....152

Çizim 14. Katalog -23 / Fot.32a-b……...153

Çizim 15. Katalog -25 / Fot.34a-b……...154

Çizim 16. Katalog -27 / Fot.36a-b……...155

Çizim 17. Katalog -28 / Fot.37a-b…….……..156

Çizim 18. Katalog -29 / Fot.38a-b……...157

Çizim 19. Katalog -30 / Fot.39a-b……...158

Çizim 20. Katalog -31 / Fot.40a-b……...159

GÖRSELLER DİZİNİ

Fotoğraf 1. Zincirlide Barrekub zamanına ait disk şeklinde ignot……..5

Fotoğraf 2. Lidya kralı Kroisos dönemine ait ilk altın sikke örneklerinden biri….6

Fotoğraf 3. Eski bir Ereğli görüntüsü……..…...13

Fotoğraf 4. Ereğli Müzesi'nin genel görünümü…….……14

Fotoğraf 5. Müzenin ilk katında sergilenen pişmiş toprak amforalar……..15

Fotoğraf 6. Elpek kumaşın16dan kadın giysisi……..……16

Fotoğraf 7. Elpek kumaşından kadın-erkek giysileri, silahlar……....16

Fotoğraf 8. Müze-ev dekorasyonunda yatak odası…….....17

Fotoğraf 9. Krispos'un mezarı……...……....17

Fotoğraf 10. Katalog 1…….....30

Fotoğraf 11. Katalog 2……..…...32

Fotoğraf 12. Katalog 3…….35

Fotoğraf 13. Katalog 4…….……...….38

Fotoğraf 14. Katalog 5…….……..……..41

Fotoğraf 15. Katalog 6……...……..44

Fotoğraf 16. Katalog 7…….47

Fotoğraf 17. Katalog 8……...…..50

Fotoğraf 18. Katalog 9…….……...……..53

Fotoğraf 19. Katalog 10……...…....56

Fotoğraf 20. Katalog 11……...59

Fotoğraf 21. Katalog 12……..….62

Fotoğraf 22. Katalog 13……...65

Fotoğraf 23. Katalog 14……..68

Fotoğraf 24. Katalog 15……..71

Fotoğraf 25. Katalog 16……..73

Fotoğraf 26. Katalog 17……..75

Fotoğraf 27. Katalog 18……..79

Fotoğraf 28. Katalog 19……..82

Fotoğraf 29. Katalog 20……..84

Fotoğraf 30. Katalog 21……..87

Fotoğraf 31. Katalog 22……..90

Fotoğraf 32. Katalog 23……..93

Fotoğraf 33. Katalog 24……..96

Fotoğraf 34. Katalog 25……..99

Fotoğraf 35. Katalog 26…….....102

Fotoğraf 36. Katalog 27…….105

Fotoğraf 37. Katalog 28…….108

Fotoğraf 38. Katalog 29…….111

Fotoğraf 39. Katalog 30…….114

Fotoğraf 40. Katalog 31…….116

Fotoğraf 41. Constantinus IV, Bizans sikkesi……...125

Fotoğraf 42. Ayasofya Müzesi'nin doğu duvarında yer alan Pantokrator İsa tasviri, Deisis sahnesi……...126

Fotoğraf 43. Meryem'in hükümdarı takdis sahnesi, Bizans sikkesi.....126

Fotoğraf 44. Ayakta Duran Halife Tasvirli Emevî Dinarı…….....127

Fotoğraf 45. Hz. Yunus'un Cebrail'in yardımıyla Şekil 42: Şekil 13' ün eskiz çizimi (Kaya, 2017). Balığın karnından çıkması, Falname, 17. yüzyıl. (And, 2015:219) ……...127

Fotoğraf 46. Göreme Yılanlı Kilise, Ejderle Mücadele sahnesi. (X. yy)……....128

Fotoğraf 47. Tokat Mevlevihane Vakıf Müzesi-Şamdan, Ejderle Mücadele Sahnesi……..129

Fotoğraf 48. Berlin, Almanya Müzesi'nde Bulunan Memlûk Türklerine ait Çift Başlı Kartal Motifli Seramik Tabak……...130

Fotoğraf 49. II. Kılıçarslan Dönemine ait Selçuklu sikkesi……...131

Fotoğraf 50. Solda: Hellenistik Dönem Tarsus sikkesi üzerinde Perseus imgesi. Sağda: Artuk sikkesi üzerinde Merih Gezegeninin tasviri …….....132

Fotoğraf 51. Kitabü't-Tiryak başlangıç sayfası (Hilal tutan kadın)……..133

Fotoğraf 52. Acaibü'l Mahlukat'tan bir tasvir (Güneş tasviri)…….133

Fotoğraf 53. II. Gıyâseddin Keyhüsrev dönemine ait (1237-1246) gümüş dirhem……..135

Fotoğraf 54. Grek-Roman sikke, I.Philuppus ve Otacilıa adına,Mesembria darplı, bronz sikke……...136

Foto 55. Berlin Friedrich Müzesi'nde Güney Doğu Anadolu'dan götürülen stuko parçası……..136

Foto.56. Topkapı Sarayı Müzesi'nde Selçuklu Dönemi'ne ait 2/1792 envanter no.lu eser……...136

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Karadeniz Ereğli Müzesi'nde İncelenen İslamî Sikkelerin Toplam Adedi……159

Tablo 2. Karadeniz Ereğli Müzesi'nde İncelenen Bir Grup İslami Sikkenin Hükümdar Dönemleri……..…….....160

Tablo 3. Çalışmada İncelenen Sikkelerin Envanter Bilgileri……..161

ÖN SÖZ

Günümüzde varlığını idame ettiren, siyasi yapıları olan devletler, medeniyet yolunda tarih sahnesinde ilerlerken, kurulmuş oldukları coğrafyadan; sosyal, kültürel ve tarihi birçok değeri de bünyesine katmışlardır. Bu bağlamda; komşularla olan ilişkileri, jeopolitik konumları, göç yolları üzerinde bulunmaları hasebiyle Anadolu ve Ön Asya coğrafyası oldukça zengin kültürel bir yapıya sahiptir.

Bu kültürün en önemli parçalarından biri de şüphesiz sikkelerdir. Sikkeler; ait oldukları medeniyet hakkında bize çok sayıda bilgi veren vesikalardır denebilir. Ait olduğu medeniyetin tarihi, dini, idare şekli, hükümdarları, saltanat süreleri, etkilediği ve etkilendiği toplumlar, sanat etkileşimleri, finansal yapıları gibi birçok konudan, üzerinde yer alan süslemelerine kadar dönemin görsel sanatlarına kadar uzanan geniş bir yelpazede bize bilgi aktarımı yapan çok kıymetli objelerdir.

Tarihimizde bu kadar önemli bir yere sahip olan sikkelerin, ‘’Karadeniz Ereğli Müzesi’nde Bulunan İslami Döneme Ait Bir Grup Sikke” başlığı altında incelenen bu araştırmanın temel amacı; geçmişten günümüze gelen süreçte sahip olduğumuz değerler ışığında, oldukça zengin olan kültürümüze bir nebze ışık tutabilmektir. Yapılan bu çalışmada İslami dönem grubunda yer alan 31 adet sikke incelenmiş ve dönemleri belirlenmeye çalışılmıştır. Ele alınış ve sonuçlarıyla birlikte bu çalışmanın Sanat Tarihi ve Nümizmatik başta olmak üzere ilgili birçok alana da kaynak teşkil etmesi hedeflenmektedir.

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi’nde yüksek lisansa başladığımdan bu yana yardımlarını ve desteklerini esirgemeyen değerli hocam sayın Prof. Dr. Recai Karahan’a, araştırma konusunun belirlenmesi, araştırmada izlenecek yol ve değerlendirmesinin yapılması da dâhil olmak üzere çalışmanın her aşamasında emek sarf eden değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Ercan Çalış’a, sikkelerin okunması aşamasında yardımlarını esirgemeyen sayın Abdullah Alp’e, çalışmanın başından itibaren her zaman yanımda olan ve fikirleriyle yol gösteren sayın Selami Reisoğlu’na, Ereğli Müzesi’nde çalışmam için bana gerekli izni sağlayan müze müdürü sayın Ahmet Mercan’a, fotoğraf çekimleri ve envanter kayıtlarının incelenmesinde yardımlarını eksik etmeyen müze uzmanı sayın Onur Arslan’a, yanımda varlıklarını hep hissettiğim değerli aileme ve annem Nimet Ünlütürk’e, Van’da kaldığım süre

boyunca bana evinin kapılarını açan, her türlü desteği sağlayan sayın Sıddık Beyter ve ailesine son olarak da sayın Ömer Ekinci'ye teşekkürü bir borç bilirim.

Aylin Ünlütürk

VAN-2021

GİRİŞ

A. Konunun Önemi ve Amacı

Ortaya konan bu çalışma, Emevî Devleti'nden Eyyûbiler'e kadar olan süreçteki İslamî dönemlerin durumunu; sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan ele alarak ortaya koyduğu verileri belirlemesi açısından önemli bir çalışma olmuştur.

Konunun amacı; Karadeniz Ereğli Müzesi'nde bulunan Emevî Dönemi'nden Eyyûbi Dönemi'ne kadarki tarihi süreçte yer alan bir grup İslami sikkeyi detaylı bir şekilde incelenmektir. Sikkeleri darp ettiren bey, darp tarihi, darp yeri, malzemesi ve birimi tespit edilerek bu bilgilerin kronolojik olarak sıralanması ve değerlendirilmesi yapılmıştır. Üzerinde yer alan yazılar okunarak, süsleme ve kompozisyonlar tanımlanmıştır. Sanat tarihi disipliniyle bilimsel değerlendirilmesinin ortaya konularak bu alanda daha önce yapılmış olan çalışmaların genişletilmesi hedeflenmiştir. İnceleme esnasında sikkelerin darp edilen dönemin ekonomik yapısı, siyasal, sosyal ve kültürel değerlerin ortaya çıkarılması da hedefler arasında tutulmuştur.

Bu çalışmayı desteklemek amacıyla yapılan fotoğraflama ve çizimlerin yanı sıra, yazıların ve süslemelerin çözümlenmesi yapılmıştır. Dönemin ekonomi ve kültürel yapısını, siyasi ve sosyal yaşamını, sanat anlayışını ve üslûp özelliklerini daha açık ve anlaşılır bir şekilde belirlenmesine yardımcı olacağından bu çalışma süresi içerisinde çalışmaya dâhil edilen sikkelerin üzerinde detaylı bir çalışma yapılmıştır.

Çalışma İslami Dönem sikkeleriyle sınırlı tutulmuştur. Bu şekilde sınırlı tutulmasında konu bütünlüğünün sağlanması göz önünde bulundurulmuştur. Müzede 841 adet İslami döneme ait sikke olmakla birlikte, form, süsleme gibi farklılıklar göz önünde bulundurularak bunlar arasından 31 adet örnek değerlendirilmeye alınmıştır. Çalışma kapsamına alınan sikkelerin bu sayıyla sınırlı tutulmasının sebebi başta kullanılan figürlerdir. Tıpkıbasım olan veya birbirlerine çok benzeyen figürlü sikkeler tekrar edilmemeye çalışılmıştır.

B. Kaynak ve Araştırmalar

Bu çalışmada öncelikle müze envanter kayıtları daha sonra da konu hakkında yapılan çalışmalar detaylı olarak incelenmiştir. Karadeniz Ereğli ve Karadeniz Ereğli Müzesi hakkında bilgiler toplandıktan sonra çalışmada yer alan İslamî dönemler tarihsel olarak ele alınmış ve bu alanda yapılan çalışmalardan katalog karşılaştırılması yapılmıştır. Hem tanımlama, hem de tarihsel bilgi ile katalog karşılaştırılmasında birincil kaynaklarla birlikte internet ortamından faydalanılmış ve bilgilerin güvenirliliği açısından farklı kaynaklarla pekiştirilmiştir. Başta Ramazan Uykur'un ''Madenden Yansıyan Tarih Artuklu Sikkeleri" önemli ölçüde çalışmaya kaynaklık etmiş bir eserdir. Ramazan Uykur, 2017 yayımlı bu eserinde; Türkiye, il, arkeoloji ve etnografya müzelerinde bulunan Artuklular'a ait sikkeleri bezeme ve yazı unsurlarıyla detaylı olarak incelemiştir. Bir başka kaynak; ''Sikkeler Ne Anlatır? Ortaçağ Anadolu Sikkelerinde Simgeler ve Çokkültürlülük" adlı Yapı Kredi Yayınlarının eserinde ise; Ortaçağ'da Anadolu'nun çok kültürlü yapısını sikkeler aracılığıyla ortaya koymak hedeflenmiş, farklı medeniyetlere ait sikke koleksiyonları benzer motif örnekleriyle değerlendirilmiştir. İbrahim-Cevriye Artuk'un ''Artukoğlu Sikkeleri", Tuncay Aykut'un ''Emevî Sikkeleri" adlı eseri, Oğuz Tekin'in ''Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş" eserleri. Cecıle Morrısson'un ''Antik Sikkeler Bilimi Numismatik Genel Bir Bakış", Urfalı Mateos'un ''Vekayi- Nâmesi (952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli (1136-1162)" adlı eserleri çalışmaya ışık tutan başlıca eserler olup yine bu alanlarda yazılmış olan yüksek lisans ve doktora tezleri, makale, dergi yazılarından da yararlanılmıştır. Bu çalışmalar dışında Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Türkler Ansiklopedisi, İslâm Ansiklopedisi ve diğer ansiklopedilerde bulunan çeşitli makalelerden faydalanılmış ve edinilen bilgiler doğrultusunda özgün bir çalışma ortaya konmaya çalışılmıştır.

C. Metod ve Düzen

Çalışma, Sanat Tarihi alanında müze ölçeğinde ele alınan ve İslamî döneme ait bir grup sikkeyi kapsamaktadır. Ele alınan eserler gruplandırılarak, tek tek ele alınıp incelenmiştir.

Yapılan bu çalışmada öncelikli olarak sahip olunan kaynaklardan ele alınan sikkelerin tarihsel arka planıyla ilgili geçen bilgiler kontrol edilerek değerlendirmeye alınmıştır. Daha sonra bu bilgiler tematik alt başlıklar halinde günümüz çalışma prensiplerine uygun bir hale getirilmiştir. Gerek danışman gerekse bu alanda uzman olan diğer hocaların yönlendirmesi ile ele alınan sikkelerin tespit ve belgeleme noktası sağlıklı bir biçimde yapılıp elde edilen bulguların değerlendirilmesi ana çalışma metodu olmuştur. Konuyla alakalı ayrıca öncelikli olarak temin edilen diğer kaynaklardan ve gerekirse internet ortamından yararlanarak daha sağlıklı bilgiler edinilmeye çalışılmıştır.

Öncelikle literatür taraması yapılmış daha sonra tespit edilen sikkeler; form, motif, yazı ve süsleme açısından ele alınmıştır. Bu bağlamda öncelikle ele alınan sikkeler üzerindeki yazı, motif ve bezemeler bu konuda uzman kişi ya da kişiler ile birlikte değerlendirilerek bu bilgilerin açığa kavuşturulması sağlanmıştır. Çalışma kapsamında olan sikkelerin teker teker yazılım programları aracığı ile çizimleri yapılarak, böylece eserlerin ve üzerindeki yazı, motif ve bezemelerin ana hatları belirlenmiştir. Gerekli yerlerde bu konuyla ilgili uzman kişilerden destek alınmıştır. Fotoğraflar ile belgelenen tüm sikkeler Sanat Tarihi Metodolojisi' ne uygun bir şekilde ele alınarak çalışma tamamlanmıştır.

1. SİKKENİN GELİŞİMİ VE TARİHÇESİ

Sikke, ‘’*Ağırlığı ve içindeki maden miktarı ayarlanmış, üzerinde kendisini basıp piyasaya çıkaran ve istediğinde tekrar geri almayı garanti eden devletin arma veya işaretini taşıyan, ufak, yuvarlak (disk şeklinde) ve ana maddesi metal olan bir ödeme aracıdır*[1]*.”* Kelimenin kökeni Arapça olup, anlamı; “damga veya nakış basmak için hazırlanmış kalıp, demir kalıptır. Çoğul anlamı “meskûkat”’tır ve damga ile damgalanmış anlamına gelir[2]*.”*

Yerleşik hayata geçmeyen insanlar tarafından sikke henüz bilinen ve icat edilen bir materyal değildi. Kendi ihtiyaçlarını gidermeye yönelik olarak geliştirdikleri değiş-tokuş (takas) usulünü kullanıyorlardı. Bilimsel çalışmalar bu dönemde hayvanların ve maden eşyalarının para olarak kullanıldığını göstermektedir. Grek döneminde, Drakon’un (M.Ö.624) kanunlarında, cezaların hayvanlar üzerinden kesildiği görülmektedir. Yerleşik ve kısmen daha sistematik bir hayata geçtiklerinde ise insanların birbiriyle olan etkileşimi arttığından dolayı hayvanların para olarak kullanılması yetersiz kalmış ve bu durumdan kaynaklanan problemler meydana gelmiştir. Ellerindeki malzemenin değerini ölçme fikri ortaya çıkmıştır. Geliştirdikleri bu fikir ışığında ellerinde bulunan malzemeyle eşdeğer bir değişim aracına yani ‘’sikke” ye gereksinim duymuşlardır[3].

Bundan sonra kazan, balta, kürek gibi madenden elde edilen malzemeler ile bilezik, küpe, yüzük gibi süs eşyalarının para amacıyla kullanılmaya başladığı görülmektedir. Para Latincede hayvan anlamına gelen pecus’ tan türemiş olan pecunia anlamına gelmektedir[4].

Sikke düşüncesinin ilk uygulamasına Asur egemenliğinde bulunan Zincirli’ de (Sam’ al), MÖ 8. yy.’a tarihlendirilen bir define alanı içinde yer alan ingotlar örnek olarak gösterilebilir[5].

---

[1] Oğuz Tekin, *Eskiçağda Para- Eski Yunan, Roma ve Bizans Altın Sikkeleri,* İstanbul, 2008, 179.
[2] Tekin, s.25.
[3] Tekin, s.26.
[4] http: // wwww.auzefcontent/18_19/antik_numismatik (Erişim Tarihi: 20.03.2020).
[5] Ömer Develi, *“Antik Çağ’da Sikke ve Sikke Birimleri”* (Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Klasik Arkeoloji Bölümü, Lisans Tezi), İzmir, 2014, 6.

Foto 1: Zincirli' de Barrekub zamanına ait yazılı disk şeklinde ingot[6]

İbn-i Haldun'un Mukaddime adlı eserinde, sikkenin zaman içinde kazandığı üç temel anlamdan şu şekilde bahsedildiği belirtilmektedir*: "Sikke sözü, bu iş için demirden yapılmış damganın (stamp) adı idi, sonra damganın dinar ve dirhemler üzerinde nakşedilmiş resimler şeklinde bıraktığı izler manasına nakledildi. Daha sonra para basma ihtiyaç ve şartlarıyla alakalı her şeye nezaret etme manasına nakledildi. Bu ise devletin belli ve önemli bir dairesidir [7]."*

Bilimsel araştırmalar sikkeyi ilk bulanın Lidyalılar (M.Ö. VII.) olduğu konusunda birleşmektedir. Sikkenin işlevine ait görüşleri iki şekilde açıklayabiliriz: İlki, daha toplumsal olarak; savaş giderleri, kamu çalışanlarına ödenen ücret, kamu harcamaları ile vergi ödeme aracı olduğudur. İkincisi ise en basit tabiriyle, günlük ihtiyaçları karşılamak için yapılan ödemeler ve karşılıklı alışverişte standart bir ödeme aracına ihtiyaç duyulmasının sonucu olarak kullanılmasıdır[8]. Kullanılan ilk sikkeler altın ve gümüş karışımı olan elektronlardır [9].

[6] Mustafa Hizmetli, "Abbasiler Döneminde Para Basımı"*, İstem Dergisi,* 8, 15.
[7] Zeliha Demirel Gökalp, *Yalvaç Müzesi Bizans Sikkeleri*, T.C Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2009.
[8] Tekin, 25.
[9] http://islamansiklopedisi.org.tr/sikke (Erişim Tarihi: 18.04.2020).

Foto 2: Lidya Kralı Kroisos dönemine ait ilk altın sikke örneklerinden biri[10]

Sikkenin icadından önce, her türlü ödemenin tahıl ürünleri, bir takım araç-gereç ve değerli eşyalar gibi materyallerle yapıldığı bilinmektedir. Sikkenin icadıyla birlikte bu çeşitlilik ile karmaşıklık ortadan kalkmış, standart bir ödeme imkânı ve bu standart ödemeyle işlem yapabilme olanağı doğmuştur[11]. Mal ve hizmet alımı karşılığında, ödemenin yine aynı mal ve hizmet verilerek yapılması, yerleşik hayata geçen ilk toplumlarda başlamış ve bu gelenek binlerce yıl devam eden bir uygulama, ticari bir sisteme dönüşmüştür[12] .

Sikkenin icadı her ne kadar Lidya Krallığına mal ediliyorsa da ona asıl kimliğini kazandıran Batı Anadolu'da bulunan İyonya bölgesindeki şehirler olmuştur. Bu şehirler Grek kültürü etkisi etrafında toplanmışlardır. M.Ö. VI. yüzyıl gibi erken bir dönemde sikke basmış olan Batı Anadolu' daki kentler arasında; Efesos (Efes), Miletos (Milet), Phokaia (Foça), Erythrai (Ildırı), Smyrna (İzmir), Khios (Sakız Adası), Halikarnassos (Bodrum), Kyzikos (Erdek) ve Lampsakos (Lapseki) sayılabilir[13]. Kısa bir süre içinde sikke basımı Yunanistan'dan Akdeniz coğrafyasının geneline ve oradan Hindistan'a kadar yayılmıştır. Bazı bölgelerde basılan sikkelerde Grek kültürü etkili olmuştur. Bu sebeple de Arkaik, Klasik ve Hellenistik çağlarda basılan sikkelere Grek sikkeleri ismi verilmiştir[14].

---

[10] Tekin, *"*Sikke*"*, *İslam Ansiklopedisi*, C. XXXVII, İstanbul, 2009, 179.

[11] Turan Gökyıldırım, *Eski Yunan-Roma-Bizans Sikkelerinde Dinî Motif ve Semboller, Anadolu' da Paranın Tarihi,* Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Yayınları, Ankara, 2011, 51.

[12] Tekin, *Lydia Krallığı'ndan Osmanlı İmparatorluğu'na Anadolu' da Sikke Darbı*, *Anadolu' da Paranın Tarihi* , Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Yayınları, Ankara, 2011, 3640.

[13] Tekin, *Sikke*, 25.

[14] Mustafa Polat, *"Samsun Arkeoloji Müzesi ve Etnografya Müzesinde Bulunan XII. Ve XV. Yüzyıllara Ait Beylikler Dönemi Sikkeleri*, (Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Van, 2010, 120.

Klasik Dönemde (M.Ö. 490-330) sikke basan şehir sayısı artmakla beraber sikke yüzeyine sikke sanatkârları etkili olmuştur. Helenistik Dönemde (M.Ö. 330-30) sikke basan kentlerin sayısı ve sikkenin tipleri çoğalmıştır. Bu dönem 7sikkelerinde kral portreleri ön plana çıkmıştır[15].

Zamanla kralların üstünlük göstergesi haline gelen sikkelerin tasarımına karar veren hükümdarlar sikkeler üzerine, tanrılar, belirli tarihsel olaylarla bağlantılı simgeler, hatta yazılar ekletmeye başlamışlardır[16].

İlk Roma sikkelerinin basıldığı M.Ö. III. yüzyıl başlarında Roma devletinin gümüş sikkesi denarius, altın sikkesi aureus olarak adlandırılmaktadır[17]. Sikkelerin ön yüzünde imparatorun portresi, isim ve ûnvanları yer alır. Arka yüzde ise tanrılar, tanrıçalar, personifikasyonlar (kişileştirme), imparator ve aileleri, askeri fetih ve zaferler, efsaneler, sivil ve dini mimariler, hayvanlar, devlet işlerinin propagandası, ölüm gibi daha birçok konu işlenmiştir[18]. İmparatorlar yalnız kendi adına değil aynı zamanda eşleri ve veliahtları adına da sikke bastırmayı gelenek haline getirmişlerdir[19]. Roma sikkeleri hemen hemen bütün Akdeniz dünyasını kapsayan İmparatorluğun çeşitli bölgelerinde bulunan yaklaşık 40 darphanede basılmıştır. Esas darphane Roma da idi ve bu darphane M.Ö. III. yy.'dan itibaren faaliyet gösteriyordu[20].

Hristiyanlığın bir sembolü olan haç, Bizans sikkelerinde en büyük dini sembol olarak vazgeçilmez bir unsur olmuştur. Bizans sikke sembollerinde imparatorlar haçlı taç takıyor, ellerinde haç ve haçlı küre, bazen de dünyanın fani olduğunu ve ölümsüz olmadığını gösteren akakia (içine toz doldurulmuş bir kese) tutuyor; ön veya arka yüzde uygun bir yere de mutlaka haç yerleştiriliyordu[21].

---

[15] Günnur Aydoğdu, *"Kahramanmaraş Müzesindeki İslam Dönemi Sikkeleri, Osmanlı Dönemine Kadar"*, (Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Isparta 2012, 8.

[16] Oğuz Tekin, *Eskiçağ'da Para: Antik Numismatiğe Giriş*, Eskiçağ Bilimler Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 1998, 9.

[17] Sabahat Atlan-Nezahat Baydur, *Grek ve Roma Sikkeleri*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul,1984, 3.

[18] John H. - Cahıll, Nicholas (Dü.) Kroll*, "Lidyalılar ve Dünyaları*", *Sardeis Sikkeleri*, İstanbul 2010, 146.

[19] Tekin, *Eskiçağ'da Para: Antik Numismatiğ*, 45.

[20] Gökyıldırım, 73.

[21] Polat, 122.

Bizans Devleti'nin zayıflamaya başladığı 11.yy.'dan sonra sikkeler de bozulmaya başlamıştır. 1204 yılında Latinlerin Bizans'ı işgal etmeleri ile yaklaşık 50 yıl sikke basımı durmuş ve imparatorluğun Türkler tarafından yenilgiye uğradığı 1453 yılına kadar gelen süreçte gittikçe bozulan, anlaşılmaz tipler olarak darp edilmeye devam edilmiştir[22].

1.1. Sikke Üretimi ve Üretim Teknikleri

Eskiden sikke kalıpları özellikle bronz, demir ve çelik gibi metallerden el ile yapılırdı. Bunu yapanlara hakkâk adı verilirdi. Sikkenin kalıbının ön yüzü sabit kalırken arka yüzünün kalıbı ise müteharriktir (devingen). Kalıplara önce yazı ve tasvirler ters olarak kazılır, böylece ön yüzün kalıbının örs içine gömülmesi sağlanırdı. Arka yüz kalıbı için de bir sap oluşturulurdu[23]. Örneğin altından bir sikke basılmak isteniyorsa öncelikle külçenin ayarı ve ağırlığı tespit edilerek parçalara ayrılır, bunun akabinde sikke taslağı (pul denilen düz ve yuvarlak parça) meydana getirilirdi [24].

Çizim 1: 15. Yüzyıla ait temsili bir darphane[25]

1.1.1. Döküm Tekniği

Sikke ve madalyonların yapımında; önce kalıp içinde eritme yöntemi, daha sonraları ise üzerine tasvir kazınan sikke kalıpları ile darp etme yöntemi kullanılmaya başlanmıştır. Bu yöntemlerin kullanımı antik çağlardan günümüze değin

[22] İbrahim - Cevriye Artuk, *Arkeoloji Müzeleri Teşhirdeki İslami Sikkeler Kataloğu*, I, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1971.
[23] Artuk, "Arkeoloji Müzeleri Teşhirdeki İslami Sikkeler Kataloğu*",* XXXII.
[24] Şevket Pamuk, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Paranın Tarihi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999, 8-10.
[25] Cecile Morrısan, *Antik Sikkeler Bilimi Numismatik Genel Bir Bakış*, İstanbul, 2002, 7.

gelebilmiştir. İlk Roma paraları da bu yöntem ile üretilmiştir. Bunun yanı sıra, Çin sikkeleri de 1890 yılına kadar dökme tekniği ile yapılmıştır. M.Ö. IV. yüzyıldan bu yana taş, pişmiş toprak ya da bronzdan yapılmış olan döküm tablaları, ya "ana sikke" den ya da eyalet atölyelerinde bulunan resmi kalıptan (matris) yapılmıştır. Çin sikkelerinin ortasında yuvarlak daha sonra kare formlu olan delikler yer almıştır. Bu farklı formdaki delikler üretim şekli ile ilintilidir[26].

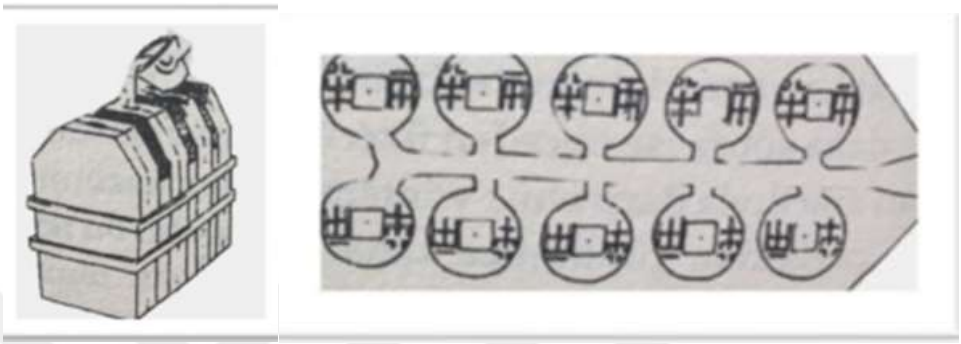

Çizim 2: Dökme kalıbı ve bu kalıbın bir yüzünün şeması[27]

1.1.2. Çekiç ile Darp Tekniği

Antik dönem ve Orta Çağı içine alan çekiç ile darp XVII. yy. başından itibaren ortaya çıkan mekanik darp tekniği ile birlikte sikke basımında iki önemli dönemi belirler. Dönemi ne olursa olsun üretimi üç ana işlemden oluşmaktadır: Bu işlemler sırasıyla; sikke pulunun hazırlanması, sikke kalıbının işlenmesi ve darptır[28]. Çekiç ile darp şu şekilde gerçekleşir; darp edilecek paranın iki yüzünde de yazı ve şekillerin negatifi sikkegenbaşı tarafından sikke puluna işlenir ve sikke üzerindeki dua, darp yeri, vb. içeren kalıp altta, sultanın adını veya tuğrasını içeren kalıpta üste yerleştirilir. Yapılan bu teknikten dolayı alt kalıp ön yüz, üst kalıp ise arka yüz olarak yer almıştır. İki kalıp arasına tavlanarak konulan parçanın kaymasını önlemek için kalıplar üzerine noktalar da yerleştirilirdi[29]. Bu demir kalıplar su verilerek sertleştirilirdi. Bu teknikte darbenin iki kalıba dik bir doğrultuda vurulması

[26] Morrısan, 8.
[27] Philip Grierson, Numismatics, İngiltere, 1975, 100-101.
[28] Develi, *27.*
[29] Morrıssan, 71.

gerekmektedir. Ancak el becerisi gerektiren bu işte her defasında olumlu sonuç sağlamak mümkün olmayınca, paraların tümünde standart tutturulamıyordu.

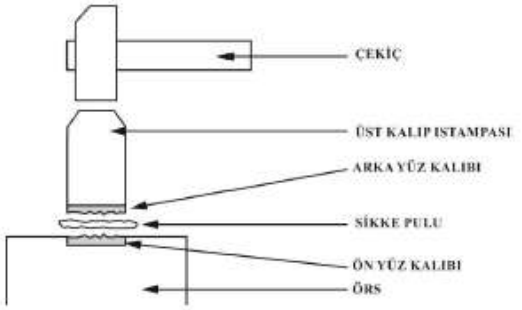

Çizim 3: Sikke basım düzeneğini gösteren çizim[30]

1.1.3. Mekanik Darp Tekniği

Mekanik darbın kullanımı XV. yy. sırasında gerçekleştirilen teknik buluşlarla birlikte önce Fransa ve İngiltere'de yayılmaya başladı. XIX. yüzyılda elektriğin darp yöntemine kullanılmaya başlanmasına kadar farklı mekanik darp teknikleri kullanılmıştır. Bu tekniklere merdaneli pres, kaldıraçlı pres örnek olarak gösterilebilir[31].

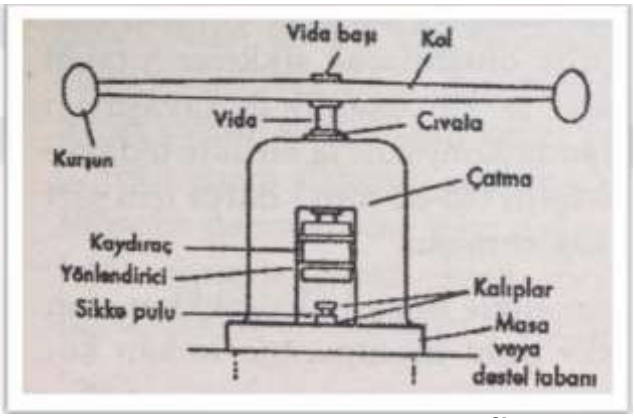

Çizim 4: Sikke basma makinesi[32]

- **Darphane Görevlileri**:

[30] Morrıssan, 72.
[31] Morrıssan, 73.
[32] Morrıssan, 75.

Darphanede;

- Darphane Amili (Yetkileri padişah fermanıyla belirlenen birinci derecede sorumlu kişi)
- Darphane Emini (Amili denetleyen kişi)
- Darphane Mevkûfat Emini (Amilin yerine geçecek kişi)
- Darphane Sabib-ayarı (Hile olup olmadığını denetler)
- Kalcılar (Madeni döküp çubuk haline getiren kişi)
- Kehleciler (Çekilmiş teli parça parça kesen kişi)
- Sikkeciler (Sikke kesen kişi) çalışmaktaydı.

2. KARADENİZ EREĞLİ'NİN TARİHÇESİ

Karadeniz Ereğli Anadolu'nun Kuzey Batısında Karadeniz kıyı yerleşmesidir. İsmi eski kaynaklarda Herakleia Pontike olarak geçmektedir. Bu antik adının kaynağı mitolojik kahraman Herakles'ten gelir. Herakles'in 12 görevinden biri olan Kerberos'u yakaladığı yer olarak efsanelerde geçen mağara da bu şehirde yer alır. Mağara günümüzde de ziyaretçilere açıktır. Herakles adının söylenişi zamanla halk arasında Ereğli adına dönüşmüştür[33]. Karadeniz Ereğli'nin tarihi, antikçağ tarihçileri ve coğrafyacılarının anlatımlarında efsanelerle karışmıştır. O nedenle günümüzde bazı araştırmacı ve tarihçiler Karadeniz Ereğli'nin tarihi ile ilgili bilgiler verirken, zaman zaman yanılgı içine girmişlerdir. Karadeniz Ereğli araştırmacılarını yanılgıya düşüren sebep; Antik çağ kaynaklarının; efsanelerle ve Helen yayılma ideolojileriyle karışmış tarihsel değerlendirmeleridir[34].

Bugüne kadar Karadeniz Ereğli tarihi ile ilgili net bir kronolojik sıralama yapılamadığı için tarihçiler farklı tarihi anlatımlarda bulunmuşlardır. Karadeniz Ereğli'nin kuruluş tarihi çoğu kaynakta M.Ö.550 olarak geçmektedir. M.Ö.550 tarihi Megaralı ve Boitialı Dor göçmenlerinin bölgeye geldikleri tarihi işaret etmektedir. Herakleia Prensliği zamanında en geniş sınırlarına ulaşmış, daha sonra Roma İmparatorluğu hâkimiyetine girerek Hristiyanlığı benimsemiştir. Bir süre Bizans'a bağlı kaldıktan sonra da M.S 1393 yılları civarında Sultan Bayezid tarafından oğlu Süleyman Çelebi'ye para karşılığında alınarak Türk egemenliğine girmiştir. Osmanlı Dönemi'nde Bender-i Ereğli olarak adlandırılmış ve İstanbul'un fethinden sonra Fatih'in fermanıyla fetih ağaçları dikilmiştir. 18 Haziran 1920'de düşman işgalinden kurtulmuş ve Alemdar Savaş Gemisi'nin Ereğli kıyılarında göstermiş olduğu kahramanlıktan ötürü şehir büyük önem kazanmış, Alemdar Gemisi onarılarak karaya oturtulmuş ve müze haline dönüştürülmüştür[35]. 1930'lu yıllarda Hitit yazıtlarının okunması sonucunda Karadeniz Ereğli'nin kuruluşuna ithaf eden M.Ö 550 yılının gerçeği yansıtmadığı ortaya çıkmıştır [36]. Nitekim M.Ö. 550 yılından

[33] Karadeniz Ereğli Belediyesi Yayını, 2002, 10-13.
[34] Tayfun Akkaya, Herakleia Pontike *Karadeniz Ereğli'nin Tarihi Gelişimi ve Eski Eserleri,* Troya Yayıncılık, İstanbul, 10-11.
[35] Erişim: http//www.kdzeregliemlak.com/ eski zonguldak/ galeri - kategori fotoğrafları (Erişim Tarihi: 15.05.2020)
[36] Karadeniz Ereğli Müzesi Tanıtım Kitapçığı, 2017, 3.

yaklaşık 2000 yıl geride, M.Ö. 2500'lü yıllarda Karadeniz Ereğli ve çevresinde yerleşmelerin olduğu yapılan arkeolojik araştırmalar sonucunda ortaya çıkmıştır[37]. Sonuç itibariyle Karadeniz Ereğli'nin kuruluşuna dair henüz net bir belge bulunmamaktadır.

Harita 1: Batı Karadeniz Bölgesi Haritası (Erken Cumhuriyet Dönemi 20.yy başı)

Foto. 3: Ereğli'nin Eski Bir Görüntüsü[38]

[37] http://www.karadenizeregli.gov.tr/karadeniz-ereglinin-tarihçesi (Erişim Tarihi: 05.01.2021)
[38] http//www.kdzeregliemlak.com/ eski zonguldak/ galeri - kategori fotoğrafları (Erişim Tarihi: 13.06.2020)

3. KARADENİZ EREĞLİ MÜZESİ

Karadeniz Ereğli Müzesi, Halil Paşa Konağı olarak da bilinen bir yapıdır. Zemin üstünde üç katı daha olan, orta sofalı plan tipli ve kâgir bir bina içinde hizmet vermektedir. 19.yy sonlarına doğru kentin ileri gelen beylerinden Halil Paşa Karamahmutoğlu tarafından konak olarak yapılmıştır. Bozhane Yalı Caddesi üzerindedir. İnşası eski bir kilisenin temeli üzerine yapılan konağın cephe süslemelerinde Roma dönemine ait binalardan toplanan şipolyenler (devşirme) kullanılmıştır. Bir dönem ortaokul ve kız meslek lisesi olarak kullanılmıştır. Uzun bir süre sahipsiz olan ve büyük ölçüde tahribata uğramış olan yapı 1989'da restore edilmek üzere Kültür Bakanlığına tahsis edilmiştir. Yaklaşık olarak 10 yıllık bir restorasyon çalışmasının ardından müze olarak 01.08.1998 tarihinde hizmete açılmıştır[39].

Foto.4: Ereğli Müzesi'nin genel görünümü

[39] Karadeniz Ereğli Müzesi Tanıtım Kitapçığı, 2017, 5.

3.1. Müzenin Katları ve Sergi Bölümleri

Zemin katta Ereğli ve çevresinden toplanan Helen, Roma ve Bizans dönemi eserleri olan mermerden yapılmış mezar stelleri, figürlü mermer sütun başlıkları, cam kaplar, çeşitli madeni eserler, takılar, kandillerden oluşan arkeolojik eserler yer almaktadır. Bununla birlikte, Lidya, Grek, Roma, Bizans, Abbasi, Emevî, Sasani, Artuklu, Selçuklu ve Osmanlı sikkeleri koleksiyonlarından oluşan arkeolojik eserler teşhirde sergilenmektedir[40].

Foto. 5: Müze'nin ilk katında sergilenen pişmiş toprak amforalar

Birinci katta idari hizmetlerin yürütülmesiyle ilgili büroların yanı sıra pişmiş toprak amforalar teşhir edilmektedir[41].

[40] Karadeniz Ereğli Müzesi Tanıtım Kitapçığı, 2017, 5.
[41] Karadeniz Ereğli Müzesi Tanıtım Kitapçığı, 2017, 5.

Foto. 6: Elpek kumaşından kadın giysisi

Foto. 7: Elpek kumaşı kadın-erkek giysileri, silahlar

İkinci katta çeşitli erkek ve kadın giysileriyle birlikte yöreye özgü bir dokuma çeşidi olan "elpek" kumaşı ve ipliği, dokuma aletleri, bohça, mendil, örtü gibi dokuma türleri, tütünle ilgili eşyalar, tespih, saat, mutfak eşyaları, silahlar, mühürler, ölçü ve tartı aletleri ile el yazması eserlerden oluşan yöreye ait etnografik eserler sergilenmektedir[42].

[42] Karadeniz Ereğli Müzesi Tanıtım Kitapçığı 2017, 5.

Foto. 8: Müze-ev dekorasyonunda yatak odası

Üçüncü kat Osmanlı dönemi tarzında ve müze-ev dekorasyonuna uygun biçimde döşenmiştir. Bu katta sırasıyla oturma odası, misafir odası, günlük oda ve yatak odası yer almaktadır[43].

Foto. 9: Krispos' un mezarı

Müzenin bahçesinde sırasıyla; Grek, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine ait olan sütun başlıkları, sütun gövde ve kaideleri ile çeşitli mimari parçalar, lahitler ve son olarak da pandomim sanatçısı Krispos'un anıt mezarı yer almaktadır[44].

[43] Karadeniz Ereğli Müzesi Tanıtım Kitapçığı, 2017, 5.
[44] Karadeniz Ereğli Müzesi Tanıtım Kitapçığı, 2017, 5.

4. MEVCUT SİKKELERE GÖRE TARİHİ ARKA PLAN

İslam Tarihi; Hz. Peygamberin 7.yüzyılda Medine'de kurduğu ilk İslam tarihiyle başlayan ve günümüze kadar gelen süreçte yaşandığı tüm toplumları ifade eder. Pasifik'ten Atlas okyanusuna kadar geniş bir alana yayılmış, çeşitli toplumları etkisi altına alarak günümüze kadar varlığını idame ettirmiştir[45]. İslam inancını dinin yanı sıra toplumsal bir kuruluş olarak da ele alır ve sonuçlarını bu şekilde ortaya koyar. Hz. Peygamberin İslam'ı müjdelemesinden ölümüne kadarki süreçte İslamiyet altın çağını yaşamış ve bu dönem İslam Tarihi'nde Asr-ı Saadet olarak adlandırılmıştır. Ondan sonraki dönemlerde hilâfet ve saltanat devletleri olarak devam etmiş ve modern zamanlarda farklı akım ve durumlar ortaya çıkmıştır. Siyasi İslam Tarihi kendi arasında farklı kategorilerde incelenirken bilimsel olarak İslam Tarihi de kendi içinde farklı kategorilerde ele alınır[46].

Çalışmada ele alınan sikkelerin ait olduğu İslam Devletlerinin siyasi yapıları kronolojik olarak kısaca değerlendirildi.

4.1. Emevîler H.42-133 (M.662-750)

Dört Halife Devri'nden sonra son halife Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hasan altı aylık bir hilafet dönemi yaşadı. Ondan sonra ise hilafeti Muaviye devraldı. Muaviye'nin 41/661'de Şam merkezli olarak kurduğu bu devletin daha sonraki halifeleri Benî Ümeyye soyundan geldiği için Emevî adıyla anılmıştır[47]. Devletin ilk döneminde iç çatışmalara son verilerek İslami fetihler gerçekleşmiştir. Bu fetihler daha çok Anadolu üzerine yapılmıştır. Bizans'ı bozguna uğratarak uzun bir süre İstanbul'u muhasara altında tuttular. 680'de geri çekilmek zorunda kaldılar. İkinci döneminde iç çatışmalar başlamıştır. En parlak dönemini Abdülmelik bin Mervan döneminde yaşamıştır. Bütün İslam dünyası ona biat etti. Bizans'a karşı üstünlük kurdu. Doğuda Hindistan, batıda İspanya içlerine kadar İslamiyet'i yaydı. Abdülmelik bin Mervan döneminden sonraki halifeler zamanında katı milliyetçilik anlayışları ve kabilecilik sistemini yeniden canlandırmaya başlamaları yüzünden Abdurrahman bin Muaviye

[45] Nesimi Yazıcı, *İlk Türk- İslâm Devletleri Tarihi*, Ankara 2009, 115.
[46] https://islamansiklopedisi.org.tr/asr-i saadet (Erişim Tarihi: 05.03.2020).
[47] İsmail Yiğit, " Emevîler", *İslam Ansiklopedisi*, Ankara 2016, 13.

zamanında 133/750'de Abbasiler tarafından yıkıldılar. Muaviye Endülüs'e kaçarak bir süre daha sülalenin tarihini devam ettirmiş oldu[48].

Emevîler döneminde ilme, mimariye, imar faaliyetlerine çok önem verilmiştir. Abdülmelik bin Mervan döneminde İslam tarihinde ilk kez yeni paralar basılmıştır. Önceleri Bizans sikkeleri örnek alınmış fakat zamanla bazı karakter ve motiflerin düzenlemesiyle ilk müstakil İslam sikkeleri oluşturulmuştur. Kur'an'dan ayetler taşıyan yazı ibareleri ilk kez uygulanmıştır[49].

4.2. Danişmendlî Beyliği H.463-573 (M.1071-1178)

Danişmendlîler 1071 yılında Sivas merkezli olarak Danişmend Gazi tarafından kurulan bir beyliktir. Tokat, Niksar, Amasya, Çorum ve Kayseri civarında hüküm sürmüştür. Süleyman Şah'ın vefatının ardından Çankırı, Kastamonu ve Ankara'ya da hakim oldular[50]. I. Kılıçarslan'ın ölümünden sonra yerine geçen oğlu Gümüştegin zamanında Danişmendlî Beyliği en güçlü dönemini yaşadı. Bizans ve Haçlılara karşı Selçuklularla beraber mücadele etti. Haçlılara karşı önemli zaferler kazandılar. Gümüştegin bu zaferlerden sonra Malatya'yı kuşatma altına aldı. Bu sırada şehir Ermeni asıllı Gabriel'in hâkimiyetindeydi ve Gabriel Malatya halkına zulmediyordu. Süryani askerler bu zulüm karşısında şehrin kapılarını açarak Malatya'yı Gümüştegin'e teslim etti (M.1102)[51]. Danişmendlîler'in hükümdarı M.1134'te Emir Gazi oldu. Emir Gazi'nin ardından bir süre Melik Muhammed başa geçti, hükümdarlığı sırasında İslamiyet'i yaymak için çalışmış ve harap haldeki Kayseri'yi yeniden imar etmiştir. Sonrasında veliaht tayin ettiği oğlu Zünnun yerine Melik Muhammed'in eşiyle evlenen kardeşi, o sırada Sivas valisi olan Nizameddin Yağıbasan kendini hükümdar ilan etti[52]. Zünnun'da Kayseri'ye hükümdar olurken, diğer oğlu Aynüddevle de Malatya'ya hakim oldu. Böylece Danişmendlîler Sivas, Kayseri ve Malatya kolları olarak ayrılmıştı ve farklı hükümdarlar tarafından yönetiliyordu. Bu da merkezi birliğin ve otoritenin sarsılmasına yol açmış, iç

[48] İrfan Aycan, "Emeviler Dönemi İç Siyasi Gelişmeleri", *Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, XXXIX, 1, (1999), 147-174.
[49] Yiğit, 24.
[50] Hakkı Dursun Yıldız, *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, 8, İstanbul, 1989, 120
[51] Urfalı Mateos, *Vakayi-Name(952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli*, (1136-11162) (çev. H.D Andreasyan, Haz. Halil Yinanç) TTK, Ankara, 2000, 223-224.
[52] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, 1, Ankara, 1982, 1-9.

karışıklıklara zemin hazırlamıştı[53]. Selçuklu hükümdarı II. Kılıçarsaslan Danişmendlîler'deki iç çatışmalardan faydalanarak, Kayseri ile Malatya üzerine yürüyüp bu kolları da kendi egemenliği altına aldı[54].

Gümüştegin kendi adına para bastıran ilk Danişmendlî hükümdarıdır. Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamiyet'in yayılmasında önemli rol oynamışlardır[55].

4.3 Artuklu Beyliği H.494-812 (M. 1101-1409)

Artuklu Beylikleri, bugünkü coğrafyada Fırat ile Dicle arasında kalan, tarihi kaynaklarda el-Cezire olarak anılan bölgede (Diyarbakır, Hasankeyf ve Mardin çevresi) XI-XIV. yüzyıllar arasında üç kol halinde hâkimiyet kurdular. 1102-1231 yılları arasında Hısn-ı Keyfâ, 1108-1406 yılları arasında Mardin ve 1185-1233 yılları arasında Harput Kolu hüküm sürmüştür[56].

4.3.1. Hısnıkeyfâ Artukluları Kolu H.495-628 (M. 1102-1231)

İlk Artuklu Beyliğidir. Büyük Selçuklu İmparatorluğu'nun Alparslan ve Melikşah dönemlerinde görev almış bir Türk kumandanı olan Artuk Bey'in oğlu Münineddin Sökmân tarafından Hısn-ı Keyfa'da kurulmuştur. Kurucusunun adından dolayı Sökmâniye Kolu denmiştir (1102) [57].

Musul Emiri Kürboğa'nın ölümünden sonra Musul'un ileri gelenleri, vali olarak Emir Sungurca'ya karşı Hısn-ı Keyfa'da hâkimiyet kurmuş olan Türkmen Musa'yı desteklediler. Musa Sungurca'yı öldürerek Musul yönetimini ele geçirdi. Ceziri Emiri Çökürmüş bunun üzerine Nusaybin'i işgal etti ve Musul'a yürüdü. Musa Çökürmüş ile baş edemeyeceğini anlayınca Sökman'dan yardım istedi ve karşılığında Hısn-ı Keyfa'yı vaat etti. Çökürmüş Musa'ya Sökmân tarafından destek

[53] Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul, 1971, 204.
[54] Turan, 210
[55] Abdülkerim Özaydın, Danişmendiler, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 8, İstanbul, 1993, 473.
[56] Ali Sevim, *Artukluların Soyu ve Artuk Bey'in Siyasi Faaliyetleri, Belleten,* Türk Tarih Kurumu, Ankara, 101.
[57] Ramazan Uykur, *Madenden Yansıyan Tarih Artuklu Sikkeleri*, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara, 2017, 7.

geldiğini öğrenince Musul'dan geri çekildi ve Sökmân Hısn-ı Keyfa'ya gelerek şehri teslim aldı (1102)[58].

Mardin şehri de bu esnada Sökmân'ın yeğeni Yakuti'nin hâkimiyetinde idi. Yakuti'nin ölümünden sonra kardeşi Ali başa geçti. Ali Ceziri Emiri Çökürmüş ile yakın ilişkiler kurdu, bu duruma sinirlenen Sökmân 1104'te Mardin'i işgal ederek büyük bir kısmını ele geçirdi. Haçlılarla beraber hareket eden Edese (Urfa) prensi Baudouin ile Urfa Kontu I. Joscelin ve Antakya Prensi Bohemund ile Tancred büyük bir güç birliği yaptılar ve Belih Çay'ı yakınlarında Haçlı ittifakı ile Türkmen ordusu karşılaştı. Urfalı Mateos'a göre Türkmen ordusu bu savaşta Haçlılar'ı bozguna uğrattı[59].

Bu savaştan bir süre sonra Sökmân (1104'te) vefat edince yerine oğlu İbrahim geçti[60]. Sökmân bilime destek vermiş ve bilim insanlarını desteklemiştir. Yirmi beş yıl Sökmân'ın hizmetinde yer alan Cezerî, Sökmân'ın isteğiyle boşluk-denge prensibini uygulayarak yaptığı araçlardan örnekleri toplayıp eserini Sökmân'a sunmak için yazmıştır[61].

1108'de Rükneddevle Dâvud, Artuklu Emiri oldu ve başa gelir gelmez beyliğin sınırlarını genişletme politikası izledi.

Dâvud, Zengî'yle olan mücadelesinde yenilmekten kurtulamadı. Zengî 1142'de son bir darbe indirerek Amid'de Dâvud adına okunan hutbeyi kaldırttı ve kendi adına okutmaya başladı. Bu acı olayların üstüne Dâvud, 1144'te Hâni'de vefat edince yerine oğlu Fahreddin Kara Arslan geçti. Zengî'nin 1146'da Caber Kalesi'nde ölümünden sonra Fahreddin Kara Arslan, Gerger ve Harput'a hâkim oldu (1150). Fahreddin Kara Arslan'ın 1167'de vefatıyla yerine oğlu Nureddin Muhammed'e bırakmış oldu[62].

---

[58] Ali Sevim, Artukoğlu "Sökmen'in siyasi faaliyetleri", *Belleten Dergisi*, XXVI, 103, (1962), 511.
[59] Urfalı Mateos, 223-224.
[60] Urfalı Mateos, 230.
[61] Cezeri, *el-Cami Beyne'l-İlm ve'l-Amel en-Nafi fi eş-Şınnati'l-Hiyez*, (Haz.S.Tekeli, M.Dosay, Y.Unat), Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2002, 32.
[62] Bedirhanoğlu, Hüseyin Erkan. Artukluların Anadolu'da Geleceklerini Tesis Etme Süreçleri, *Tarih ve Gelecek Dergisi,* 6 (1), (2020), 139.

Eyyûbîler, Nureddin Muhammed zamanında Suriye'de güçlenmeye başladılar. Nureddin Muhammed, Selâhaddîn Eyyûbî'nin himayesi altına girmişti. Onunla birlikte Musul ve Âmid kuşatmalarında yer aldı. Âmid'i ele geçiren Selâhaddin Eyyûbî, hizmetlerine karşılık burayı Nureddin Muhammed'e verdi (1183). Nureddin Muhammed'den sonra yerine oğlu II. Kutbeddin Sökmân geçti (1185). Sökmân, Selâhaddîn Eyyûbî'nin ölümünden sonra Eyyûbîlerin elindeki bir kısım yerleri kurtarmaya çalıştı (1193). Sökmân ölmeden önce yerine Memlük ve eniştesi Ayaz'ı halef göstermişti ve başa eniştesi geçti. Fakat bir süre sonra kumandanlar Artuklu ailesinden olmadığı gerekçesiyle Ayaz'ı tahttan indirip yerine Sökmân'in kardeşi Nâsırüddin Mahmud'u başa geçirdiler. Mahmud, önce Eyyûbîler'den el-Melikü'l-Âdil ve el-Melikü'l-Kâmil'e, akabinde ise Anadolu Selçuklu Sultanı I. İzzeddin Keykâvus'a tâbi oldu. Mahmud 1222 yılında vefat edince yerine oğlu Melik Mesud geçti. Eyyûbî hükümdarı el-Melikü'l-Kâmil Melik Mesud'un çok yönlü siyasetinden hoşlanmamıştı. Egemenliğini pekiştirmek için önce Âmid'i (1231), ardından da Hısn-ı Keyfâ'yı zapt ederek 1232 yılında Artuklular'ın bu koluna son verdi.

Resimli Türk sikkelerinin en fazla darp edildiği yerler Artukoğlu darphaneleridir. Sikkeler üzerinde yer alan tasvir çeşitleri Artuk Yunan ve Roma sikkeleriyle kompozisyon mükemmelliğiyle boy ölçüşecek hale gelmiştir. Sikkelerde hükümdarın adı Arapça olarak eksiksiz şekilde yazılırdı[63].

4.3.2. Mardin Artukluları Kolu H.499-812 (M.1106-1409)

Sökmân Kudüs'ü yönetirken, kardeşi Necmeddin İlgazi de yanında olmuş, şehir Fatîmilerin eline geçtikten sonra da (1907) Bağdat şahneliğine getirilmişti. Necmeddin İlgazi, Büyük Selçuklu sultanı Muhammed Tapar tarafından Bağdat şahneliğinden azledildi. İlgazi Mardin'i yeğeni İbrahim'in elinden alarak Artukluların Mardin Kolunu kurdu (1106)[64]. Bu kola İlgazi Kolu da denmiştir[65].

[63] Bilhan Akçaşar,- Bahadır Kalaycı, *Neşredilmemiş Anadolu Selçuklu Sikkeleri,* Antalya Büyükşehir Belediyesi Kent Tarih, Antalya, 2019, 65.
[64] Sevim, 512.
[65] Gümüş, Ercan. İbnü'l-Ezrak Ve Eseri "Meyyâfârikîn Ve Âmîd Tarihi" Üzerine Türkiye'de Yapılan Çalışmalar Işığında Bir Değerlendirme, *E-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi,* (7), (2012), 8-12.

Musul emiri Memdud Harran şehrini İlgazi'ye verdi. 1121 yılında Halep isyanını bastırdı ve buranın idaresini yeğeni Bedrüddevle Süleyman'a bıraktı. İlgazi Haçlılara yaptığı bir seferden sonra 1122 yılında hastalanarak öldü[66].

İlgazi'nin ölümünden sonra Mardin'de oğlu Timurtaş hüküm sürdü. Timurtaş Halep ve Meyyafarıkin'i de ele geçirdiyse de bu uzun sürmedi. 1152'de ölümünden sonra yerine oğlu Necmeddin Alpi geçti. Necmeddin Alpi Hısn-ı Keyfa Artuklularıyla iyi ilişkiler kurarak Nureddin Mahmud ile ile ittifak yaptı. 1176'da ölümünden sonra yerine II.Kubbettin İlgazi geçti[67].

Eyyübi sultanı Selahaddin'in Habur, Harran, Dara, ve Nusaybin'i işgal etmesi üzerine II. İlgazi, Selçuklu sultanı II. Kılıçarslan ile müttefik oldu. 1184 yılında ölümünden sonra yerine oğlu olan Hüsameddin Yuluk Arslan geçti[68]. Selçuklu sultanı II. Gıyaseddin Keyhüsrev, Eyyübilerin elinden aldığı Sincar ne Nusaybin'i Artuk Arslan'a verdi. Yaşının küçük olmasından dolayı babasının kölelerinden Nizameddin Alpkuş, hükümet işleriyle görevlendirildi[69]. 1198'de Eyyübi meliki Adil Mardin şehrini ele geçirdi. Nizameddin Alpkuş'un kaledeki güçlü savunması sayesinde kale dışındaki yerleri işgal etmesine rağmen kaleyi teslim alamadılar. Eyyübi tehlikesiyle karşı karşıya geldiğini gören Musul atabeği Nureddin, Sincar ve Cezire emirleriyle ittifak kurup Yuluk Arslan'a yardıma geldi. Bu karşılaşmada Eyyübiler yenik düştü ve Mardin'i terk ettiler (1199)[70].

Eyyübî meliki Adil bu kez Eşref Musa'yı tekrar Mardin'e yolladı. Uzun süren savaşlardan sonra Eyyübîler civar köyleri ele geçirdi.(1201) Halep hükümdarı Melik Zahir Gazi'nin aracılığıyla Mardin Artukluları, Eyyübî hakimiyetine girdi[71]. Eyyübîlerle süren savaşlar sırasında Yuluk Arslan öldü, yerine yeğeni Nasıreddin Artuk Arslan hükümdar oldu (1201). Alaaddin Keykubad döneminde Selçuklu yönetimine dâhil oldu.(1226) Artuklular I. Necmeddin Gazi döneminde de Eyyübîlerle mücadeye devam etti. Moğol hakanı Hülagû 1252'de Suriye seferine

[66] Erdoğan Merçil, *Büyük Selçuklu Devleti*, Bilge Kültür Sanat, İstanbul, 2016, 259.
[67] Gregory Abu'l-Farac (Bar Hebraeus*), Abu'l Farac Tarihi,* I-II, (Çev.. Ö.R. Doğrul), Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1999, 422.
[68] Farklı kaynaklarda bu hükümdarın ismi, Yoluk, Yavlak ve Yuluk olarak geçmektedir.
[69] Gregory Abu'l-Farac, 434-435.
[70] Gregory Abu'l-Farac, 470-471.
[71] Günnur Aydoğdu, 8.

giderken Yaşmut komutasında bulunan Meyyafarikin ve Mardin'i işgalle görevlendirilmişti[72]. Mardin Artukluları uzun süren bir direnişten sonra kendileri ve şehri kurtaran bir antlaşma yaparak Moğollara tabii oldular. I. Necmeddin'den sonra yerine Karaaslan geçti. (1260) Daha sonra sırasıyla Necmeddin Davud (1291),II. Necmeddin Gazi (1294), İmâdeddin Ali Alpi (1312), Şemseddin Mahmud, (1312-1364), Şemseddin Mahmud (1365), Melik Muzaffer (1367), Melik Zahir İsa (1376) hükümdar oldu. Melik İsa döneminde Tim'un Mardin'i işgaline engel olmak için, Timur' bağlı olmayı kabul etti. 1406'da vefatından sonra yerine Şahabeddin Ahmed geçti. Şahebeddin Ahmed döneminden sonra Mardin Artuklular'ı tarih sahnesinden silinmiş oldu[73].

4.3.3. Harput Artukluları Kolu H.580-632 (M.1185-1233)

Artuklular Harput'ta ilk hâkimiyet dönemlerini Balak B. Behram zamanında kurmuşlardır. Menbiç Kuşatması sırasında Balak'ın bir ok ile öldürüldüğü (1124) ve Halep'e gömüldüğü rivayet edilir[74].

Balak'ın ölümünden sonra, 1185'e kadar Hısn-ı Keyfa Artukluları'nın iradesi altında yaşamışlardır. Hısn-ı Keyfa hükümdarı Nureddin Muhammed'in ölümünden sonra oğulları arasında başa geçme mücadeleleri başlamış ve II. Sökmân hâkimiyeti ele geçirmişti. Eyyübîler de onu hükümdar olarak tanımıştı. Diğer oğlu İmâdeddin Ebu Bekr, Harput ve çevresinde beyliğini ilan etti (1186)[75]. 1234 senesinde Nureddin Artukşah yönetiminde iken Anadolu Selçuklu sultanı Alaaddin Keykubat Harput'u ele geçirip Artuklu hâkimiyetine son verdi[76].

Artuklular uzun yıllar hâkimiyet sürmüş, güçlü siyasi birliği yanında kültür ve sanatta da oldukça gelişmiş bir toplumdur. Sikkeler gümüş olarak tedavülde olanların yanı sıra devamlı olarak bakır sikke üretimi de yapılmıştır[77]. Figürler

---

[72] Katip Ferdi*, Mardin Artukluları Tarihi*, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul 1939, 39.
[73] Katip Ferdi, 42-46.
[74] Osman Çetin, *Türk-İslâm Devletleri Tarihi*, Düşünce Kitabevi Yayınları, İstanbul 2012, 156.
[75] Ramazan Uykur, "Artuklu Meliki İmâdeddîn Ebu Bekr'in Sikkesinde Ejder/Evren ile Mücadele İkonografisi", *XIII. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri*, Denizli 14-16 Ekim 2009, 647.
[76] Mehmet Suat Bal, *"* Anadolu' da Siyasî Birliğin Kurulması Yönüyle Türkiye Selçuklu- Artuklu Devletleri İlişkileri*", I. Uluslararası Artuklu Sempozyumu Bildirileri*, Cilt I, Mardin 2007.
[77] Akçaşar, 88.

genelde Antik Yunan ve Roma sikkeleri tarzında kompozisyon mükemmelliğine sahiptir. Çoğunlukla hükümdarın adı ünvanlarıyla beraber yazılmıştır[78].

4.4. Zengîler H.521-649 (M. 1127-1251)

Oğuz Türkmenlerinin Afşar boyundan olan Zengîler, İmadeddîn Zengî tarafından Musul'da kurulmuştur. Doğu Anadolu, El- Cezire ve Suriye'de hüküm sürmüş Türk- İslam hanedanıdır. Zengî, Cizre kalesini, Nusaybin'i, Sincar'ı ve Harran'ı ele geçirip Halep'i de Haçlıların elinden alarak uzun bir coğrafya uzanan devlet kurdu[79]. Haçlılara karşı Müslümanların ilk büyük başarısı 1144'te İmadeddîn Zengî'nin Haçlıların Urfa kontluğuna son vermiştir. Vefatından sonra oğullarında I. Seyfeddin Gazi ve Kutbeddin Mevdud Musul Beyliği'ni, Nûreddin Mahmud Zengî'de Halep Beyliği'ni yönetti. Babalarının vefatından ardından atabeyliği iki kısım halinde yönettiler. Nûreddin Mahmud Şam Atabeyliği'ni de 1154'te kendine bağladı. Selâhaddin Eyyûbi'yle yakın ilişkiler içindeydi. Birlikte Fâtımî Devleti'ne son verdiler (1171). Ölümünden sonra Şam ve Halep Atabeylikleri Eyyûbî idaresine geçti. Musul, Seyfeddin Gazi'den kardeşi İzzeddÎn Mesud'a geçti. Mesûd 1180'de Haleb'i Melik Salih'ten alınca, Zengiler'in Haleb Kolu sona ermiş oldu. Sincar İmâdeddin Zengî Musul'a karşılık Haleb'i istedi. Mesûd Zengî'nin şehri Selâhaddin Eyyûbî'ye teslim edeceğini bildirmesi üzerine Haleb'i İmAâdeddin'e verdi. Nureddin Arslanşah'ın Dönemine kadar ayakta kalan Zengîler, atabeylikler ve şehzadeler arasındaki karışıklıklardan kurtulamadı ve Eyyûbi, Sincar'ı alarak burada bulunan Zengî hâkimiyetini son erdirdi. 1223'te Nâsıreddin Mahmud'un ölümüyle, Musul Zengîleri'de sona ermiş oldu[80].

4.5. Eyyûbiler 566-866 (M. 1171-1462)

Selçukluların Musul atabeyi İmaâdeddin Zengî tarafından kurulan Zengîler'in devamıdır. Adını Selâhaddin'in babası Necmeddin Eyyûb'dan almıştır. Eyyûbi adı kaynaklarda ilk kez İmaâdeddin Zengî'nin Abbasi halifesine yenilmesi

[78] *Yapı Kredi Sikke Kolleksiyonu Sergileri III* (Asya'dan Anadolu'ya İnen Rüzgar Beylikler Dönemi Sikkeleri), (Haz.Şennur Aydın;Brian Johnson). İstanbul, Yapı Kredi Yayınları,1994, 150.

[79] Ramazan Uykur, "Musul Zengi Atabegi II. Seyfeddin Gazi'nin (565-576/1170-1180), Athena Betimli Sikkeleri", *İnternational Periodical For The Languages*, (2014), 140.

[80] https://islamansiklopedisi.org.tr (Erişim Tarihi: 06.04.2020)

olayında zikredilmiştir 525 (1131). Zengî bu karşılaşmada mağlup olmuş ve o sırada Tikrît valisi olan Necmeddin Eyyûb Fırat'ı geçmesine yardım etmiş, böylece Zengî-Eyyûbi dostluğu gelişmişti. Çok geçmeden Necmeddin Eyyûb Musul'a giderek Zengî'nin hizmetine girmiştir[81]. Eyyûbî hanedanı, Zengî Devleti içinde önemli görevler aldı. 559-564 (1164-1169) yılları arasında Mısır'a seferler düzenledi. Fâtımî halifesi Lidînillâh Selâhaddin'i vezir tayin etti. Nureddin Zengî'nin de başkomutanı olmuştu. Selâhaddin, Nureddin Zengî'ye bağlıydı ve bütün önemli işlerinde ona danışıyordu. Türk etkisini Arap ülkelerine kadar yaymıştı (Mısır, Suriye, Irak, Hicaz, Yemen), aynı zamanda İpek ve Baharat yolunun önemli bir bölümünü ellerinde bulunduruyorlardı[82]. Ticaret ve ziraat fazlasıyla gelişmişti. Haçlılar yoluyla Avrupa'yı etkilemişler ve arma uygulamasını Haçlılara yaymışlardır. Sikkelerde geniş ölçekte gümüş kullanımını ilk kullanan Müslüman toplumdur[83].

Selâhaddin'den sonra Eyyûbiler arasında tam bir birlik sağlanamadı. Bu iç karışıklıklar ve halkın başa gelen hükümdarları Büyük Sultan olarak görmemesi birliği ve beraberliği sarsmıştı. Bu iç karışıklıklar sonucu; Memlûkler tarafından 1250'de siyasi kuruluşları sona erdi[84]. Eyyûbiler gümüşü sikke yapımında geniş ölçekte kullanan ilk Müslüman hanedan olma özelliği göstermektedir[85].

[81] Ramazan Şeşen, *Selâhaddin Devrinde Eyyûbîler Devleti*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1983, 411-418.

[82] Ramazan Şeşen, "*Eyyûbîler", DİA*, C.12, s.20; Anonim, *Yapı Kredi Sikke Koleksiyon Sergileri (Kudret ve Hüner),* İstanbul, 1994 (sayfa numarası belirtilmemiştir).

[83] Şeşen, 33-36.

[84] Ramazan Şeşen, Eyyûbîler*, İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı.

[85] Catherine Eaglaton- Jonathan Williams*, Paranın Tarihi,* Ankara 2011, *1*38.

5. KATALOG

EMEVÎ DÖNEMİ SİKKESİ H.42-133 (M.662-750)

Katalog No. : 1

Fotoğraf No. : 10 a-b

Çizim No. : yok

Bulunduğu Yer : Ankara

Envanter No. : 2005/345

Müzeye Geliş Şekli : Satın alma (Oğuz Güler)

Ölçüleri : Çap: 30 mm. Kalınlık: 3 mm.

Ağırlığı : 13.75 gr**.**

Müzeye Geliş Tarihi: 13.12.2005

Yazı Karakteri : Kûfi

Kullanılan Süsleme : Dini, Figürlü ve Geometrik

Malzeme : Bakır

Darp Yeri ve Tarihi : Halep/-

Dönemi : Abd al-Malik ibn Mervan

Kat. No: 1a- Ön Yüz

Kat. No: 1b- Arka Yüz

Ön Yüz Tanıtımı: Merkezde, uzun bir kıyafetle ayakta duran, halife Abd al-Malik ibn Mervan'ı temsil ettiği düşünülen bir figür, elinde asa tutmaktadır, bu figür çevresi dairesel olarak yıpranmadan dolayı okunamayan kûfi hatlı yazı kuşağıyla çevrelenmiştir. Dışta inci dizilerinden oluşan dairesel bordürün silinmelerden dolayı bir kısmı görülebilmektedir. Bu şekilde kompozisyon tamamlanmıştır.

Arka Yüz Tanıtımı: Merkezde dört basamaklı bir haç motifi**,** çevresinde yazı kuşağı yer alır. Dışta inci dizilerinden oluşan bordürün silinmelerden dolayı bir kısmı görülebilmektedir. Haçın etrafında çentikler görülmektedir.

Sikkenin Bugünkü Durumu: Oldukça hasarlı olan sikke uzun ve detaylı incelemeler sonucu çözümlenebilmiştir. Değerlendirmeye alınan sikkede meydana gelen oksidasyonlar ile birlikte oluşan yıpranmalardan dolayı sikke üzerindeki yazılar okunamamıştır. Ancak Numismatist Pavlos S. Pavlou' nun Emevî sikke kataloğu ile Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi', 2014 / Cilt:1 / Sayı:2 / Mayıs, s.5.'te bulunan Emevi dönemine ait sikke örnekleriyle figür ve süsleme kompozisyonu açısından benzerlikler dikkate alındığında, ele alınan sikkenin de büyük olasılıkla Emevi dönemine ait bir sikke olduğu kanısına varılmıştır**.**

DANİŞMENDLÎ DÖNEMİ SİKKESİ H.464-576 (1071-1180)

Katalog No. : 2

Fotoğraf No. : 11 a-b

Çizim No. : yok

Bulunduğu Yer : Ankara

Envanter No. : 2008/629

Müzeye Geliş Şekli : Satın alma (Oğuz Güler)

Ölçüleri : Çap: 27 mm. Kalınlık: 2 mm.

Ağırlığı : 6,35 gr**.**

Müzeye Geliş Tarihi : 03.06.2008

Yazı Karakteri : Kûfî

Kullanılan Süsleme : Geometrik ve Figürlü

Malzeme : Bakır

Darp Yeri ve Tarihi : Bilinmiyor

Dönemi : Melik İmadeddin Zun-nun bin Muhammed H.564-570 (1168-1174)

Katalog No: 2a- Ön Yüz

Katalog No: 2b- Arka Yüz

Ön yüz

Okunamadı

Arka yüzü

Orta kısım

الملك

زنون

محمد سيفي

امير المؤمنين

El-Melik Zennun Muhammed Seyfi Emir'l-Muminin

Çevre Bordür

... نصر الإسلام...

Nasır'il İslam

Ön Yüz Tanıtımı: Merkezde sağa doğru ilerleyen ön kısmı aslan arka kısmı ata benzeyen bir hayvan üstündeki insan figürü, sağ elinde kılıç tutmaktadır. Düz hatlı dairesel bordürle çevrelenmiş, bordür dıştan tek sıra çepeçevre kûfî hatlı yazıyla kuşatılmıştır. Bu yazı kuşağıyla kompozisyon tamamlanmıştır.

Arka Yüz Tanıtımı: Merkezdeki dört satırlık kûfî hatlı yazı dıştan düz hatlı dairesel bordürle sınırlandırılmıştır. Çevresi tek satırlık yazı bordürü ile çevrelenerek ön yüze benzer şekilde bir kompozisyon tekrar edilmiştir.

Sikkenin Bugünkü Durumu: Yazılar bütünlük göstermeyecek halde silik ve deformasyona uğramıştır.

ARTUKLU DÖNEMİ SİKKELERİ H.494-812 (M.1101-1409)

HISN-I KEYFÂ VE ÂMİD ARTUKLULARI H.495-811 (110

Katalog No. : 3

Fotoğraf No. : 12 a-b

Çizim No. : yok

Bulunduğu Yer : Ankara

Envanter No. : 2008/639

Müzeye Geliş Şekli : Satın alma (Oğuz Güler)

Ölçüleri : Çap:24 mm, Kalınlık: 1,5 mm.

Ağırlığı : 5,25 gr**.**

Müzeye Geliş Tarihi : 03.06.2008

Yazı Karakteri : Kûfî

Kullanılan Süsleme : Geometrik ve Figürlü

Malzeme : Bakır

Darp Yeri ve Tarihi : Bilinmiyor

Dönemi : Fahreddin Kara Arslan 543-570 (1148-1174)

Katalog No: 3a- Ön Yüz

Katalog No: 3b- Arka Yüz

Ön Yüz

Sol: IS-V

Sağ: IUS-V

Arka Yüz

بن ارتق

بن داود

قرا ارسلان

بن سكمان

ضرب هذا

الدرهم في ايام

فخر الدين

قرا ارسلان

bin Artuk bin Davud Kara Arslan bin Sökman duribe fi eyam Fahreddin Kara Arslan

Ön Yüz Tanıtımı: Merkezde cepheden verilmiş, başı haleli ‘’Pantokrator İsa” tasviri yer almaktadır (Pantokrator İsa tasviri: Uzun saçlı ve sakallı İsa’nın sol elinde İncil’i tutarken sağ eliyle takdis işareti yaparken tasvir edilmesidir.) Hâlenin kenarlarında yazılara yer verilmiş ve dıştan inci dizilerinden oluşan dairesel bordürle kompozisyon tamamlanmıştır.

Arka Yüz Tanıtımı: Merkezdeki beş satırlık kûfî hatlı yazıda Nureddin Muhammed’in ûnvanları yer almaktadır. Yazı inci dizili dairesel bordürle sınırlandırılmış ve kompozisyon bu şekilde tamamlanmıştır.

Sikkenin Bugünkü Durumu: Ön yüzdeki İsa tasviri büyük ölçüde silinmiş, arka yüzde yazılar belli belirsiz okunabilmektedir.

Katalog No. : 4

Fotoğraf No. : 13 a-b

Çizim No. : yok

Bulunduğu Yer : Ankara

Envanter No. : 2008/636

Müzeye Geliş Şekli : Satın alma (Oğuz Güler)

Ölçüleri : Çap: 26,5 mm. Kalınlık:1,5 mm.

Ağırlığı : 6,00 gr**.**

Müzeye Geliş Tarihi : 03.06.2008

Yazı Karakteri : Kûfî

Kullanılan Süsleme : Geometrik ve Figürlü

Malzeme : Bakır

Darp Yeri ve Tarihi : Hasankeyf/-

Dönemi : II.Kutbeddin Sökmân 581-597 (1185-1200)

Katalog No: 4a- Ön Yüz

Katalog No: 4b- Arka Yüz

Ön yüzü: Okunamadı

Arka yüzü

Orta kısım

السلطان القاهر

سليمان بن

قلج أرسلان

el- Sultan el- Kahir Süleyman bin Kılıçarslan

Çevre bordür

ضرب حصن

سكمان

Duribe Hısn.. Sökman

Ön Yüz Tanıtımı: Merkezde at üzerinde elinde teber tutan bir süvari yer almaktadır. At sağa doğru hareket halinde tasvir edilmiştir. Atın terkisi üzerinde silik bir vaziyette bulunan yıldız motifi bulunur. Figür dıştan inci dizilerinden oluşan dairesel bordürle çevrilerek kompozisyon tamamlanmıştır.

Arka Yüz Tanıtımı: Merkezde üç satırlık kûfî hatlı yazının üstünde sola doğru tek satırlık yazı kuşağı bulunur. Kompozisyon dıştan inci dizilerinden oluşan bordürle son bulmuştur

Sikkenin Bugünkü Durumu: Korozyana uğramış, yazılarda silinmeler mevcuttur

MARDİN ARTUKLULARI H.502-811 (1185-1200)

Katalog No. : 5

Fotoğraf No. : 14 a-b

Çizim No. : yok

Bulunduğu Yer : Ankara

Envanter No. : 2005/347

Müzeye Geliş Şekli : Satın alma (Oğuz Güler)

Ölçüleri : Çap: 24 mm. Kalınlık: 2 mm.

Ağırlığı : 4,75 gr.

Müzeye geliş tarihi : 13.12.2005

Yazı Karakteri : Kûfî

Kullanılan Süsleme : Geometrik, Figürlü

Malzeme : Bakır

Darp Yeri ve Tarihi : Mardin / H.543 (1148-49)

Dönemi : Hüsameddin Timurtaş H.516-547 (1122-1152)

Katalog No: 5a- Ön Yüz

Katalog No: 5b- Arka Yüz

Ön Yüz

بدر الدنيا و الدين ابو الفاضل

Bedir'ul dünya vel-din ebu'l fazıl

Arka yüz

Merkezde

تمر تاش بن ايل غاز ي بن ارتق

الملك العادل

Timurtaş İbn İlgazi ibn Artuk el-Melk ül Âdil

Çevresinde

الا مير العالم حسام الدين ملك الا مرا

ظاهر امير المؤمنين

El- Emir'l Âlim Hüsâmadeddin Melikü'l- Ümerâ Zahir Emir'l Mü'minin.

Ön Yüz Tanıtımı: Burun, ağız ve çene yapısıyla merkezde sağa dönük bir erkek portresi vardır. Sakallı ve diademli portre Roma hükümdar portreleri tarzındadır. (Timurtaş'ın kendini bir Roma kralı gibi gördüğü ve II. Jullian ile kendini özdeşleştirerek portreleri onun tarzında yaptığı düşünülmektedir)[86]. Figürün çevresinde yine bütünlük göstermeyen inci dizili dairesel bordür, dışta yarım daire şeklinde bir sıra yazı kuşağıyla kompozisyon tamamlanmıştır.

Arka Yüz Tanıtımı: Merkezdeki üç satırlık kûfi hatlı yazıda Timurtaş ismine, şeceresine ve lâkabına yer verilmiştir. Çevresinde ise Timurtaş'ın ünvanları yer alır. Düz hatlı dairesel bordürle sınırlandırılmış ve bordürün dışında dairesel yazı kuşağıyla kompozisyon tamamlanmıştır.

Sikkenin Bugünkü Durumu: Yazı ve portredeki kaymaların üst üste darptan dolayı olduğu düşünülmektedir

[86] Şennur Şentürk, Brian Johnson "Asya'dan Anadolu'ya İnen Rüzgâr". *Beylikler Dönemi Sikkeleri Sergisi Kataloğu*, YKY, 1994.

Katalog No. : 6

Fotoğraf No. : 15 a-b

Çizim No. : 5 a-b

Bulunduğu Yer : Ankara

Envanter No. : 2005/339

Müzeye Geliş Şekli : Satın alma (Oğuz Güler)

Ölçüleri : Çap: 29 mm. Kalınlık: 3 mm.

Ağırlığı : 12.80 gr**.**

Müzeye Geliş Tarihi : 13.12.2005

Yazı Karakteri : Kûfî

Kullanılan Süsleme : Geometrik, Bitkisel, Figürlü

Malzeme : Bakır

Darp Yeri ve Tarihi : Bilinmiyor

Dönemi : Hüsameddin Timurtaş H.516-547 (1122-1152)

Katalog No: 6a- Ön Yüz

Katalog No: 6b- Arka Yüz

Ön Yüz

Necmeddin

Arka yüz:

ماك الامرا

أبو المظفر

البي بن

Sağ - تمرتاش بن,

Üst – ايل غازي,

Sol – بن ارتق

Meliku'l-Umera Ebu'l-Muzaffer Alpi bin Timurtaş bin İlgazi bin Artuk

Ön Yüz Tanıtımı: Merkezde sağa dönük bir erkek portresine yer verilmiştir. Antik geleneğe uygun bir biçimde saçları dalgalı ve başında diadem bulunmaktadır. Portrenin kulak altı ve çene kısmına doğru yazı kuşağı bulunur. Alt kısmında yıpranmadan dolayı belirgin olmamakla beraber Necmeddin adının yer aldığı düşünülmektedir (VII. Antiochus sikkeleri tarzındadır). İnci dizilerinden oluşan dairesel formlu bordürle kompozisyon tamamlanmıştır.

Arka Yüz Tanıtımı: Merkezde, Hüsameddin Timurtaş'ın şeceresi ve ûnvanları yer almaktadır. İçten dışa iki tane dairesel formlu bordürle sonlanmıştır. İçteki bordür düz hatlıyken dışta yer alan bordür nokta dizelerinden oluşmuş ve kompozisyon bu şekilde tamamlamıştır. Alt kısımda solda Artuklu tamgası mevcuttur.

Sikkenin Bugünkü Durumu: Sol üstte oksitlenmeler bulunur. Genel olarak figür anlaşılır yazılar okunur durumdadır.

Katalog No. : 7

Fotoğraf No. : 16 a-b

Çizim No. : yok

Bulunduğu Yer : Ankara

Envanter No. : 2005/340

Müzeye Geliş Şekli : Satın alma (Oğuz Güler)

Ölçüleri : Çap: 30 mm. Kalınlık: 3 mm.

Ağırlığı : 12.70 gr**.**

Müzeye Geliş Tarihi : 13.12.2005

Yazı Karakteri : Kûfî

Kullanılan Süsleme : Geometrik ve Figürlü

Malzeme : Bakır

Darp Yeri ve Tarihi : Bilinmiyor

Dönemi : Hüsameddin Timurtaş H.516-547 (1122-1152)

Katalog No: 7a- Ön Yüz

Katalog No: 7b- Arka Yüz

Ön yüz:

نجم الدين

Necmeddin

Arka yüz:

ماك الامرا

أبو المظفر

البي بن

Sağ - تمرتاش بن,

Üst – ايل غازي,

Sol – بن ارتق

Meliku'l-Umera Ebu'l-Muzaffer Alpi bin Timurtaş bin İlgazi bin Artuk

Ön Yüz Tanıtımı: Merkezde sağa dönük bir erkek portresine yer verilmiştir. Antik geleneğe uygun bir biçimde saçları dalgalı ve başında diadem bulunmaktadır. Portrenin kulak altı ve çene kısmına doğru yazı kuşağı bulunur. Alt kısmında Necmeddin adı yer alır. (VII. Antiochus sikkeleri tarzındadır) İnci dizilerinden oluşan dairesel formlu bordürle kompozisyon tamamlanmıştır.

Arka Yüz Tanıtımı: Merkezde, Hüsameddin Timurtaş'ın şeceresi ve ûnvanları yer almaktadır. İçten dışa iki tane dairesel formlu bordürle sonlanmıştır. İçteki bordür düz hatlıyken dışta yer alan bordür nokta dizelerinden oluşmuş ve kompozisyon bu şekilde tamamlamıştır. Alt kısımda solda Artuklu tamgası mevcuttur

Sikkenin Bugünkü Durumu: 6 no.lu sikkeye nazaran silik ve daha fazla deformasyona uğramıştır

Katalog No. : 8

Fotoğraf No. : 17 a-b

Çizim No. : 6 a-b

Bulunduğu Yer : Ankara

Envanter No. : 2005/338

Müzeye Geliş Şekli : Satın alma (Oğuz Güler)

Ölçüleri : Çap: 32 mm. Kalınlık: 3 mm.

Ağırlığı : 15.55 gr**.**

Müzeye geliş tarihi : 13.12.2005

Yazı Karakteri : Kûfi

Kullanılan Süsleme : Dini, Figürlü ve Geometrik

Malzeme : Bakır

Darp Yeri ve Tarihi : Bilinmiyor

Dönemi : Necmeddin Alpi 547-572 (1152-1176)

Katalog No: 8a- Ön Yüz

Katalog No: 8b- Arka Yüz

Ön Yüz:

نجم الدين

ملك دياربكر

Necme'd-Dîn

Melik-i Diyârbekir

Arka yüz:

أبو المظفر البي بن تمرتاش بن ايل غازي بن ارتق

Ebu'l Muzaffer Alpi bin Timurtaş bin İl- Gazi bin Artuk.

Ön Yüz Tanıtımı: Merkezde Roma sikke örneklerinde gördüğümüz tarzda karşılıklı yüz yüze duran başı diademli iki erkek büstü yer almaktadır, çevre kısmında; Necmeddin'in adı kûfi yazıyla tek sıra kûfi hatlı yazıyla çevrelenmiş ve en altta Artuklu tamgası bulunur. Dıştan inci dizilerinden oluşan dairesel bordürle sonlandırılarak kompozisyon tamamlanmıştır.

Arka Yüz Tanıtımı: Merkezde Bizans sikkeleri tarzında; Solda imparator, sağda (ayakta) Meryem, İmparator'u takdis ederken görülmektedir. Figürlerin sağında, solunda ve alt kısmında Necmeddin Alpî'nin lakabı, ûnvanı ve şeceresi kûfi hatlı yazı bulunmaktadır. Dıştan inci dizileri ile oluşturulmuş dairesel formlu bordürle sonlandırılarak kompozisyon tamamlanmıştır

Sikkenin Bugünkü Durumu: Alt kısmında kırıklık mevcuttur. Tahrip olmuş olsa da genel olarak figürler anlaşılır, yazılar okunabilir haldedir

Katalog No. : 9

Fotoğraf No. : 18 a-b

Çizim No. : 7 a-b

Bulunduğu Yer : Ankara

Envanter No. : 2008/625

Müzeye Geliş Şekli : Satın alma (Oğuz Güler)

Ölçüleri : Çapı: 29 mm. Kalınlık: 2,5 mm.

Ağırlığı : 11,75 gr**.**

Müzeye geliş tarihi : 03.06.2008

Yazı Karakteri : Kûfi

Kullanılan Süsleme : Geometrik, Figürlü

Malzeme : Bakır

Darp Yeri ve Tarihi : - / H.587 (1191)?

Dönemi : Hüsameddin Yuluk Arslan 580-597 (1184- 1200)

Katalog No: 9a-Ön Yüz

Katalog No: 9b-Arka Yüz

Arka Yüz

Orta kısım

الامام الناصر

لدين الله

امر المؤمنين

El-İmam Nasır Lidinallah Emir'l Mü'minin

Çevre Kısmı

الملك العادل

سيف الدين

أبو بكر

بن أيوب

El-Melikül Adil Seyfeddin Ebu Bekir bin Eyüb

Ön Yüz Tanıtımı: Merkezde biri oturan diğer üçü ayakta olan dört kadın figürü bulunmaktadır. Figürlerin duruşları birbirinden farklıdır. Ortadaki figür yere eğilmiş ve sola doğru verilmiştir. Etrafındaki üç figürden ortadaki sol profilden verilirken diğer ikisi cepheden gösterilmiştir. Dışta inci dizilerinden oluşan dairesel formlu bordürle kompozisyon tamamlanmıştır.

Arka Yüzün Tanıtımı: Merkezde beş sıra kûfi hatlı yazı çevresi düz dairesel bordürle sınırlandırılmıştır. Dairesel bordürün çevresi de tek sıralık kûfi hatlı yazıyla çevrelenmiş ve kompozisyon tamamlanmıştır.

Sikkenin Bugünkü Durumu: Sol üstte hafif çöküntü oluşmuş, darp kayması mevcut, yazılar yer yer silik figür seçilebilmektedir.

Katalog No. : 10

Fotoğraf No. : 19 a-b

Çizim No. : 8 a-b

Bulunduğu Yer : Ankara

Envanter No. : 00.10.54

Müzeye Geliş Şekli : Satın alma (S. Sırrı Gül)

Ölçüleri : Çapı: 31 mm. Kalınlık: 2mm

Ağırlığı : 9,80 gr.

Müzeye geliş tarihi : 18.07.2000

Yazı Karakteri : Kûfî

Kullanılan Süsleme : Geometrik ve Figürlü

Malzeme : Bakır

Darp Yeri ve Tarihi : - / H.596 (1199)

Dönemi : Hüsameddin Yuluk Arslan 580-597 (1184-1200))

Katalog No: 10a- Ön Yüz **Katalog No: 10b- Arka Yüz**

Ön yüzü

Okunamadı

Arka yüzü

Orta kısım

الناصر لدين

الله امير

المؤمنين

En-Nasır Lidin Allah Emir'l-Mu'minin

Ön Yüz Tanıtımı: Merkezde bağdaş kurmuş oturur vaziyette hükümdar tasviri cepheden verilmiştir. Figür sol kolunu yana açarak bir kafayı perçeminden tutmaktadır. Sağ eliyle de kafanın arkasından kılıç tutmaktadır. Figürün yüz hatları tamamen silik ve belirsizdir. Sol tarafında tek sıra kûfi hatlı yazı görülmektedir. Dıştan inci dizilerinden oluşan dairesel bordürle kompozisyon tamamlanmıştır.

Arka Yüz Tanıtımı: Merkezde bulunan üç sıra kûfi hatlı yazı düz dairesel kontürlu bordür içine alınmış, dıştan bir bordürle daha çevrilmiş ve arasında bordür boyu çevrelenen bir sıra kûfi hatlı yazı kuşağı bulunur. İkinci bordürün dışında bir sıra daha çevrelenen kûfi hatlı yazı ile kompozisyon tamamlanmıştır

Sikkenin Bugünkü Durumu: Ön yüzünde, figürün yüz hatları tamamen belirsiz ve yazılar silik, arka yüzde yazıların bir kısmı silinmiştir

Katalog No. : 11

Fotoğraf No. : 20 a-b

Çizim No. : 9 a-b

Bulunduğu Yer : Ankara

Envanter No. : 2005/348

Müzeye Geliş Şekli : Satın alma (Oğuz Güler)

Ölçüleri : Çap: 2,5 mm. Kalınlık: 2 mm.

Ağırlığı : 7,80 gr**.**

Müzeye Geliş Tarihi : 13.12.2005

Yazı Karakteri : Kûfî

Kullanılan Süsleme : Geometrik ve Bitkisel

Malzeme : Bakır

Darp Yeri ve Tarihi : Bilinmiyor

Dönemi : Nasıreddin Artuk Arslan 597-637 (1200-1239)

Katalog No: 11a- Ön Yüz

Katalog No: 11b- Arka Yüz

Ön yüz

الملك الامرا

موسى الملك

المظفر غازي

el-Meliku'l-Umera Musa el-Melik

Muzaffer Ğazi

Arka Yüz

الامام الناصر

لدين الله

امر المؤمنين

El-İmamu'n-Nasır Lidinillah Emir'l-Mu'minin

Ön Yüz Tanıtımı: Merkezdeki üç satırlık kûfi yazı kuşağı köşelerde düz hatlı kare bir bordürle sınırlandırılmış, kare bordür de dıştan inci dizili bir kare formuyla çerçevelendirilmiştir. Bordürün sol kenarı hariç diğer kenarlarında yazı yer alır. Dışta düz hatlı dairesel bir form ile kompozisyon tamamlanmıştır.

Arka Yüz tanıtımı: Ön yüzle benzer formda düzenlenmiştir. Yine üç satırlık yazı kare bir bordürle sınırlandırılmış, dıştan inci dizilerinden oluşan bordürle çerçevelendirilmiştir. Bu kez sağ kenarı dışında yazılara yer verilmiş ve düz hatlı dairesel bir form ile sınırlandırılarak kompozisyon tamamlanmıştır. Figürsüz sikke örneklerindendir.

Sikkenin Bugünkü Durumu: Ön yüz okunabilir durumdayken arka yüz silik durumdadır

Katalog No. : 12

Fotoğraf No. : 21 a-b

Çizim No. : 10 a-b

Bulunduğu Yer : Ankara

Envanter No. : 2005/350

Müzeye Geliş Şekli : Satın alma (Oğuz Güler)

Ölçüleri : Çap: 24 mm. Ağırlık: 3 mm.

Ağırlığı : 8,45 gr**.**

Müzeye Geliş Tarihi: 13.12.2005

Yazı Karakteri : Kûfî

Kullanılan Süsleme : Geometrik ve Bitkisel

Malzeme : Bakır

Darp Yeri ve Tarihi : -/615(1227- 28)

Dönemi : Nasıreddin Artuk Arslan 597-637 (1200-1239) (vefat eden oğlu el-Kamil Muhammed adına bastırmıştır)

Katalog No: 12a- Ön Yüz

Katalog No: 12b- Arka Yüz

Ön Yüz

الملك الاشرف

موسى الملك

المظفر غازي

el-Meliku'l-Eşref Musa el-Melik Muzaffer Ğazi

Arka yüzü

Orta kısım

الامام الناصر

احمد الملك

الكامل محمد

El-imamu'n-Nasır

Ahmed el-meliku'l-

Kamil Muhammed

Ön Yüz Tanıtımı: Merkezde üç sıra kûfi hatlı yazı kare şeklinde düz hatlı bir bordürle çevrilmiştir. Bordür dıştan yine kare şeklinde bu kez inci dizili bir bordürle çerçevelendirilmiştir. Bordürün üst ve sağ köşesinde verilen yazılarla kompozisyon tamamlanmıştır.

Arka Yüz Tanıtımı: Ön yüze benzer şekilde düzenlenmiştir. Yalnızca merkezde yer alan yazının içeriği farklıdır. Figür bulunmayan yazıdan oluşan sikke örneklerindendir.

Sikkenin Bugünkü Durumu: Sağ alt kısmında darp kesiği bulunmaktadır. Arka ve ön yüzde yer yer yüzeysel oksitlenme görülmektedir.

Katalog No. : 13

Fotoğraf No. : 22 a-b

Çizim No. : 11 a-b

Bulunduğu Yer : Ankara

Envanter No. : 2008/626

Müzeye Geliş Şekli : Satın alma (Oğuz Güler)

Ölçüleri : Çap: 27 mm. Kalınlık: 1,5 mm.

Ağırlığı : 6,75 gr**.**

Müzeye Geliş Tarihi : 03.06.2008

Yazı Karakteri : Kûfi

Kullanılan Süsleme : Geometrik ve Figürlü

Malzeme : Bakır

Darp Yeri ve Tarihi : Mardin/ H.599 (M.1202)

Dönemi : Nasıreddin Artuk Arslan 597-637 (1201-1239)

Katalog No: 13a- Ön Yüz

Katalog No: 13b- Arka Yüz

Arka Yüz

بن أيوب

الناصر لدين الله امر

المؤمنين الملك

العادل أبو بكر

ملك دياربكر

ارسلان

Bin Eyüp

El nasır Lidinallah Emir'l-

Mu'minin el-melikü'l

Adil Ebu Bekir

Melik-i Diyarbekir Arslan

Ön Yüz Tanıtımı: Merkezde sağa doğru hareket halindeki sentor (kentaur) denilen belden aşağısı at üstü insan olan tasvir yer almaktadır ve ejdere dönüşen kuyruğuna ok atan yay burcu tasvir edilmektedir. Tasvir düz dairesel formlu bir bordürle sınırlandırılarak kompozisyon tamamlanmıştır.

Arka Yüz Tanıtımı: Merkezde beş satırlık kûfî yazıda Halife en- Nasır'ın adı ve ûnvanı ile Artuk Arslan'ın şeceresi yer almaktadır. Düz dairesel kontürlu bir bordürle çevrelenerek kompozisyon tamamlanmıştır.

Sikkenin Bugünkü Durumu: Yazılarda yer yer silinmeler oluşmuş ve oksitlenmeler görülür**.**

Katalog No. : 14

Fotoğraf No. : 23 a-b

Çizim No. : yok

Bulunduğu Yer : Ankara

Envanter No. : 2008/638

Müzeye Geliş Şekli : Satın alma (Oğuz Güler)

Ölçüleri : Çap: 27,5 mm. Kalınlık: 2,5 mm.

Ağırlığı : 11,75 gr**.**

Müzeye Geliş Tarihi : 03.06.2008

Yazı Karakteri : Sülüs, Kûfî

Kullanılan Süsleme : Geometrik, Bitkisel ve Figürlü

Malzeme : Bakır

Darp Yeri ve Tarihi : Hasankeyf / H.606 (1210)

Dönemi : Nasıreddin Artuk Arslan H.597-637/ M.1201-1239

Katalog No: 14a- Ön Yüz

Katalog No: 14b- Arka Yüz

Ön Yüz

ضرب (حصن؟).....سنة ستة و ستمانة

Duribe (Hısn?) ... sene sitte ve sitte mie

Arka yüzü

لا إله إلا الله

محمد رسول الله

La ilahe illallah

Muhammeden Resulullah

Ön Yüz Tanıtımı: Merkezde bir Roma hükümdarı tarzında portre yer alır. Dairesel bir yazı kuşağıyla çevrilmiştir. Yazı kuşağında darp yeri ve senesi yazmaktadır. Bordür görülmemektedir.

Arka Yüz Tanıtımı: Altı satırlık kûfi yazıda Kelime-i Tevhid yer almaktadır. Dıştan düz hatlı dairesel formlu bordürle sonlandırılarak kompozisyon tamamlanmıştır.

Sikkenin Bugünkü Durumu: Üstte küçük bir kırık var. Yeşil patinalar oluşmuş. Yer yer silinmeler mevcut.

Katalog No. : 15

Fotoğraf No. : 24 a-b

Çizim No. : yok

Bulunduğu Yer : Ankara

Envanter No. : 2008/640

Müzeye Geliş Şekli : Satın alma (Oğuz Güler)

Ölçüleri : Çap: 20 mm. Kalınlık: 3 mm.

Ağırlığı : 6,55 gr**.**

Müzeye Geliş Tarihi : 03.06.2008

Yazı Karakteri : Kûfî

Kullanılan Süsleme : Geometrik, Bitkisel ve Figürlü

Malzeme : Bronz

Darp Yeri ve Tarihi : Bilinmiyor

Dönemi : Nasıreddin Artuk Arslan H.597-638 (1200-1239)

Katalog No: 15a- Ön Yüz

Katalog No: 15b- Arka Yüz

Ön Yüz Tanıtımı: Merkezde cepheden tasvir edilmiş hükümdar portresi yer almaktadır. Çevresi dıştan bir sıra yazıyla çevrilmiştir.

Arka Yüz tanıtımı: Merkezde üç sıra kûfi hatlı yazı bulunmaktadır.

Sikkenin Bugünkü Durumu: Çok fazla deformasyona uğramış olan sikke ancak farklı katalog karşılaştırılmaları ile çözümlenebilmiştir. Numismatist- Yazar Wayne G. Sayles'in koleksiyonu referans alınan karşılaştırma olmuştur.

Katalog No. : 15

Fotoğraf No. : 25 a-b

Çizim No. : 12 a-b

Bulunduğu Yer : Ankara

Envanter No. : 2008/641

Müzeye Geliş Şekli : Satın alma (Oğuz Güler)

Ölçüleri : Çap: 23,5 mm. Kalınlık: 1,5 mm.

Ağırlığı : 5,20 gr**.**

Müzeye Geliş Tarihi: 03.06.2008

Yazı Karakteri : Kûfî

Kullanılan Süsleme : Geometrik, Bitkisel ve Figürlü

Malzeme : Bakır

Darp Yeri ve Tarihi : Bilinmiyor

Dönemi : Nasıreddin Artuk Arslan 597-638 (1200-1239)

Katalog No: 16a- Ön Yüz

Katalog No: 16b- Arka Yüz

Ön Yüz Tanıtımı: Sikkenin hafif soluna doğru dönük hükümdar portresi yer alır. Darp kaymasından dolayı başının yarısı görülememektedir.

Arka Yüz Tanıtımı: Merkezde dört sıra kûfi hatlı yazı ve köşelerinde bir sıra yazı bulunur. Dıştan düz hatlı dairesel bordürle çevrildiği görülmektedir.

Sikkenin Bugünkü Durumu: Darp kayması ve silinmeler mevcuttur bu sebeple sikke üzerindeki yazılar çözümlenememiştir. Farklı kataloglardan karşılaştırma yapılmıştır ve Numismatist- Yazar Wayne G. Sayles'in koleksiyonu referans alınmıştır**.**

Katalog No. : 17

Fotoğraf No. : 26 a-b

Çizim No. : 13 a-b

Bulunduğu Yer : Ankara

Envanter No. : 2008/392

Müzeye Geliş Şekli : Satın alma (Oğuz Güler)

Ölçüleri : Çap: 20 mm. Kalınlık: 1 mm.

Ağırlığı : 3,00 gr**.**

Müzeye Geliş Tarihi : 03.06.2008

Yazı Karakteri : Kûfî

Kullanılan Süsleme : Geometrik ve Bitkisel

Malzeme : Gümüş

Darp Yeri ve Tarihi : Mardin/ H.646 (1248)

Dönemi : I. Necmeddin Gazi (637-658) (1239-1259)

Katalog No: 17a- Ön Yüz

Katalog No: 17b- Arka Yüz

Ön yüz

Orta kısım

يوسف

الملك الناصر

الملك السعيد

غازي

Yusuf

El-meliku'n-Nasır

El-meliku's-Said

Ğazi

Çevre kısmı

ماردين

سنة

ستة

أربعين

(وستمائة)

Mardin Sene Sitte Erbe’in (ve sitte mie)

Arka yüzü

Orta kısım

الامام

المستعصم

بالله امير المؤ

منين

Anlamı

El-imam El-Mustasım Billah Emir’l-Mu’minin

Çevre kısmı

لا إله

الا

لله

محمد

(رسول)

الله

La ilahe illallah Muhammeden Resulullah

Ön Yüz Tanıtımı: Merkezde yer alan dört satırlık kûfi hatlı yazı çevresinde iç içe geçmiş şekilde üç sıra altı kollu yıldız yer almaktadır. İki düz hatlı yıldız arasına inci dizilerinden oluşmuş bir yıldız yerleştirilmiştir. Yıldızın altı kolu arasına da Kelime-i Tevhid'in harfleri yerleştirilerek kompozisyon tamamlanmıştır. Tedavülden kalktıktan sonra takı amaçlı kullanılmak amacıyla aynı malzemeden kulp eklenmiştir.

Arka Yüz Tanıtımı: Ön yüzdeki geometrik düzenlemeyle benzer şekildedir. Merkezde ve yıldızın kolları arasındaki yazının içeriği farklıdır. (Envanter kayıtları içerisindeki malzemesi gümüş olan tek Artuklu sikkesidir.)

Sikkenin Bugünkü Durumu: Yer yer oksitlenmeler görülse de okunabilir haldedir.

Katalog No. : 18

Fotoğraf No. : 27 a-b

Çizim No. : yok

Bulunduğu Yer : Ankara

Envanter No. : 2005/346

Müzeye Geliş Şekli : Satın alma (Oğuz Güler)

Ölçüleri : Çap: 23,5 mm. Kalınlık: 1 mm.

Ağırlığı : 3,00 gr**.**

Müzeye Geliş Tarihi : 13.12.2005

Yazı Karakteri : Kûfî

Kullanılan Süsleme : Geometrik ve Figürlü

Malzeme : Bakır

Darp Yeri ve Tarihi : Mardin/ H.654(1256)

Dönemi : I. Necmeddin Gazi 637-658 (1239-1259)

Katalog No: 18a- Ön Yüz

Katalog No: 18b- Arka Yüz

Ön Yüz:

الا مام المستعصم بالله امير المومنين

El-imam El-Mustasım Billah Emir'l-Mu'minin

Arka Yüz

Üst: ضرب بماردين

Sağ: ستة و اربع

Sol: و ستمائة

Alt: و خمسين

Merkezde:
يوسف

الملك الناصر

الملك السعيد

غازي:

El-Melikü'n-Nâsır Yûsuf, el-Melikü's Saîd Gazi.

Sağ-hamsine ve sittemie **Sol**-sene erba'a **Üstte**: Duribe bi Mardin

Ön Yüz Tanıtımı: Merkezde cepheden verilmiş kıvırcık saçlı insan büstünün gözleri ve burnu zorlukla seçilebilmektedir. Büstün çevresinde Halife el-Musta'sım'ın ismi ve lakabı yazar. Düz hatlı bir bordürle sınırlandırılarak kompozisyon tamamlanmıştır.

Arka Yüz Tanıtımı: Muhtemelen üst üste darp edilmesinden dolayı yazıların karmaşık ve silikliğinden dolayı okunması zordur. Kûfi hatlı yazı kuşağı bulunduğu görülmektedir. Eyyûbi meliki Yusuf'un ve Necmeddin Gazi'nin ismi ve lakapları darp yeri ve tarihi yazar.

Sikkenin Bugünkü Durumu: Sikke çok fazla deformasyona uğradığı için okunması oldukça zordur.

Katalog No. : 19

Fotoğraf No. : 28 a-b

Çizim No. : yok

Bulunduğu Yer : Ankara

Envanter No. : 2008/632

Müzeye Geliş Şekli : Satın alma (Oğuz Güler)

Ölçüleri : Çap: 23 mm. Kalınlık: 3 mm.

Ağırlığı : 6,95 gr**.**

Müzeye Geliş Tarihi : 03.06.2008

Yazı Karakteri : Kûfî

Kullanılan Süsleme : Geometrik, Bitkisel ve Figürlü

Malzeme : Bakır

Darp Yeri ve Tarihi : Sincar/ -

Dönemi : Sincar Atabeyi II.İmadeddin Zengî Bin Mevdûd H.566-594(1171-1197)

Katalog No: 19a- Ön Yüz

Katalog No: 19b- Arka Yüz

Ön yüz

Okunamadı

Arka yüzü

الملك العالم

العادل حسام

الدنيا والدين

El-meliku'l-'âlim El-'Âdil Husamu'd-Dunya ve'd-Dîn

Ön Yüz Tanıtımı: Merkezde çift başlı kanatları açık kartal figürü bulunmaktadır. Figür nokta dizilerinden oluşan dairesel formlu bordürle çevrilmiştir, figürün alt kısmında tek satırlık kûfi hatlı yazı bulunur. Bordürün dışında da tek satırlık kûfi hatlı yazı bordür hizasında dairesel olarak dolanarak kompozisyon tamamlanmıştır.

Arka Yüz Tanıtımı: Arka yüzün tamamı üç satırlık kûfi hatlı yazıdan oluşur. Sol kısmında Zengî Tamgası yer alır, geometrik şekiller yazıya kaide olarak kullanılmıştır.

Sikkenin Bugünkü Durumu: Arka yüzü ön yüzüne göre daha anlaşılır durumdadır. Silinmeler ve aşınmalar mevcuttur.

Katalog No. : 20

Fotoğraf No. : 29 a-b

Çizim No. : yok

Bulunduğu Yer : Ankara

Envanter No. : 2005/337

Müzeye Geliş Şekli : Satın alma (Oğuz Güler)

Ölçüleri : Çap: 32 mm. Kalınlık: 4 mm.

Ağırlığı : 16.65 gr**.**

Müzeye Geliş Tarihi : 13.12.2005

Yazı Karakteri : Kûfî

Kullanılan Süsleme : Geometrik ve Figürlü

Malzeme : Bakır

Darp Yeri ve Tarihi : Bilinmiyor

Dönemi : Musul Atabeyi Seyfeddin Gazi II bin Mevdûd H.565-576 (1169-1180)

Katalog No: 20a- Ön Yüz

Katalog No: 20b- Arka Yüz

Ön Yüz

لا اله الا الله محمد رسول الله

La ilahe illallah Muhammeden Resulullah.

Arka Yüz:

Orta Kısım:

بأمر الله

المستضي

غازى بن

مودود

Biemrillah

El-Mustezi

Ğazi bin

Me’dud

Ön Yüz Tanıtımı: Merkezde başında miğferiyle bir hükümdar portresi, sola dönük olarak betimlenmiştir. Portrenin etrafında dairesel olarak kûfi hatlı yazıyla, tek sıra, Kelime-i Tevhid yer almaktadır. Dıştan nokta dizeleriyle oluşturulmuş daire içerisine alınarak kompozisyon tamamlanmıştır.

Arka Yüz Tanıtımı: Merkez kısmında dört satırlık kûfi hatlı yazı dairesel form içine alınmış, dışta dairesel yazı kuşağından sonra nokta dizelerinden oluşan bordürle sonlandırılarak kompozisyon tamamlanmıştır. Çevre kısım deformasyon sebebiyle okunamamıştır. Üst kısımda darp kayması vardır

Sikkenin Bugünkü Durumu: Hasar görmüş, yer yer silinmeler ve üstte darp kayması mevcuttur.

Katalog No. : 21

Fotoğraf No. : 30 a-b

Çizim No. : yok

Bulunduğu Yer : Ankara

Envanter No. : 2008/635

Müzeye Geliş Şekli : Satın alma (Oğuz Güler)

Ölçüleri : Çap: 29 mm. Kalınlık: 3 mm.

Ağırlığı : 13,15 gr**.**

Müzeye Geliş Tarihi : 03.06.2008

Yazı Karakteri : Sülüs

Kullanılan Süsleme : Geometrik, Bitkisel ve Figürlü

Malzeme : Bakır

Darp Yeri ve Tarihi : - / H.568 (1172)

Dönemi : Seyfeddin Gazi II bin Mevdud H.565-576 (1169-1180)

Katalog No: 21a- Ön Yüz

Katalog No: 21b- Arka Yüz

Ön yüz:

Sağ: خمس مائة

Sol: اربعة و ستين

Sağ: Hamse mie

Sol: erba’a ve sittin

Arka yüzü

Orta kısım

الملك العادل

الملك الامرا

الشرق والغرب

طغرل تكين اتابك

مودود

ايل غازي

El-meliku’l-‘Adil

El-Meliku’l-Umerai

Eş-Şarku ve’l-Ğarb

Tuğrul Tekin Atabek

- **Sağda:** Mevdud
- **Üstte:** İlgazi

Ön Yüz Tanıtımı: Merkezde Türk yüz tipiyle bir hükümdar portresi cepheden verilmiştir. Portrenin üst kısmında karşılıklı iki melek figürüne yer verilmiştir. İki yanda da tarih yer almaktadır. Dışta inci dizilerinden oluşan dairesel bordürle kompozisyon tamamlanmıştır.

Arka Yüz Tanıtımı: Merkezde beş satırlık sülüs hatlı yazı yer almaktadır. Seyfettin Gazi’nin adı ve ûnvanları yer alır. Dıştan inci dizilerinden oluşan dairesel bordürle kompozisyon tamamlanmıştır

Sikkenin Bugünkü Durumu: Korozyana uğramış, yer yer silinmeler mevcuttur.

Katalog No. : 22

Fotoğraf No. : 31 a-b

Çizim No. : yok

Bulunduğu Yer : Ankara

Envanter No. : 2008/634

Müzeye Geliş Şekli : Satın alma (Oğuz Güler)

Ölçüleri : Çap: 29 mm. Kalınlık: 3 mm.

Ağırlığı : 11,45 gr**.**

Müzeye Geliş Tarihi: 03.06.2008

Yazı Karakteri : Sülüs

Kullanılan Süsleme : Geometrik, Bitkisel ve Figürlü

Malzeme : Bakır

Darp Yeri ve Tarihi : -/ H.568 (1172)

Dönemi : Sincar Atabeyi Seyfeddin Gazi II bin Mevdud H.565-576 (1169-1180)

Katalog No: 22a- Ön Yüz

Katalog No: 22b- Arka Yüz

Ön yüz:

Sağ: خمس مائة

Sol: اربعة و ستين

Sağ: Hamse mie

Sol: erba’a ve sittin

Arka yüzü

Orta kısım

الملك العادل

الملك الامرا

الشرق والغرب

طغرل تكين اتابك

مودود

ايل غازي

El-meliku’l-‘Adil

El-Meliku’l-Umerai

Eş-Şarku ve’l-Ğarb

Tuğrul Tekin Atabek

- **Sağda:** Mevdud
- **Üstte:** İlgazi

Ön Yüz Tanıtımı: Merkezde Türk yüz tipiyle bir hükümdar portresi cepheden verilmiştir. Portrenin üst kısmında karşılıklı iki melek figürüne yer verilmiştir. İki yanda da tarih yer almaktadır. Dışta inci dizilerinden oluşan dairesel bordürle kompozisyon tamamlanmıştır.

Arka Yüz Tanıtımı: Merkezde beş satırlık sülüs hatlı yazı yer almaktadır. Seyfettin Gazi’nin adı ve ûnvanları yer alır. Dıştan inci dizilerinden oluşan dairesel bordürle kompozisyon tamamlanmıştır

Sikkenin Bugünkü Durumu: Korozyona uğramış, yeşil renk patinalar görülmektedir

Katalog No. : 23

Fotoğraf No. : 32 a-b

Çizim No. : 14 a-b

Bulunduğu Yer : Ankara

Envanter No. : 2005/341

Müzeye Geliş Şekli : Satın alma (Oğuz Güler)

Ölçüleri : Çap: 37 mm. Kalınlık: 3 mm.

Ağırlığı : 12.05 gr**.**

Müzeye Geliş Tarihi : 13.12.2005

Yazı Karakteri : Kûfî, Sülüs

Kullanılan Süsleme : Geometrik, Bitkisel ve Figürlü

Malzeme : Bakır

Darp Yeri ve Tarihi : -/H.598 (M.1220)

Dönemi : Sincar Atabeyi Kutbeddin Muhammed H.(1197-1219)

Katalog No: 23a-Ön Yüz

Katalog No: 23b-Arka Yüz

Ön yüz

سنة ستة ثمانين خمسة مائة؟

Sene sitte semanin hamse mie?

Arka yüz

Orta kısım:

الامام الناصر

لدين الله

الملك المنصور

قطب الدنيا و الدين

el-İmam el-Nasre'd-din Allah el-Melik'ül-Mansur Kutbe'd-dunya ve'd-din.

Çevre kısım

محمد

زنگي

بن مودود

Sağda-Muhammed
Üstte: Zengî
Solda: bin Mevdûd

Ön Yüzü Tanıtımı: Merkezde sola dönük bir erkek portresi (Portre Konstantinopolis'e aittir.) yer alır. Elindeki asayı sağ omzunun üstünden arkaya uzatmıştır. Portrenin çevresi dairesel formda kûfi hatlı yazı kuşağıyla çevrilmiştir. Dıştan inci dizilerinden oluşan dairesel bordürle sonlandırılarak kompozisyon tamamlanmıştır.

Arka Yüz Tanıtımı: Dört sıra halinde kûfi-sülüs hatlı yazının sağ ve sol kısımlarında yatay olarak yazılmış darp tarihi ve yeri yer alır. İnci dizilerinden oluşan dairesel bordürle sonlandırılarak kompozisyon tamamlanmıştır.

Sikkenin Bugünkü Durumu: Patinalar ve yer yer silinmeler mevcut yazılar okunabilir durumdadır.

Katalog No. : 24

Fotoğraf No. : 33 a-b

Çizim No. : yok

Bulunduğu Yer : Ankara

Envanter No. : 2008/630

Müzeye Geliş Şekli : Satın alma (Oğuz Güler)

Ölçüleri : Çap: 29 mm. Kalınlık: 3 mm.

Ağırlığı : 15,18 gr**.**

Müzeye Geliş Tarihi : 03.06.2008

Yazı Karakteri : Kûfî

Kullanılan Süsleme : Geometrik ve Figürlü

Malzeme : Bakır

Darp Yeri ve Tarihi : Cezire/ H.606 (1209)

Dönemi : Cezire Atabeyi Müizeddin Mahmud bin Sancar Şah H.605-618 (1208-1221)

Katalog No: 24a- Ön Yüz

Katalog No: 24b- Arka Yüz

Ön yüz

الملك المعظم محمود بن سنجر شاه الناصر

El Melikü ül Muazzam Mahmud bin Sencerşah el Nasiri

Arka yüzü

الامام الأعظم

ناصر لدين الله

امير المؤمنين

Seneti sitte/ ve sittemie

El-imamu’l-a’zam

Nâsır Lidinillah

Emir’l-Muminin

Ön Yüz Tanıtımı: Merkezde elleri iki yana açık bir şekilde hilal tutan erkek figürü cepheden tasvir edilmiştir. Tasvirin çevresi çepeçevre tek sıra yazıdan sonra dışta inci dizilerinden oluşan dairesel bir bordürle sonlandırılarak kompozisyon tamamlanmıştır.

Arka Bordür: Merkezde beş satırlık kûfî hatlı yazı ve iki tarafında tek satırlık yazı bulunur. Yazılar dıştan inci dizilerinden oluşan dairesel bordür içine alınarak kompozisyon tamamlanmıştır.

Sikkenin Bugünkü Durumu: Aşınmadan dolayı silinmeler mevcut, yazılar okunamıyor.

Katalog No. : 25

Fotoğraf No. : 34 a-b

Çizim No. : 15 a-b

Bulunduğu Yer : Ankara

Envanter No. : 2005/343

Müzeye Geliş Şekli : Satın alma (Oğuz Güler)

Ölçüleri : Çap: 24 mm. Kalınlık: 2,5 mm.

Ağırlığı : 6.85 gr**.**

Müzeye Geliş Tarihi: 13.12.2005

Yazı Karakteri : Sülüs, Kûfî

Kullanılan Süsleme : Geometrik, Bitkisel ve Figürlü

Malzeme : Bakır

Darp Yeri ve Tarihi : Musul / H.631(1233)

Dönemi : Nureddin Mahmut Zengî'nin veziri Bedreddin Lülü H.631-657 (1233-1258)

Katalog No: 25a- Ön Yüz

Katalog No: 25b- Arka Yüz

Ön yüz:

احد و ثلاثين و ستمائة

Ahad ve selasin ve sitte mie

Arka yüz

Orta kısım

الامام

المستنصر

بالله امر

المؤمنين

El-İmam, el- Mustansır billah Emir'l Müminin

Çevre bordür

بر الدنيا و الدين الملك الكامل الملك الاشرف

‘’Berr el –dünya ve'd-din el-Melik el-Kamil el-melik el-eşref”

Ön Yüz Tanıtımı: Merkezde saçları kıvrımlı hükümdar büstü, inci dizilerinden oluşan kare çerçeve içerisine yerleştirilmiştir. Büstün sol ve üst kısmında kûfi hatlı yazıdan sonra dışta inci dizileri ile sonlandırılarak kompozisyon tamamlanmıştır.

Arka Yüz Tanıtımı: Merkezde dört satırlık kûfî hatlı yazı kenarlardan çepeçevre sülüs hatlı yazı ile sınırlandırılarak kompozisyon tamamlanmıştır.

Sikkenin Bugünkü Durumu: Sikkenin çoğu kısımları silik, tahrip olmuştur**.**

Katalog No. : 26

Fotoğraf No. : 35 a-b

Çizim No. : yok

Bulunduğu Yer : Ankara

Envanter No. : 2005/342

Müzeye Geliş Şekli : Satın alma (Oğuz Güler)

Ölçüleri : Çap: 24,5 mm. Kalınlık: 3 mm.

Ağırlığı : 6.95 gr**.**

Müzeye Geliş Tarihi: 13.12.2005

Yazı Karakteri : Sülüs

Kullanılan Süsleme : Geometrik, Bitkisel ve Figürlü

Malzeme : Bakır

Darp Yeri ve Tarihi : Musul/ H.655 (1257)

Dönemi : Nureddin Mahmud Zengi'nin veziri Bedreddin Lülü H.631-660 (1233-1262)

Katalog No: 26a- Ön Yüz

Katalog No: 26b- Arka Yüz

Ön Yüz

خمسة؟ عشرين و ستمائة

Hamse? ‘işrin ve sitte mie.

Arka yüzü

Orta kısım:

الامام

لا اله إلا الله

محمد رسول الله

المستنصر بالله

امر المومنين

El-İmam La ilahe İllallah Muhammeden Resulullah El-Mustansır Billah

Emir’l-Mü’minin

Çevre Bordür

ماردين

سنة

ستة

أربعين

(وستمائة)

Okunuşu

Mardin

Sene

Sitte

Erbe’in

(ve sitte mie)

Ön Yüz Tanıtımı: Merkezde bağdaş kurarak oturmuş hükümdar, cepheden tasvir edilmiştir. Vücudun kafa kısmı ise büst şeklindedir. Elinde hilal tutmaktadır. İki Tarafında yıldız ve bitkisel motif bulunur. Soldan başlayıp sağa doğru bir sıra sülüs hatlı yazı yer alır. Yazı da darp tarihine yer verilmiştir. Sikkenin dış kısmı inci dizilerinden oluşan dairesel bordür ile sınırlandırılarak kompozisyon tamamlanmıştır.

Arka Yüz Tanıtımı: Merkezde Kelime-i Tevhid ve Mustansır’ın adı dört sıra halinde sülüs hatla yazılmış, çevresi dairesel yazı kuşağıyla çevrelenmiş ve dıştan inci dizilerinden oluşan dairesel bordürle sınırlandırılarak kompozisyon tamamlanmıştır.

Sikkenin Bugünkü Durumu: Sağ üst kısmında kesiklik vardır. Figür ve yazılar belirgin değildir. Sikkenin üzerinde parafin türünde parlatıcı bir maddenin olduğu düşünülmektedir.

EYYÛBİ DÖNEMİ SİKKELERİ H.568-930 (1174-1524)

Katalog No. : 27

Fotoğraf No. : 36 a-b

Çizim No. : 16 a-b

Bulunduğu Yer : Ankara

Envanter No. : 2008/633

Müzeye Geliş Şekli : Satın alma (Oğuz Güler)

Ölçüleri : Çap: 27 mm. Kalınlık: 3 mm.

Ağırlığı : 10,00 gr**.**

Müzeye Geliş Tarihi : 03.06.2008

Yazı Karakteri : Sülüs, Kûfî

Kullanılan Süsleme : Geometrik, Bitkisel ve Figürlü

Malzeme : Bakır

Darp Yeri ve Tarihi : Hasankeyf / H.586 (1190)

Dönemi : Eyyubi Selahaddin Yusuf H.569-589 (1171-1193)

Katalog No: 27a- Ön Yüz

Katalog No: 27b- Arka Yüz

Ön yüz

الملك الناصر صلاح الدنيا والدين يوسف بن ايوب

Anlamı

El- Melik'ül Nasır salah el-dünya ved-dini Yusuf bin Eyüp

Arka yüzü

Orta kısım

الامام النا

صر لدين الله

امير المؤمنين

El-imamu'n-Nasır Lidinillah

Emiru'l-Mu'minin

Çevre bordür

الضرب حصن

… Duribe Hısna…

Ön Yüz Tanıtımı: Merkezde, cepheden tahtta oturup bağdaş kurmuş erkek hükümdar tasvirinin kafasında sarık belinde kuşak bulunmaktadır, sol elinde göğüs hizasında küre tutmakta, sağ eliyle dizini tutmaktadır. Taht olarak biçimlendirilmiş çizgilerin sol ve sağ yanında ikişer vazo motifine yer verilmiştir. Figürün çevresi dıştan tek satırlık yazı ile dolanarak kompozisyon tamamlanmıştır.

Arka Yüz Tanıtımı: Merkezde üç satırlık yazı, üstten ve sağdan tek satırlık kûfi hatlı yazıyla dolanarak kompozisyon tamamlanmıştır.

Sikkenin Bugünkü Durumu: Küçük bir çatlak mevcuttur, yazılar yer yer silik, ön üst sağ kısmı tamamen silinmiştir

Katalog No. : 28

Fotoğraf No. : 37 a-b

Çizim No. : 17 a-b

Bulunduğu Yer : Ankara

Envanter No. : 2008/627

Müzeye Geliş Şekli : Satın alma (Oğuz Güler)

Ölçüleri : Çap: 30 mm. Kalınlık: 3 mm.

Ağırlığı : 13,35 gr**.**

Müzeye Geliş Tarihi : 03.06.2008

Yazı Karakteri : Sülüs

Kullanılan Süsleme : Geometrik ve Figürlü

Malzeme : Bakır

Darp Yeri ve Tarihi : Meyyafarikin. H. 612 (1215)

Dönemi : El-Eşref Muzaffer-al-din Musa bin Ebubekir H.607-617 (1210-1220)

Katalog No: 28a- Ön Yüz

Katalog No: 28b- Arka Yüz

Ön yüz

Etrafı okunamıyor

Orta kısım

اثنا عشرة

ستمائة

Anlamı

Sene isnâ âşere

sitte mie.

Arka yüzü

الامام الناصر

لدين الله؟

امر المؤمنين

الملك العادل

سيف الدين

أبو بكر بن ايوب

El-İmam el-Nasır Lidinillah Emir'l Müminin El Melik'ül Adil Seyfeddin Ebubekir bin Eyüp

Ön Yüz Tanıtımı: Sol dizinin üzerinde sağ dizini kırarak oturmuş hükümdar tasviri, sol elini dizinin üzerine koymuş, sağ eli ile göğsü üzerinde bir küreyi tutmaktadır. Figürün sağ ve sol tarafında birer satırlık darp yılını belirten yazı vardır. Figür ve yazıdan sonra düz hatlı bordürle çevrelenmiş, ikinci bordür arasına dairesel formlu yazı kuşağından sonra inci dizili dairesel bordürle kompozisyon tamamlanmıştır.

Arka Yüz Tanıtımı: Merkezde Abbasi halifesinin adı ve unvanlarına yer verilmiştir. Yazı kuşağı üstten dairesel gelip aşağıda üçgen bir formla sonlanan geometrik bir desenle sınırlandırılmıştır. Desenin çevresinde Eyyûbî hükümdarının adı ve ûnvanları yer alır. Dıştan düz hatlı dairesel bordürle kompozisyon tamamlanmıştır.

Sikkenin Bugünkü Durumu: Darp kayması mevcut ve yazılar silik durumdadır.

AİT OLDUĞU MEDENİYETİ BELİRLENEMEYEN SİKKELER

Katalog No. : 29

Fotoğraf No. : 38 a-b

Çizim No. : 18 a-b

Bulunduğu Yer : Ankara

Envanter No. : 2005/349

Müzeye Geliş Şekli : Satın alma (Oğuz Güler)

Ölçüleri : Çap: 25 mm. Kalınlık: 3 mm.

Ağırlığı : 11.20 gr**.**

Müzeye Geliş Tarihi : 13.12.2005

Yazı Karakteri : Kûfî

Kullanılan Süsleme : Geometrik

Malzeme : Bakır

Darp Yeri ve Tarihi : Bilinmiyor

Dönemi : Bilinmiyor

Katalog No: 29a- Ön Yüz

Katalog No: 29b- Arka Yüz

Ön yüz

Orta kısım

محمد

رسول الله

صلي الله

Muhammed

Resulullah

Sallallahu

Çevre bordür

لا اله الا الله المستنصر بامر الله امر المؤمنين

La ilahe illlalah el-mustansır bi-emrillah Emir’l-Mu’minin

Arka yüz

الامام

لا اله الا الله

المستضي بالله

امير المؤمنين

El-İmam

La ilahe illallah

El-Mustezi Billah

Emîr'l-Mu'minin

Ön Yüz Tanıtımı: Merkezde üç sıra kûfî hatlı yazı çevresi düz hatlı dairesel bir bordürle çerçevelenmiş, bordürün üstünde tek sıra dairesel yazı kuşağı bulunmaktadır. Bu yazı kuşağı da dışta tekrar bir düz hatlı dairesel bordürle çevrilerek kompozisyon tamamlanmıştır.

Arka Yüz Tanıtımı: Merkezde dört sıra kûfî hatlı yazı yer almaktadır. Yazının çevresi yarısı belli olan düz hatlı dairesel bir bordürle sınırlandırılmış, bordür dıştan, sağ köşede, yarısı belli olan inci dizilerinden oluşan bordürle çevrilmiştir. Dıştan tekrar düz hatlı bordürle kompozisyon tamamlanmıştır.

Sikkenin Bugünkü Durumu: Yazılar yer yer silinmiş metin bütünlüğü gösterememektir.

Katalog No. : 30

Fotoğraf No. : 39 a-b

Çizim No. : 19 a-b

Bulunduğu Yer : Ankara

Envanter No. : 1989/50

Müzeye Geliş Şekli : Satın alma (İsa Yılmaz)

Ölçüleri : Çap: 31 mm. Kalınlık: 0,1 mm.

Ağırlığı : 11.25 gr.

Müzeye Geliş Tarihi : 14.03.1989

Yazı Karakteri : Kûfî

Kullanılan Süsleme : Geometrik, Bitkisel ve Figürlü

Malzeme : Bakır

Darp Yeri ve Tarihi : Bilinmiyor

Dönemi : Bilinmiyor

Katalog No: 30a- Ön Yüz

Katalog No: 30b- Arka Yüz

Ön yüz

Okunamadı

Arka yüzü

ناصر امير المؤمنين

… Nasır Emir'l-Muminin

Ön Yüz Tanıtımı: Merkezde bir bölümü silinmiş olarak ikisi de sola dönük vaziyette at üzerinde bir süvari figürü görülmektedir. Dıştan inci dizilerinden oluşan dairesel bordürle çevrilerek kompozisyon tamamlanmıştır.

Arka Yüz Tanıtımı: Merkezde alttan üç satırı belirgin bir kûfî hatlı yazıya koçbaşı motifiyle kaide yapılmıştır. Dıştan nokta dizilerinden oluşan dairesel bordürle çevrilerek kompozisyon tamamlanmıştır.

Sikkenin Bugünkü Durumu: Sağ kısım tamamıyla silinmiş, arka yüzdeki yazının üst kısmı tamamen kaybolmuştur.

Katalog No. : 31

Fotoğraf No. : 40 a-b

Çizim No. : 20 a-b

Bulunduğu Yer : Ankara

Envanter No. : 2008/628

Müzeye Geliş Şekli : Satın alma (Oğuz Güler)

Ölçüleri : Çap 28 mm. Kalınlık: 4 mm.

Ağırlığı : 15,95 gr**.**

Müzeye Geliş Tarihi : 03.06.2008

Yazı Karakteri : Kûfî

Kullanılan Süsleme : Geometrik ve Figürlü

Malzeme : Bakır

Darp Yeri ve Tarihi : Hasankeyf

Dönemi : Bilinmiyor

Katalog No: 31a- Ön Yüz

Katalog No: 31b- Arka Yüz

Ön yüzü

Orijinal metin

لااله الا الله محمد رسول الله

La ilahe illallah Muhammeden Resulullah

Arka Yüzü

Orta kısım

الملك الأمد

غازي اتابك

مودود

El-Meliku'l-Amid

Ğazi Atabek

Mevdud

Çevre bordür

بسم؟ الله ضرب؟ باحصن؟ ...

Bismillahi Duribe? Bi'l-Hısn?

Ön Yüz Tanıtımı: Merkezde başında üçgen şeklinde miğfer takmış hükümdar büstü, sola profilden verilmiştir. Sol ve sağ kısmında tek satırlık yazı yer alır. Yazılardan sonra nokta dizelerinden oluşmuş bordürle çevrilerek kompozisyon tamamlanmıştır.

Arka Yüz Tanıtımı: Merkezdeki üç satırlık kûfi hatlı yazı çift nokta bordürle çevrilmiş ve bordür aralarında tek satırlık kûfi hatlı yazıyla kompozisyon tamamlanmıştır.

Sikkenin Bugünkü Durumu: Kenar kısımlarında silinmeler ve tahribat mevcuttur.

6. DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA

Karadeniz Ereğli Müzesi'nde 2020 yılı itibariyle depoda ve teşhirde muhafaza edilen farklı medeniyetlere ait toplam 5035 sikke bulunmaktadır. Bunların 841 tanesi İslamî grubu oluşturmaktadır. İslamî grup içeinden de 31 adeti seçilerek çalışma kapsamına alınmıştır. 31 adet sikkenin seçilmesinde, müzede bulunan İslami döneme ait sikkelerin dönemsel çeşitliliği ile form, malzeme ve süsleme gibi özelliklerinin yanı sıra, mümkün mertebe birbirinden farklı oluşları gibi etmenler göz önünde bulundurulmuştur. Ayrıca 1 adet sikkenin teşhirde Bizans sikkesi olarak sergilendiği görülmüş yapılan incelemeler bu sikkenin de İslamî grup içerisine alınmasını sağlamıştır (Kat.no:3).

Yapılan araştırma ve incelemeler sonucu sikkeler; 1adet Emevî (Kat.no:1), 1 adet Danişmendlî (Kat.no:2), 16 adet Artuklu (Kat.no:3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14,15, 16, 17, 18), 8 adet Zengî (Kat.no:19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26), 2 adet Eyyûbi (Kat.no:27,28) sikkesi yer almaktadır. 3 adeti ise bu tarihsel çerçeveyi işaret eden fakat ait olduğu medeniyeti net bir şekilde ortaya koyabilecek yazı ve ibareleri okunamadığından dolayı medeniyeti tam olarak belirlenememiş İslamî döneme ait sikkeden oluşmaktadır.

İncelenen örneklerden yola çıkılarak sikkeler; darp yeri, malzeme, süsleme ve yazı olarak değerlendirme kapsamına alınmıştır.

6.1. Darp Yeri

Emevî Sikkeleri Darp Yerleri

Abd-al Malik- ibn Mervan Dönemi'ne ait tarihi bilinmeyen bakır Emevî sikkesinin darp yeri Halep'tir. (Kat.1)

Artuklu Sikkeleri Darp Yerleri

II. Kutbeddin Sökmân Dönemine ait bakır sikke (Kat.4) ve Nasıreddin Artuk Arslan Dönemi'ne ait H.606 tarihli bakır sikkelerin (Kat.14) darp yerleri Hasankeyf olup, Nasıreddin Artuk Arslan'ın H.599 tarihli bakır sikkesi (Kat.13) Necmeddin Gazi'nin H.646 yılında basılan gümüş sikkesi (Kat.17) ve yine Necmeddin Gazi Dönemi'nde 654 yılında darp ettirilen bakır sikkenin (Kat.18) darp yeri Mardin'dir.

Zengî Sikkeleri Darp Yerleri

İmadeddin Zengî bin Mevdud hâkimiyetinde bastırılan tarihi bilinmeyen bakır sikkenin (Kat.19) darp yeri Sincar olup, Müizeddin Mahmud bin Sancar Şah'ın H.606'da bastırdığı bakır sikke (Kat.24) Cezire'de Bedreddin Lülü'nün H.631 ve H.655'de bastırdığı Kat.25- 26) iki bakır sikkenin darp yerleri Musul'dur.

Eyyûbi Sikkeleri Darp Yerleri

Eyyûbi Selahaddin Yusuf'un H.586 tarihli bakır sikkesi (Kat.27) Hasankeyf'te, El Eşref Muzaffer-al-din Musa bin Ebubekir'in H.612'de bastırdığı bakır sikke (Kat.28) Meyyafarikin'de basılmıştır.

Tarihi ve ait olduğu medeniyeti belirlenemeyen Sikkeler

31. No.lu sikkenin darp yeri Hasankeyf'tir.

6.2. Malzeme

Karadeniz Ereğli Müzesi'nde incelenen sikkeler malzeme olarak ele alındığında Artuklulara ait Nasıreddin Artuk Arslan'ın darp yeri ve tarihi bilinmeyen bronz sikkesi (Kat.15) ve I. Necmeddin Gazi'nin Mardin'de H. 646 yılında bastırdığı gümüş sikke (Kat.17) dışındaki sikkeler bakır malzemeden yapılmıştır.

6.3. Yazı

Sikke yapımında yazıların yeri oldukça önemlidir. Sikke üzerinde yer alan yazılar kitabe görevi görerek bize sikke hakkında çok önemli bilgiler verirken biçimsel özellikleri, geometrik ve bitkisel unsurlarla bütünleşerek bezeme olarak da kullanılması, yazıların estetik değerini de arttırmaktadır[87]. Ele alınan çalışmada iki çeşit yazı karakteriyle karşılaşılmaktadır. Bunlar: Kûfi ve sülüstür.

Kûfi: Hz. Ömer'in halifeliği yıllarında kurulan Kûfe şehrinde doğan bir yazı sanatı olmasından ötürü bu şehrin adıyla anılmış zamanla kûfi adını almış ve uzun yıllar çok rağbet görmüştür[88]. İncelenen sikke örneklerinde en sık karşılaşılan yazı karakteri kûfi olmuştur.

[87] Muhiddin Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar,* Kubbealtı Neşriyat Nr., İstanbul, 1998, 22.
[88] Mahmud Bedreddin Yazır, *Kalem Güzeli.,*Diyanet İşleri Bşk. Yayınları, Ankara, 1972, 86.

İncelenen örneklerde kûfi hat kullanılanlar: Kat.1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 23, 24, 25, 27, 29, 30, 31'dir.

Sülüs: Sülüsün kelime anlamı üçte bir demektir. Hattın üçte iki düz üçte bir yuvarlak hat taşıması kelimenin menşei hakkında bize fikir vermektedir. Hicretin dördüncü yılında ortaya çıkmış bir yazı hattıdır[89].

İncelenen örneklerde sülüs hattın kullanıldığı sikkeler: Kat.14, 21, 22, 23 25, 26, 27, 28'dir.

Yazılar içerik olarak; ad ve ûnvanlar, darp yeri, darp tarihi ve dini ibareler (ayet, dua, besmele, Kelime-i Tevhid) şeklinde gruplandırılabilir.

Kûfi-Sülüs birlikte kullanımı: Kat.14, Kat.23, Kat.25 ve Kat.27'de Sülüs ve Kûfi yazı hattının birlikte kullanıldığı görülmektedir.

6.4. Süsleme

6.4.1. Geometrik Süsleme

Türk mimarisi ve el sanatlarında sıkça kullanılan bir bezeme ögesi olarak geometrik süslemelerle karşılaşılmaktadır**.**

6.4.1.1. Daire

Dinlerin birçoğunda ruhların ölmediği ve başka bir canlıda yaşamaya devam ettiğine dair inanç yer almaktadır. Hint Budizmi'ni benimseyen Uygur Türkleri, Budizm'de Samgara adı verilen ruhların başka bir canlıya dönüşmesi inancını benimsemiş ve buna kendi dillerine uygun bir şekilde Sangsar ya da Sansar demişlerdir[90]. Türkler İslamiyet inancını benimsedikten sonra ise bu kavram; tasavvuf ve sofizm gibi mistik alanlarla edebiyat ve felsefe alanlarında da devam etmiştir. Tasavvuf ehli ruhların dönüşümünün bir daire veya kavis çevresinde gerçekleştiğine inanmıştır[91].

---

[89] Yazır, 92.

[90] Kozmik bir enerjinin yuvarlak bir diyagramla ifadesidir. İç İçe dairelerle canlandırılan ve bir tekerlek algısı verilerek sembolize edilir.

[91] Bahaeddin Ögel, *Türk Mitolojisi,* Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2014, 488- 489.

Bir Panteon olarak mandala* tasvirleri Uygur Türk sanatında kullanılmakta olan evren şemasının yerine geçmiştir. Eski Türk evren şemasında da yere ve göğe işaret eden kare içerisinde daireler, bazen daire içinde kareler ve bazen de sadece dairelerden oluşmuştur[92]. Mimari, mezar yapıları ve çeşitli el sanatlarında bu şema örneklerine rastlanmaktadır.

Mevlana gibi ortaçağ mutasavvıflarına göre; insan ruhu hiçbir zaman ölmez, gelişerek Allah'ın vücudu mutlağına erişip, oradan yine cisimlere döner. Bu döngü, tekerlek gibi bir daire etrafında oluşur. Bu döngüye tasavvufta ''devir" adı verilmiştir[93].

Sikke kullanımı Ortaçağda sadece alışveriş amacıyla değil, üzerinde yer alan sembol ve dualarla taşıyan kişiyi nazar ve büyüye karşı koruyan bir araç olarak kullanılmıştır[94].

Tek Daire Kullanılan Örnekler: Emevilerde; Abd-al Malik bin Mervan dönemine ait kat.1a'dır. Artuklularda; Fahreddin Kara Arslan dönemine ait kat. 3a-b, Kutbeddin Sökman dönemine ait kat. 4a-b Hüsameddin Timurtaş dönemine ait kat. Kat.5a-b, 6a-b, 7a-b, Necmeddin Alpi dönemine ait kat.8a-b, Hüsamedin Yuluk Arslan dönemine ait kat.9a,10 a, Nasıreddin Artuk Arslan dönemine ait 13a-b, 14 b, 15 a-b, 16 a-b, I.Necmeddin Gazi dönemine ait kat.18a-b'dir. Zengilerde; İmadeddin Zengi bin Mevdûd dönemine ait kat.19b, Seyfeddin Gazi II.bin Mevdûd dönemine ait kat.20a, 21a-b, 22a-b, Kutbeddin Muhammed dönemine ait kat.23a-b, Müizeddin Mahmud bin Sancar Şah dönemine ait kat.24a-b, Bedreddin Lülü dönemine ait kat.26 a-b'dir. Ait olduğu medeniyeti bilinmeyen sikkelerden 30 a-b ve 31 a-b'dir.

Tek Daire İçerisinde Portre, Tasvir Olan Düzenlemeler: Emevîlerde; Abd-al Malik ibn Mervan dönemine ait 1a'dır. Artuklularda; Fahreddin Kara Arslan dönemine ait 3a, II. Kutbeddin Sökmân dönemine ait 4a, Hüsameddin Timurtaş dönemine ait. kat. 6a-b, 7a, Necmeddin Alpi dönemine ait 8a, Hüsameddin Yuluk Arslan dönemine ait 9a, 10a, Nasıreddin Artuk Arslan dönemine ait 13a, 15a, 16a, I.Necmeddin Gazi dönemine ait 18a'dır. Zengîlerde; Seyfeddin Gazi II. bin Mevdud

[92] Yaşar Çoruhlu, *Erken Devir Türk Sanatı*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2007, 286.
[93] Ögel, 450.
[94] Uykur, 197.

dönemine ait 20a, 21a, 22a Kutbeddin Muhammed dönemine ait 23a, Bedreddin Lülü dönemine ait 26a'dır. Ait olduğu medeniyet bilinmeyen 30a ve 31a'dır.

Tek Daire İçerisinde Yazı Olan Düzenlemeler: Emevîlerde; Abd-al Malik ibn Mervan dönemine ait kat.1b'dir. Artuklularda; Fahreddin Kara Arslan dönemine ait kat.3b, II. Kutbeddin Muhammed Sökmân dönemine ait kat.4b, Nasıreddin Artuk Arslan dönemine ait kat.13b, 14b, 15b, 16b, I.Necmeddin Gazi dönemine ait kat.18b'dir. Zengîlerde İmadeddin Zengi bin Mevdûd dönemine ait kat.19b, Seyfeddin Gazi II. Bin Mevdud dönemine ait kat.21b, 22b, Kutbeddin Muhammed dönemine ait kat.23b, Müizeddin Mahmud bin Sancar Şah dönemine ait kat.24b'dir. Ait olduğu medeniyet bilinmeyen kat.30b ve 31b'dir.

Merkezdeki Tek Dairenin Hem içinde Hem Dışında Yazıdan Oluşan Düzenlemeler: Danişmendlîlerde; Melik zun-nun bin Muhammed dönemine ait kat.2b'dir. Artuklularda; Hüsameddin Timurtaş dönemine ait kat.5b'dir.

Merkezdeki Tek Dairenin İçinde Figür, Dışında Yazı Kuşağından Oluşan Düzenlemeler: Danişmendlilerde; Melik Zun-nun bin Muhammed dönemine ait kat.2a'dır. Artuklularda; Hüsameddin Timurtaş dönemine ait kat.5a'dır ve Zengîlerde; İmadeddin Zengi Bin Mevdud dönemine ait kat.19a'dır.

Tek Dairenin İçerisinde Tek Kare Düzenlemesinden Oluşan Düzenlemeler: Zengîlerde; Bedreddin Lülü dönemine ait kat.25a'dır.

Tek Daire İçerisinde İki Kare Düzenlemesinden Oluşan Düzenlemeler: Artuklularda; Nasıreddin Artuk Arslan dönemine ait kat.11a-b ve kat.12a-b'dır.

İki Düz Daire Arasında Nokta Bordürlü Daire Oluşan Düzenlemeler: Ait olduğu medeniyet bilinmeyen bilinmeyen kat.29b'dır.

İki Daire Arasında Yazı Kuşağından Oluşan Düzenlemeler: Seyfeddin Gazi II bin Mevdud Dönemine ait kat.20b ve ait olduğu medeniyet bilinmeyen kat.29a'dır.

İç İçe Üç Daire İçinde Daire Biçiminde Yazı Kuşağından Oluşan Düzenlemeler: Artuklularda Hüsameddin Yuluk Arslan dönemine ait kat.10b'dir. Eyyûbilerde El- Eşref Muzaffer al-din Musa bin Ebubekir dönemine ait kat.28a'dır.

Tek Daire İçerisinde Daire Biçiminde Yazı Kuşağından Oluşan Düzenlemeler: Artuklularda; Nasıreddin Artuk Arslan dönemine ait 14a, Kutbeddin Muhammed dönemine ait kat.23a'dır. Zengîlerde Müizeddin Mahmud bin Sancar Şah dönemine ait kat 24a, Bedreddin Lülü dönemine ait kat.26b'dır. Eyyûbilerde El-Eşref Muzaffer al-din Musa bin Ebubekir dönemine ait kat.28b'dir.

Dairesel Formun Yazıyla Verildiği Düzenlemeler: Zengîlerde; Bedreddin Lülü dönemine ait kat.25b ve Eyyübîlerde; Eyyübî Selahaddin Yusuf dönemine ait kat.27a-b'dir.

İç İçe İki Daire İçerisinde Daire Biçiminde Yazı Kuşağından Oluşan Düzenlemeler: Artuklularda; Hüsameddin Timurtaş dönemine ait kat.9b'dir. Zengîlerde; Seyfeddin Gazi II. Bin Mevdud dönemine ait. kat.20b'dir. Ait olduğu medeniyet bilinmeyen kat.29a'dır.

6.4.1.2. Altı Kollu Yıldız Motifi

İki Düz Hatlı Altı Kollu Yıldız Arasında Bir İnci Dizilerinden Oluşan Yıldız Motifi: Artuklularda; I**.** Necmeddin Gazi dönemine ait kat.17a-b'dir.

6.4.1.3. Tamga Motifi

Herhangi bir boyun mülkiyet hakkını göstermek için sahip olduğu varlıkların üzerine koyduğu işaretler tamga olarak tanımlanır. Özellikle yazılı belgelerin bulunmadığı durumlarda bir bölgenin veya bir etnik unsurun tarihi hakkında önemli kaynak teşkil etmektedirler[95].

[95] İbrahim Şahin, İçel/Gülpınar'da Eski Türklere Ait Yeni Tespit Edilmiş Epigrafik Belgeler: Tanıtımı ve Ön Değerlendirmesi, *II. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kongresi,* Nisan 2010, 281.

Artuklularda; Hüsameddin Timurtaş dönemine ait kat.6a, 7a ve Necmeddin Alpi dönemine ait kat.8a'da Artuklu tamgası ve Zengîlerde İmadeddin Zengi bin Mevdud dönemine ait kat.19b'de Zengi tamgası bulunur.

6.4.2. Bitkisel Süsleme

6.4.2.1. Kıvrım Dal ve Koç Başı Motifleri

İslamiyet'ten sonraki Türk süsleme sanatlarında görülen kıvrım dalların kökeni Orta Asya hayvan üslubuna dayanmaktadır. Hayvan mücadelelerindeki şekiller, grift bir hal alarak kıvrım dallara bürünmüştür[96]. Bitki motiflerinin süslemede hâkim konuma gelmesi İslamiyet'ten sonra olmuştur. Hayvan figürlerindeki boynuz, pençe, gaga gibi uzuvlar üslûplanarak kıvrım dallara dönüşmüştür[97].

Artuklularda; Hüsameddin Timurtaş dönemine ait kat.6b ve 7b'de yazıya kaide olan alt kısımda birleştirilmemiş koçbaşı motifine yer verilmiş ve harfler kıvrım dallar şeklinde stilize edilmiştir. Artuklularda; Nasıreddin Artuk Arslan Döneminde ait kat.14a, 15a, 16a' da çiçekli taç takmış hükümdar portresine yer verilmiş, I. Necmedin Gazi dönemine ait olan Kat.17a-b, Zengîlerde; İmadeddin Zengî bin Mevdud dönemine ait kat.19 b, Seyfeddin Gazi II.bin Mevdud dönemine ait kat.21b, 22b, Kutbeddin Muhammed dönemine ait kat.23b ve Bedreddin Lülü dönemine ait kat.26a'da harflerin kıvrım dallar şeklinde stilize edilmesiyle oluşan bitkisel motifler karşımıza çıkar. Bedreddin Lülü dönemine ait kat.25 a' da portrenin kafasında stilize edilmiş bitkisel motifler bulunur, ait olduğu medeniyet bilinmeyen kat. 30b'de koçbaşı motifi yazıya kaide olarak kullanılmıştır.

6.4.3. Dini Motifler

6.4.3.1. Hristiyanlık İmgeleri

Haç Motifi: Bizans etkisindeki ilk İslami sikkeler Muaviye döneminde kestirilmiştir. 640 yıllarına tekabül eden bu zamanlarda kestirilen paralarda genellikle Bizans üslûbu taklit edilmiştir. 647-658 yıllarında bazı değişikliklere

[96] Celal Esed Arseven, *Türk Sanatı*, Cem Yayınevi, İstanbul 1973, 11.
[97] Arseven, 14-15.

gidilerek Muhammed adının baş harfi ve vefa Allah'tandır gibi İslami kelimeler eklenmiştir[98].

Emevî Dönemi'nde basılan Abd al-Malik ibn Mervan Halep basımlı darp yılı belli olmayan bakır sikkenin arka yüzünde ise basamaklar üzerinde yükselen haç motifi kullanılmıştır. (Kat.1b) Benzer bir motifin örneği Constantinus IV. zamanına ait Bizans sikkesinde de görülmektedir. (Foto.41) [99]

Foto: 41 **Katalog.1b/ Foto.10b**

Pantokrator İsa Tasviri: Başında kutsiyeti ifade eden halesiyle yarım portre halinde verilen, sol eliyle Kitab-ı Mukaddes tutan ve sağ eliyle takdis işareti yapan, uzun saçlı ve sakallı halidir. İsa'nın bu duruşuna ''Pantokrator İsa" adı verilir. Hristiyan sanatında en çok kullanılan sahnelerden biridir. Artuklu Devleti yöneticileri ve halkının çoğunluğunu Müslümanların oluşturduğu bir devlet olmasına rağmen, bastırdıkları sikkelerde farklı inanç, kültür ve dini sembollere de yer vermişlerdir[100].

Artuklu Döneminde basılan Fahreddin Kara Arslan'ın darp yılı ve yeri belli olmayan bakır sikkenin ön yüzünde Pantokrator İsa tasviri kullanılmıştır (Kat.3a). pantokrator İsa tasviri birçok alanda kullanılan yaygın bir dini figür olarak sanat tarihi içerisinde yer edinmiştir. Bunlardan bir tanesi de Ayasofya Müzesi'nin doğu duvarında yer alan Pantokrator İsa tasviri, Deisis sahnesidir (Foto.42) [101].

---

[98] Ulaş Töre Sivrioğlu, "Ortaçağ İslam Sikkelerinde Hellen, Roma-Bizans Etkisi", *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, I (2), (2014), 12.
[99] Sivrioğlu, 5.
[100] Uykur, 209-210.
[101] Çiler Çavuşoğlu, Hagia Sophia / Ayasofya Mozaikleri Üzerine Bir Deneme, https://www.academia.edu/ 8.

Foto: 42

Katalog.3a/ Foto: 12a

Meryem İmgesi: Bizans tarzında basılan sikkelerde Meryem'in imparatoru takdis etme sahnesine sıklıkla rastlanır. İkisi de ayaktadır Meryem imparatorun solunda bulunarak sağ elindeki taçla imparatoru taçlandırmaktadır.

Artuklu Dönemi'ne ait Necmeddin Alpi'nin darp yeri ve tarihi belli olmayan bakır sikkenin arka yüzünde Bizans sikkelerinden kopya edilmiş bir figür olarak karşımıza çıkar (Kat.8b). Bu figürün birebir aynı şekli Bizans dönemine ait altın sikke örneğinde de görülmektedir (Foto.43). [102]

Foto: 43

Katalog.8b/ Foto.17b

6.4.3.2. İslami İmgeler

Halife Tasviri: Abdülmelik bin Mervan döneminde halifenin kûfiye denilen elbiseyi giyerek Bizans hükümdarları tarzında ayakta durur vaziyette kendi tasvirinin yer aldığı sikkeler kullanılmaya başlanmış, halife tasvirinin etrafında İslami ibareler yer almıştır. Fakat bu tasvir kabul görmemiş ve tekrarı olmamıştır[103]. Emevîlerde Abdülmelik bin Mervan dönemine ait bakır sikke de halifenin Bizans tarzındaki duruşu görülmektedir (Kat.1a). Yine Emevî dönemine ait altın sikkedeki örnekte olduğu gibi halife kendi özel elbisesiyle ayakta durur vaziyette ve asasıyla görülmektedir (Foto.44). [104]

[102]https://finanstaksi.com/bizans-imparatorlugu-para-birimi-nedir-eski-bizans-paralari (Erişim Tarihi: 21.06.2020)
[103] Sivrioğlu, 6.
[104] Sivrioğlu, 7.

Foto. 44

Katalog.1a/Foto:10a

Melek: Meleklerin tasvirdeki kullanımı koruyucu ve kollayıcı amaçlıdır. Cebrail Hristiyanlıkta İsa'nın doğum müjdesi olarak bilinirken İslamiyet'te ise Kur'an ayetlerini indiren melek olarak bilinmektedir ve iki din için de oldukça kutsal bir melektir. Bu nedenle de hem Hristiyanlık hem de İslamiyet de tasvirlerine sıklıkla rastlanır[105].

Zengî Dönemi'ne ait Seyfeddin Gazi II. bin Mevdûd'un 568 yılı, darp yeri belli olmayan bakır sikkenin ön yüzünde karşılıklı iki melek motifine yer verilmiştir (Kat.21a-22a). Cebrail bir tasvir olarak farklı sanat dallarında sıklıkla karşılaşılan bir öge olmuştur. Bir eskiz çizimi olarak Hz. Yunus'un Cebrail'in yardımıyla balığın karnından çıkma sahnesi olarak karşımıza çıkmaktadır (Foto.45) [106].

Foto. 45

Katalog.21a-22a/ Foto:30-31a

[105] Uykur, 217.

[106] Abdurrahman Deveci, "İran Ve Osmanlı Minyatüründeki Savaş Ve Mücadele Sahnelerine Mukayeseli Bir Bakış", *Uluslararası Sosyal Araştırma Dergisi*, X, (2017), 48.

6.4.4. Mitolojik Yaratıklar

6.4.4.1. Ejder

Erken Türk sanatında bereket, güç sembolü sayılmış ve daha çok alt edilen kötülüğün simgesi olarak kullanılmıştır. Hükümdarın gücünü temsil eder. Türkler tarafından evren, luu ve büke olarak adlandırılmışlardır[107].

Artuklu Dönemi'ne ait Nasıreddin Artuk Arslan'ın 599 darp yılı ve Mardin darp yeri olan bakır sikkesinin ön yüzünde kentavros-ejder birlikteliğinden oluşan kompozisyona yer verilmiştir (kat. 13a). Kentavros-ejder mücadele sahnesi Türk sanatında oldukça sık karşılaşılan bir bezeme ögesi olmuştur. Göreme Yılanlı Kilise'de X. yüzyıla ait ejderle mücadele sahnesi kilisenin duvarlarını süsleyen bir bezeme olarak karşımıza çıkmaktadır (Foto.46). [108]

Foto. 46

Katalog.13a/Foto:22a

6.4.4.2. Kentauros/Kentaur

Kentauros, Kentaur ve centaur isimleriyle anılır ve Yunanistan'ın Yeselya bölgesindeki Polion dağı civarında yaşadığına inanılan yarı at, yarı insan formundaki bir türdür. Bu figür elinde yay ya da sopa taşır şekilde tasvir edilmiş olup çoğu medeniyette kullanılan bir unsur haline gelmiştir[109].

---

[107] Öznur Aydın, "Çin ve Türk İşlemelerindeki Ejderha Motifi", *Dergi Park,* VI, (12), (2013), 2.

[108] http://paleoberkay.atspace.com/arkeoloji/ortacag-anadolu-imgeleri-ejder.html (Erişim Tarihi: 27.05.2020).

[109] Özhan Öztürk, *Dünya Mitolojisi*, Nika Yayınları, Ankara 2016, 23-30.

Artuklu Dönemi'ne ait Nasıreddin Artuk Arslan'ın 599 darp yılı ve Mardin darp yeri olan bakır sikkenin ön yüzünde ejderle beraber tasvir edilmiştir (kat.13). Tokat Mevlevihane Vakıf Müzesi'ndeki şamdan üzerinde yine kentauros figürü karşımıza çıkmaktadır (Foto.47) [110].

Foto. 47

Katalog.13a/Foto:22a

6.4.4.3. Çift Başlı Kartal

Türk inançlarında özellikle mitoloji ve halk edebiyatında oldukça yaygın bir ikonografidir. İnsan ve kartalın birleşimini sembolize eder[111]. Türk kültüründe güç, soyluluk ve iktidarın simgesi olan çift başlı kartal figürü, Gök Tanrı ve şamanın ruhunu da sembolize etmektedir[112].

Zengî Dönemi'ne ait, İmadeddin Zengî'nin, Sincar'da darp yılı belli olmayan bakır sikkenin ön yüzünde çift başlı kartal figürü kullanılmıştır (Kat.19a). Çift başlı kartal figürünün yaygın olarak kullanımını Berlin, Almanya Müzesi'nde bulunan Memlûk Türklerine ait seramik tabakta da görmekteyiz (Foto.48) [113].

[110] Nilgün Çevrimli, "Değişik İşlevli Bir Grup Madeni Eser Örnekleri Üzerinde Görülen Ejder Figürleri Hakkında Bir Değerlendirme", *Vakıflar Dergisi*, 37, (2012), 222.

[111] Kezban Sönmez- Hale Avcı Yılmaz, *Çift Başlı Kartal Motifinin Türk Sanatındaki Yeri ve Çağdaş Giysi Tasarımlarına Yansıması*, Motif Vakfı, 2019, 1153.

[112] Ersel Topraktepe, *Sikkeler Ne Anlatır? Ortaçağ Anadolu Sikkelerinde Simgeler ve Çokkültürlülük,* Yapı Kredi Yayınları-2980, 61.

[113] Kutsal Topaloğlu, *Tanrı'nın Temsilcileri*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2018, 36.

Foto. 48

Katalog.19a/ Foto:28a

6.4.5. Gezegen ve Burç Sembolleri

İslam öncesi Türklerde gök kavramı oldukça önemli bir yere sahiptir. İnsan evreni üç katmanlı olarak tanımlamıştır. ‘’Yaratıcı, koruyucu ruhların bulunduğu ve tanrıların bulunduğu âlem” olan en üstteki katmanda ay, güneş ve yıldızlar, ‘’gök dünya”yı oluşturmuş ve hepsinin kendine özgü görevleri vardır. Geceleri yer ve yön bulmalarına yardımcı olan yıldızlara duyulan sevgi, yıldız kültü ve burçlar inancının ortaya çıkmasına sebep olmuştur[114].

Yakutlar’a göre havaların ısınması ve yıldızların oluşumu Şaman’a bağlıydı. Efsaneye göre, havanın çok soğuk olduğu bir zamanlar, şaman göğe çıkmış ve gezegenlerin iplerini keserek, gezegenlerin hızla dönmesini ve havaların bu dönüş etkisiyle ısınmasını sağlamıştır. Şaman elinde kalanları havaya atınca da yıldızlar oluşmuştur. Anadolu’da ele geçen buluntular, eski Ön Asya Uygarlıklarında da burç sembollerinin kullanıldığını göstermektedir. Örnek olarak Hititler dönemine ait silindir mühür buluntusu gösterilebilir[115].

6.4.5.1. Gezegen Sembolleri

Yıldız: Artuklu Dönemi’ne ait II.Kutbeddin Sökmân’ın Hasankeyf’te darp ettirdiği darp yılı bilinmeyen sikkenin ön yüzündeki savaşçı figürünün sürdüğü atın terkisi üzerinde yıldız motifi yer almaktadır (Kat. 4a). Yıldız motifi çağlar boyunca kullanılan en gözde motiflerden biri olarak Türk sanatında yer alan bir unsurdur.

[114] Oğuzhan Yılmaz, *Türk Kozmolojisi*, Konya, 2016.
[115] Uykur, 253.

II.Kılıçarslan dönemine ait Selçuklu sikkesinde de aynı motifle karşılaşmaktayız (Foto.49)[116].

Foto. 49

Katalog.4a/ Foto:13a

6.4.5.1.2. Mars

Mardin Hükümdarı Hüsâmeddin Yuluk Arslan dönemine ait kat. 10a no.lu H. 596-597 yıllarına ait sikkenin ön yüzünde başında miğferiyle bağdaş kurarak oturmuş, sol elinde kesik bir baş, sağ eliyle kafasının arkasında kılıç tutan savaşçı tasviri Mars (Merih) imgesini taşımaktadır. Antik çağların savaş tanrısı şekline yakışır şekilde elinde kılıcı ve kesik baş bulunan biçimiyle betimlenen Merih (Mars)'ın yıkım, savaş ve ölüm getirdiğine inanılmıştır. Bu biçimiyle Perseus takımyıldızının pozisyonunu da hatırlatmaktadır. Fakat figür tam olarak Hellenistik üslûbu taklit etmez. Çünkü figürün bağdaş kurarak oturma şeklindeki biçimi Orta Asya Türk-Budist sanatında da karşımıza çıkmaktadır. İslamiyet'ten önce Türk kozmolojisinde de Mars gezegeninin kutsandığı ve sembolünün kılıç olduğu bilinmektedir. Savaşçı Alpler ve ölüm cezası verenleri temsil etmektedir[117].

[116] https://www.vcoins.com/en/stores/forum_ancient_coins/62/product/ (Erişim Tarihi: 06.06.2020).
[117] Sivrioğlu, 5.

Foto. 50[118]

Katalog.10a/ Foto:19

Mars sembolü Türk-İslâm eserlerinde XII. Yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlanmıştır[119].

6.4.5.1.3. Güneş (Şems) ve Ay (Kamer)

Mezopotamya ve Anadolu uygarlıkları ile Mısır ve Hindistan'da da insan yaşamını etkileyen doğa olaylarının Güneş ve Aydan geldiği inancıyla ''Güneş ve Ay" kutsal olarak görülmektedir. Orta Asya Türk toplumları da Gök Tanrı inancını kabul ettikten sonra ''Kün ve Ay" olarak tanımladıkları Güneş ve Ay'ı kutsal olarak görmüşlerdir. Türkler İslamiyet'i kabul ettikten sonra, bilimsel olarak ilerlemeye de bağlı olarak Güneş ve Ay'ı gözlemlemeleri sonucunda gizemlerini yitirmiştir. Ancak her daim önemini korumuş ve İslam toplumlarında ve bu çağ sanatında da yoğun bir şekilde kullanılmaya devam edilmiştir[120].Güneş İslamiyet'ten sonra da hükümdarlık simgesi olarak kullanılmaya devam edilmiştir.

Zengîlerde El Melikü ül Muazzam Mahmud bin Sencerşah el Nasiri dönemine ait bakır sikkenin ön yüzünde hilal tutan kadın tasvirine rastlanmaktadır. Bu tasvirin çevresinde yer alan yazılar güneş ışınları şeklinde yerleştirilmiştir (Kat.24a). Hilal tutan kadın tasviri Türk-İslam geleneğinde oldukça yaygındır.

[118] Ramsay, *Hellenistik Dönem Tarsus sikkesi üzerinde Perseus imgesi*. Desen Töre Sivrioğlu, *Artuk sikkesi üzerinde Merih Gezegeninin tasviri*, 1993, 96.
[119] Uykur, 257.
[120] Topraktepe, 29.

Kitabü't-Tiryak'ın başlangıç sayfasında da hilal tutan kadın tasviri görülmektedir (Foto.51)[121].

Foto. 51

Katalog.24a/ Foto:33 a

Artuklularda; Nasıreddin Artuk Arslan Dönemine ait darp yılı bilinmeyen sikkenin ön yüzünde Selçuklu tipiyle badem gözlü, yuvarlak yüzlü, Roma üslûbuyla başında diadem ve dağınık saçlarıyla güneş gezegenini sembolü erkek büstü bulunmaktadır.(Kat. 15a). Acaib'ül Mahlûkat eserinde de güneş figürüne yer verilmiştir (Foto.52) [122].

Foto. 52

Katalog.15a/ Foto.24a

I. Necmeddin Gâzi'nin 654 (1256-57) darp yılı sikkesinin ön yüzünde çift daire içindeki kıvırcık saçlı erkek büstünün etrafında yer alan yazı kuşağı Güneş ışınları biçiminde düzenlenmiştir. (Kat. 18a)

Zengîlerde; II. Seyfeddin Gazi bin Mevdûd'un 658 (1711) darp yılı olan sikkesinin ön yüzünde cepheden verilmiş, kafasında iki melekle tasvir edilen figürün

[121] Ramazan Uykur, "Zengi Atabeglerinin Sikkelerinde Antik Türk Mitolojisinin İzleri: Kağanlık Simgesi Olarak Ay Kültü (Mardin Müzesi Örnekleri)", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, (2017), 175.

[122] https://dergipark.org.tr/tr/pub/akef, *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, (2008), 25, 21-32,

etrafındaki yazı kuşağıyla verilen tasvir Güneş gezegenini simgelemektedir. (Kat.21a- 22a)

6.4.5.2. Burç Sembolleri

İslami Sikke geleneğinde İslamiyet'ten önce yer alan putperestlik anlayışının tekrar gündeme gelmemesi için sikkeler üzerinde yer almamıştır. Fakat Artuklular bu geleneğinde dışına çıkarak sikkeler üzerinde sıkça tasvire yer verilmiştir. Benzer uygulamalar, Danişmendli, Zengî, Saltuklı ve Selçuklu sikkelerinde de görülür[123]. Sikkeler, üzerinde yer alan astrolojik sembollerle, sanatsal veya ticarî kaygılardan ziyade siyasi olarak hazırlanmışlardır denebilir. Benzer figürlerin Köprü, Şifahane ve Cami gibi dönemin kamu yapılarında yer alması bu düşünceyi kuvvetlendiren bir faktördür. Öyle ki İslâm dünyasında sikke, tuğ, otağ, taht vb. gibi hükümdarı temsil eden önemli siyasi bir simgedir. Tahta çıkan sultanın veya bağımsızlığını ilan etmiş bir emirin yaptığı işlerin başında adına sikke bastırmak gelir. Darphanecilerin hükümdarlarının yüzlerini sikkeye basarken kullandıkları propagandif sebep hükümdarlığı temsil eden burçlar ve gezegenler için de geçerli olmalıdır[124].

Arslan-Güneş (Şir-u Hurşid) Tasvirleri: Astrolojik bir ifade olarak Arslan burcu ve Güneş gezegeninin birlikteliğini sembolize eden figürlere İslam sanatında sıkça karşılaşmaktayız. Anadolu'da Arslan ve Güneş tasvirinin ilk örneklerini Hitit ve Asurlularda daha sonraları da Roma Dönemi'nde karşımıza çıkmaktadır. Arslan ve Güneş motifinin bir arada kullanılmasının sebebi 12 burcu temsil eden hayvanla ilgilidir Güneş gezegeninin temsilcisi arslan figürü olarak karşımıza çıkmaktadır[125]. Astrolojik öneminin yanı sıra arslan kudret, güç ve koruyucu sembolleriyle her devir ve bölgede karşımıza çıkmaktadır. İnsan figürü arslan üzerindeyse Güneşi, boğa üzerindeyse Ayı sembol etmektedir.

Danişmendlî Dönemi'ne ait Melik Zun-nûn bin Muhammed'in bastırdığı darp yeri ve tarihi belli olmayan sikkenin ön yüzünde arslan üzerinde süvari figürü yer almaktadır. Figürün çevresini saran dairesel bordürün etrafındaki yazı kuşağı güneş

[123] Ercan Çalış, "Şanlıurfa Müzesi'nde Bulunan Artuklu Dönemine Ait Bir Grup Sikke", *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2020), 270.
[124] Sivrioğlu, 7.
[125] Adil Özme, *Sevgi Gönül Hatıra Sayısı*-Aslan- binici Kompozisyonunu İçeren Sikkeler Üzerine bir Değerlendirme, Türk Numismatik Derneği Yayınları, İstanbul, 2005, 132.

ışınları şeklinde düzenlenmiştir. Arka yüz merkezindeki yazının etrafındaki dairesel bordürün çevresi de aynen ön yüzde olduğu gibi tekrar etmiştir (Kat. 2a-2b). II. Gıyâseddin Keyhüsrev dönemine ait (1237-1246) gümüş sikkede arslan ve güneş motifinin birlikte kullanımını daha net olarak görmekteyiz. (Foto.53)[126]

Foto: 53 **Katalog.2a/ Foto:11a**

İkizler Burcu: Antik Yunan mitolojisinde Zeus, Dioskurların kaçırmak için peşine düştüğü Leikuppos'un iki kızı Phoibe ve Hilaira'yı kurtarmak isteyen nişanlıları Lynkeuslar arasında çıkan kavgada ölen Kastor ve yaralanan Lynkeus kardeşleri göğe yıldızlar arasına yerleştirmiş ve ikizler burcu bu şekilde ortaya çıkmıştır[127]. Ortaçağ İslam sanatında burç sembolleri sıklıkla kullanılmıştır. İkizler burcu genellikle yüz yüze bakan iki kadın figürü olarak karşımıza çıksa da erkek olan ya da sırt sırta dönük halde ters yöne bakan örnekleriyle de karşılaşılmaktadır[128].

Artuklu Dönemi'ne ait Necmeddin Alpi'nin darp yeri ve tarihi bilinmeyen sikkenin ön yüzünde karşılıklı duran iki insan portresi ikizler burcunu tasvir etmektedir (Kat.8a). Grek-Roman bronz sikkesinde ikizler burcunun çok benzer biçimde kullanıldığını görmekteyiz (Foto.54) [129].

[126] Yılmaz İzmirlier, *Anadolu Selçuklu Paraları*, İstanbul, 2010, 40.
[127] Azra Erhat, *Mitoloji Sözlüğü*,1996, *Dioskurlar Maddesi*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2017, 96
[128] Öztürk, Özhan, 210.
[129] Gündegül Parlar, "Orta Çağ Figürlü Sikkelerinin Taşıdığı Anlamlara Bir Bakış*", Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi,* 13, (2015), 9-25.

Foto. 54

Katalog.8a/ Foto:17a

Yay Burcu: Cevzahir Gezegeninin simgesini kentavrosun kuyruğundan çıkan ejder simgesi temsil etmektedir. Cevzahir Farsça kökenli bir kelime olup iki dairenin birbiriyle kesişmesinden oluşan nokta demektir. Türk ve İslam sanatlarında kentavrosun kuyruğundan çıkan ejdere ok atması yay burcu için sembolize edilmiş ve bu biçiminde sıklıkla tercih edilen bir tasvir olmuştur. XII. yy örneklerini Berlin Friedrich Müzesi'nde Güney Doğu Anadolu'dan götürülen stuko parçasında görmekteyiz. (Foto.55) Bu kompozisyonun benzer örneği Topkapı Sarayı Müzesi'nde Selçuklu Dönemi'ne ait 2/1792 envanter no.lu eserdir (Foto.56)[130].

Nasıreddin Artuk Arslan'ın Mardin'de 599 tarihli sikkesinde ise ejdere ok atan kentavros tasviri Cevzahir gezegenini ve yay burcunu temsil etmektedir (Kat. 13a.).

Foto. 55

Foto. 56

Katalog 13a/ Foto.22a

[130] Ahmet Çaycı, *Ortaçağ'da Anadolu: Berlin Müzesi'ndeki Stuko Parçalarının Kozmolojik Yorumu* (Dr. Aynur Durukan'a Armağan), Rekmay Reklam, Ankara, 2002.

7. SONUÇ

Çalışma kapsamında Karadeniz Ereğli Müzesi'nde bulunan bir grup İslamî sikke ele alınıp incelenmiştir. Bu bağlamda en erken dönemli sikkenin Emevî döneminde Abd-al Malik bin Mervan hükümdarlığında Halep'te bastırılan darp yılı bilinmeyen bakır sikke (kat.1) olduğu görülürken en geç tarihlenen sikkenin ise Nureddin Mahmud Zengi'nin veziri Bedreddin Lülü'nün Musul'da H.655 tarihli bakır sikke olduğu görülmektedir.

Danişmendlî Dönemine ait 1 adet sikkenin Melik İmadeddin Zun-nun bin Muhammed hükümdarlığında basılmış olduğu belirlenmiş fakat darp yeri ve yılı bilinmeyen bakır sikke olduğu tespit edilmiştir. (kat. 3)

Artuklu Dönemin de ise 16 adet sikke tespit edilmiş olup bunların 1 adeti Fahreddin Kara Arslan hükümdarlığında basılan darp yeri ve yılı bilinmeyen bakır sikke (kat. 3) olduğu, 1 adetin II. Kutbeddin Sökmân hükümdarlığında Hasankeyf'te basılan darp yeri bilinmeyen bakır sikke (kat.4) olduğu, 3 adeti Hüsameddin Timurtaş hükümdarlığında basılan darp yeri ve yılı bilinmeyen bakır sikke olduğu (kat.5,6,7), 1 adet sikkenin Necmeddin Alpi hükümdarlığında basılan darp yılı ve yılı bilinmeyen bakır sikkeler (kat.8) olduğu, 2 adetinin Hüsameddin Yuluk Arslan hükümdarlığında H.587 ve H.596 tarihli darp yeri bilinmeyen bakır sikkeler (kat. 9, 10) olduğu, 6 adet sikke Nasıreddin Artuk Arslan hükümdarlığında basılmış olup 1 adetinin darp yeri ve yılı H.599 Mardin (kat. 13), 1 adeti darp yeri ve yılı H. 606 Hasankeyf (kat.14), 1 adetinin darp yılı H.615 olup darp yeri bilinmemektedir (kat.12) Nasıreddin Artuk Arslan dönemine ait diğer 3 adet sikkenin de darp yeri ve yılı bilinmemektedir (kat. 11, 15, 16). 15 no.lu sikkenin malzemesi bronz diğerleri ise bakırdır. 2 adet sikke I.Necmeddin Gazi hükümdarlığında basılmış olup H.646 ve H.654 tarihli ikisinin de darp yeri Mardin olan biri gümüş biri bakır sikkelerdir. (kat. 16, 17)

Zengî dönemine ait 8 adet sikkenin 1 adeti İmadeddin Zengî bin Mevdud dönemine ait Sincar'da darp edilen darp yılı bilinmeyen bakır sikkedir. 3 adet sikke Seyfeddin Gazi II.bin Mevdud hükümdarlığında basılan H.568 tarihli darp yeri bilinmeyen iki bakır sikke ve (kat. 21, 22) ve darp yeri ve yılı bilinmeyen başka bir bakır sikkedir (kat. 20). 1 adeti Kutbeddin Muhammed hükümdarlığında basılan darp

yeri ve yılı bilinmeyen bakır sikkedir (kat.23), 1 adeti Müizeddin Mahmud bin Sancar Şah hükümdarlığında Cezire'de H.606 yılında basılan bakır sikkedir (kat.24). 2 adet sikke Bedreddin Lülü tarafından bastırılan Musul darplı H.631 ve 655 tarihli bakır sikkelerdir (kat.25, 26).

Eyyûbi döneminde basılan 2 adet sikkeden biri Eyyûbi Selahaddin Yusuf hükümdarlığında H.586 Hasankeyf'te ve El-Eşref Muzaffer al-din Musa bin Ebubekir hükümdarlığında H.612 Meyyafarikin'de basılan bakır sikkelerdir (kat.27, 28). 31 no.lu sikkenin de darp yerinin Hasankeyf olduğu belirlenmiştir.

Görüldüğü üzere çalışmaya konu olan sikkeler 1 gümüş ve 1 bronz örneği dışında geriye kalan tüm eserler bakır malzemeden üretilmiştir.

Süsleme özellikleri yazı dışında geometrik, bitkisel ve figürlü olanları görmekteyiz. Geometrik süslemeler olarak karşımıza çoğunlukla dairesel ve nokta dizelerinden oluşan dairesel hatlı bordürler çıkmakla beraber kare, altıgen gibi farklı geometrik unsurları da görmekteyiz. Figürlü süslemelerde kentavros, aslan, çift başlı kartal, hilal gibi Türk-İslam sanatlarında her daim etkisini koruyan unsurlar karşımıza çıkmaktadır.

Yazı sanatı olarak kûfi hat sıklıkla karşımıza çıksa da sülüs yazının örneklerini de görmüş olmaktayız.

Sonuç olarak Karadeniz Ereğli Müzesi'nde bulunan bir grup İslamî sikke ele alınarak değerlendirilmiş ve sonuçları bazında kendinden önceki çalışmaları genişletmesi, kendinden sonraki çalışmalara da ışık tutması, Sanat Tarihi ve Numizmatik başta olmak üzere diğer bilim dallarına katkı sağlanması hedeflenmiştir.

Sikkeler onu darp ettiren ya da kullanan devletlerin tarihine birkaç açıdan ışık tutan ve günümüze kadar varlığını koruyabilen önemli tarihi belgelerdir. Bu çalışmada yer alan İslami sikke örneklerinin tanım ve çözümlemeleriyle, ait oldukları dönemlerin hem sosyo-ekonomik yapıları hem de kültürel ve siyası hayatları incelenerek bilimsel bir çalışmaya ortaya konulmuştur. Ortaya konulan bu çalışmanın kendinden önce yapılan çalışmaları genişletmesi ve daha sonra yapılacak olan çalışmalara da kaynak olabileceği öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

Akçaşar, Bilhan ve Kalaycı, Bahadır. ***Neşredilmemiş Anadolu Selçuklu Sikkeleri.*** Antalya, Antalya Büyükşehir Belediyesi Kent Tarih, 2019.

Akkaya, Tayfun. ***Herakleia Pontike (Karadeniz Ereğli)'nin Tarihi Gelişimi ve Eski Eserleri.*** İstanbul: Troya Yayıncılık, 1994.

Arseven, Celal Esad. ***Türk Sanatı***. İstanbul: Cem Yayınevi, 1973.

Artuk, İbrahim ve Cevriye. ***İstanbul Arkeoloji Müzeleri Teşhirdeki İslami Sikkeler Kataloğu***. İstanbul: MEB, 1974.

Aycan, İrfan. "Emeviler Dönemi İç Siyasi Gelişmeleri". ***Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi,*** 39 (1), 1999, 147.

Aydın, Öznur. "Çin ve Türk işlemelerindeki ejderha Motifi", ***Akdeniz Sanat,*** 6 (12), 2013, 120-142. Erişimadresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/akdenizsanat/issue/27659/291562 (Erişim Tarihi: 17.01.2021).

Aydoğdu, Günnur. ***Kahramanmaraş Müzesi'ndeki İslam Dönemi Sikkeleri (Osmanlı Dönemine Kadar)***. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2012.

Aykut, Tuncay. ***Emevî Sikkeleri.*** İstanbul: Nümismatik Yayınları, 1982.

Atlan, Sabahat ve Baydur, Nezahat. ***Grek ve Roma Sikkeleri.*** İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1984.

Bal, Mehmet Suat. "Anadolu'da Siyasî Birliğin Kurulması Yönüyle Türkiye Selçuklu- Artuklu Devletleri İlişkileri***" I. Uluslararası Artuklu Sempozyumu Bildirileri***. Mardin, 2007, kütüphane.ttk.gov.tr (Erişim Tarihi: 16.12.2020).

Bedirhanoğlu, Hüseyin Erkan. "Artukluların Anadolu'da Geleceklerini Tesis Etme Süreçleri", ***Tarih ve Gelecek Dergisi***, 6 (1), 2020, 139-145. doi: 10.21551/697486.

Catherine Eaglaton, Williams J. ***Paranın Tarihi.*** (Çev.: Fadime Kâhya). Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2011.

Cezeri. ***El-Cami Beyne'l-İlm Ve'l-Amel En-Nafi fi eş-Şınnati'l-Hiyez***. S.Tekeli, M.Dosay, Y.Unat. (Ed.). Ankara, Türk Tarih Kurumu, 2002.

Çalış, Ercan. "Şanlıurfa Müzesi'nde Bulunan Artuklu Dönemine Ait Bir Grup Sikke", ***Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,*** 18 (3), 2020, 253- 276. doi: 10.18026/684237.

Çavuşoğlu, Çiler. ***Hagia Sophia / Ayasofya Mozaikleri Üzerine Bir Deneme.*** 8. https://www.academia.edu/ (Erişim Tarihi: 10.11.2020).

Çaycı, Ahmet. ***Ortaçağ'da Anadolu: Berlin Müzesi'ndeki Stuko Parçalarının Kozmolojik Yorumu.*** Ankara, Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2002.

Çetin, Osman. ***Türk-İslâm Devletleri Tarihi***. İstanbul: Emin Yayınları, 2015.

Çoruhlu, Yaşar. ***Erken Devir Türk Sanatı***. İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 2020.

Demirel Gökalp, Zeliha. ***Yalvaç Müzesi Bizans Sikkeleri***. Ankara: T.C Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yay., 2009.

Deveci, Abdurrahman. "İran ve Osmanlı Minyatüründeki Savaş Ve Mücadele Sahnelerine Mukayeseli Bir Bakış", ***Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi***, 10 (48), 2017, 323-340.

Develi, Ömer. ***Antik Çağ'da Sikke ve Sikke Birimleri.*** (Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2014.

Erhat, Azra. ***Mitoloji Sözlüğü: Dieskurlar Maddesi.*** İstanbul: Remzi Kitabevi, 1996.

Gökyıldırım, Turan. "Eski Yunan-Roma-Bizans Sikkelerinde Dinî Motif ve Semboller". ***Anadolu' da Paranın Tarihi.*** Bülent Arı (ed.), (s.50-77), Ankara, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Yay., 2011.

Gregory, Abu'l Farac. ***Abu'l Farac Tarihi***. (1932), (Çev.: Ö.R. Doğrul). Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1999.

Grierson, Philip. "***Numismatics***". İngiltere, 1975.

Gümüş, Ercan. İbnü'l-Ezrak Ve Eseri "Meyyâfârikîn Ve Âmîd Tarihi" Üzerine Türkiye'de Yapılan Çalışmalar Işığında Bir Değerlendirme", ***E-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi,*** (VII), 2012, 8-12.

Hizmetli, Mustafa. "Abbasiler Döneminde Para Basımı". ***İstem Dergisi***, 15, 2010,79-110. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/istem/issue/26542/279483#article_cite (Erişim Tarihi: (15.12.2020).

İzmirlier, Yılmaz. ***Anadolu Selçuklu Paraları.*** İstanbul, 2010.

John H. - Cahıll, Nicholas (Dü.) Kroll. ***Sardeis Sikkeleri.*** Lidyalılar ve Dünyaları Sergisi, İstanbul: YKY, 2010.

Karadeniz Ereğli Belediyesi Yayını, Zonguldak, AKM, 2002, 10-13.

Karadeniz Ereğli Müzesi Tanıtım Kitapçığı, Zonguldak, AKM, 2017, 1-10.

Katip Ferdi. ***Mardin Artukluları Tarihi***. İstanbul: Mardin Halkevi, 1939.

Merçil, Erdoğan. ***Büyük Selçuklu Devletleri.*** İstanbul: Bilge Kültür Sanat, 2020.

Mınat, Ali. ***Bir Orta Çağ Kenti: Hasankeyf.*** (Yüksek Lisans Tezi), Sıtkı Koçman Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla, 2008

Morrıssan, Cecille. ***Antik Sikkeler Bilimi Nümismatik*** "***Genel Bir Bakış***". (Çev.: Zeynep Çizmeli Öğün), İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2002.

Ögel, Bahaaddin. ***Türk Mitolojisi***. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Özaydın, Abdülkerim. "Danişmendliler". ***TDV İslam Ansiklopedisi***, (VIII,473-480), İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı, 1993.

Özaydın, Abdülkerim. "Danişmend Gazi". ***TDV İslam Ansiklopedisi***, (VIII,44-68), İslam Araştırmaları Merkezi, 1993.

Özdemir Çokhamur, Emel. ***İstanbul'da Bulunan Bizans Dönemi Mozaikleri: Kariye Müzesi***. (Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 2012.

Özme, Adil. ***Sevgi Gönül Hatıra Sayısı:*** "Aslan-binici Kompozisyonunu İçeren Sikkeler Üzerine bir Değerlendirme". (Haz.: Haluk Perk, Hüsnü Öztürk), İstanbul: Türk Numismatik Derneği Yay., 2005.

Öztuna, Yılmaz. ***Devletler ve Hanedanlar.*** Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1996.

Öztürk, Özhan. ***Dünya Mitolojisi***. Ankara: Nika Yayınları, 2016.

Pak, Adem. "Şuûbiyye hareketinin Tarihî Arka Planı ve Tezâhürleri: Asabiyyeden Şuûbiyyeye Emevîler Dönemi Fetih Hareketleri*"*. ***İstem Dergisi,*** 6 (12), 2008, 17-51. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/istem/issue/26539/279399 Erişim Tarihi: 15.01.2020)

Pamuk, Şevket. ***Osmanlı İmparatorluğu'nda Paranın Tarihi***. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2017.

Parlar, Gündegül. "Orta Çağ Figürlü Sikkelerinin Taşıdığı Anlamlara Bir Bakış*"*, ***Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi,*** 13 (6), 2015, 9-15. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/tubaked/issue/57268/810028 (Erişim Tarihi: 12.12.2019)

Polat, Mustafa. ***Samsun Arkeoloji Müzesi ve Etnografya Müzesinde Bulunan XII. Ve XV. Yüzyıllara Ait Beylikler Dönemi Sikkeleri***. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van, 2010.

Serin, Muhiddin. ***Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar.*** İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı, 2003.

Sevim, Ali. "Artukluların Soyu ve Artuk Bey'in Siyasi Faaliyetleri*"*, ***Belleten***. XXVI (7), 1962, 121-146.

Sevim, Ali. "Artukoğlu Sökmen'in Siyasi Faaliyetleri*"*, ***Belleten,*** XXVI (103), 1962, 511-649.

Sivrioğlu, Ulaş Töre. "Ortaçağ İslam Sikkelerinde Hellen, Roma-Bizans Etkisi*"*, ***Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi***, 1 (2), 2015, 15 -16.

Sönmez, Kezban ,Yılmaz, Hale Avcı. Çift Başlı Kartal Motifinin Türk Sanatındaki Yeri ve Çağdaş Giysi Tasarımlarına Yansıması, ***Motif Vakfı***, XII, 2019, 1153.

Sümer, Faruk. ***Selçuklular Devrinde Doğu Anadolu'da Türk Beylikleri***. İstanbul: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1990.

Şahin, İbrahim. " İçel/Gülpınar'da Eski Türklere Ait Yeni Tespit Edilmiş Epigrafik Belgeler: Tanıtımı ve Ön Değerlendirmesi*"*. ***II. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kongresi***, Mersin, 2010. https://dergipark.org.tr/ (Erişim Tarihi: 05.10.2020).

Şentürk, Şennur- Johnson, Bilian. ***"Asya'dan Anadolu'ya İnen Rüzgâr" Beylikler Dönemi Sikkeleri.*** İstanbul: YKY, 1994.

Şentürk, Şennur- Tekin, Oğuz. ***Sikkeler Ne Anlatır? Ortaçağ Anadolu Sikkelerinde Simgeler Ve Çokkültürlülük***. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2009.

Şeşen, Ramazan. ***Selâhaddin Eyyûbîler ve Dönemi.*** İstanbul: Bilge Kültür Sanat, 2018.

Şeşen, Ramazan. "Eyyûbîler*"*. ***Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi****,* (XII,420-450), İstanbul, İstanbul Yapı Kredi Yayınları, 1994.

Şimşek, Fatih. "Türk Kültür ve Sanatında Çift Başlı Kartal*"*. ***Akademik Tarih Dergisi****,* XI (5), 2019, 19.

Tekin, Oğuz. ***Eskiçağda Para: Antik Numismatiğe Giriş.*** İstanbul, Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları: 1994.

Tekin, Oğuz. ***Grek ve Roma Sikkeleri.*** İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1999.

Tekin, Oğuz. "Sikke", ***İslam Ansiklopedisi****,* (XXXVII, 179-182), İstanbul, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, 2009.

Tekin, Oğuz. "Lydia Krallığı'ndan Osmanlı İmparatorluğu'na Anadolu' da Sikke Darbı, ***Anadolu' da Paranın Tarihi.*** Bülent Arı (Ed.), (s.32-49), Ankara, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Yay., 2011.

Turan, Osman. ***Selçuklular Zamanında Türkiye***. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2020.

Topaloğlu, Kutsal. ***Tanrı'nın Temsilcileri***. Ankara: Bilgi Yayınevi, 2017.

Urfalı Mateos. ***Vakayi-Namesi(952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli(1136- 1162),*** (Çev. Hrant D. Andreasyan, Notlar. Edouard Dulaurer, Prof. Dr. Halil Yinanç). Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2019.

Uykur, Ramazan. ***Madenden Yansıyan Tarih Artuklu Sikkeleri***. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi, 2017.

Uykur, Ramazan. "Musul Zengi Atabegi II. Seyfeddin Gazi'nin (565-576/1170-1180), Athena Betimli Sikkeleri"***, İnternational Periodical For The Languages***. 2014, 140.

Uykur, Ramazan. " Artuklu Meliki İmâdeddîn Ebu Bekr' in Sikkesinde Ejder/Evren ile Mücadele İkonografisi". ***XIII. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri****,* Pamukkale Üniversitesi, Denizli, 2009.

Uykur, Ramazan. " Zengi Atabeglerinin Sikkelerinde Antik Türk Mitolojisinin İzleri: Kağanlık Simgesi Olarak Ay Kültü (Mardin Müzesi Örnekleri)", ***Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi,*** XVI (8), 2017, 175.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. ***Osmanlı Tarihi***. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1982.

Yazıcı, Nesimi. ***İlk Türk- İslâm Devletleri Tarihi***. Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2009.

Yazır, Mahmut Bedreddin. ***Kalem Güzeli.*** Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1881.

Yıldız, Hakkı Dursun. ***Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi***. İstanbul: Çağ Yayınları, 1986.

Yılmaz, Oğuz. ***Türk Kozmolojisi***. Konya, Selçuk Üniversitesi. academia.edu.tr (Erişim Tarihi: 07.09.2020).

Yiğit, İsmail. "Emevîler". ***İslam Tarihi Ansiklopedisi***, (XI.1995), 104-108.

- Erişim: auzefcontent/18_19/antik_numismatik (Erişim Tarihi: 20.03.2020)
- *Erişim: www.kdzeregliemlak.com/ eski zonguldak/ galeri - kategori fotoğrafları Erişim Tarihi: 16.12.2020*
- Erişim:https://commons.wikimedia.org/ Erişim Tarihi: 30.06.2020
- Erişim: https://atif.sobiad.com Erişim Tarihi: 18.07.2020
- Erişim: https://www.vcoins.com/ Erişim Tarihi: 06.06.2020
- Erişim: https://finanstaksi.com/ Erişim Tarihi: 21.06.2020
- Erişim: http://ancientrome.ru/art/ Erişim Tarihi: 03.06.2020

EKLER

Ek-1: Çizimler

Çizim 5a. Kat.6a / Fot.15a

Çizim 5b: Kat.6b / Fot.15b

Çizim 6a: Kat.8a/ Fot.17a

Çizim 6b: Kat.8b/ Fot.17b

Çizim 7a: Kat.9a/ Fot.18a

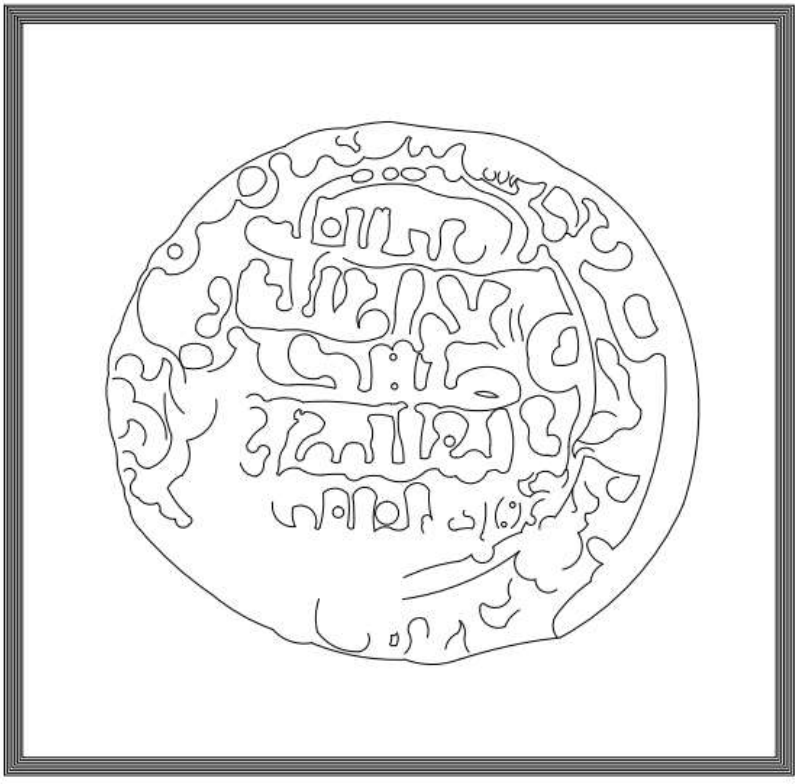

Çizim 7b: Kat.9b/ Fot.18b

Çizim 8a: Kat.10a/ Fot.19a

Çizim 8b: Kat.10b/ Fot.19b

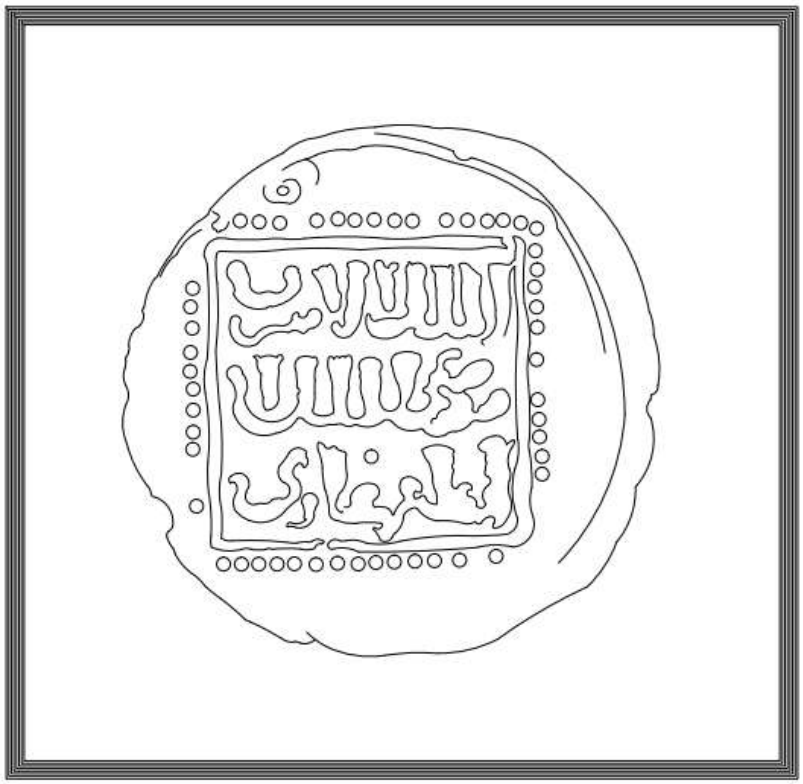

Çizim 9a: Kat.11a/ Fot.20a

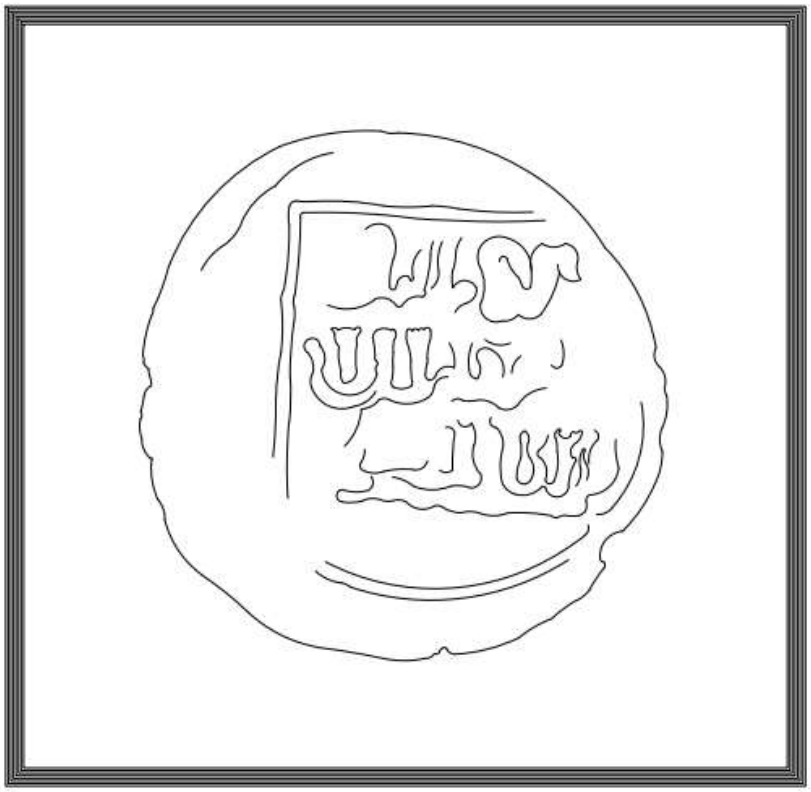

Çizim 9b: Kat.11b/ Fot.20a

Çizim 10a: Kat.12a/ Fot.21a

Çizim 10b: Kat.12b/ Fot.21b

Çizim 11a: Kat.13a/ Fot.22a

Çizim 11b: Kat.13b/ Fot.22a

Çizim 12a: Kat.16a/ Fot.25a

Çizim 12b: Kat.16b/ Fot.25b

Çizim 13a: Kat.17a/ Fot.26a

Çizim 13b: Kat.17b/ Fot.26b

Çizim 14a: Kat.23a/ Fot.32a

Çizim 14b: Kat.23b/ Fot.32b

Çizim 15a: Kat.25a/ Fot.34a

Çizim 15b: Kat.25b/ Fot.34b

Çizim 16a: Kat.27a/ Fot.36a

Çizim 16b: Kat.27b/ Fot.36b

Çizim 17 a: Kat.28a/ Fot.37a

Çizim 17b: Kat.28b/ Fot.37b

Çizim 18a: Kat.29a/ Fot.38a

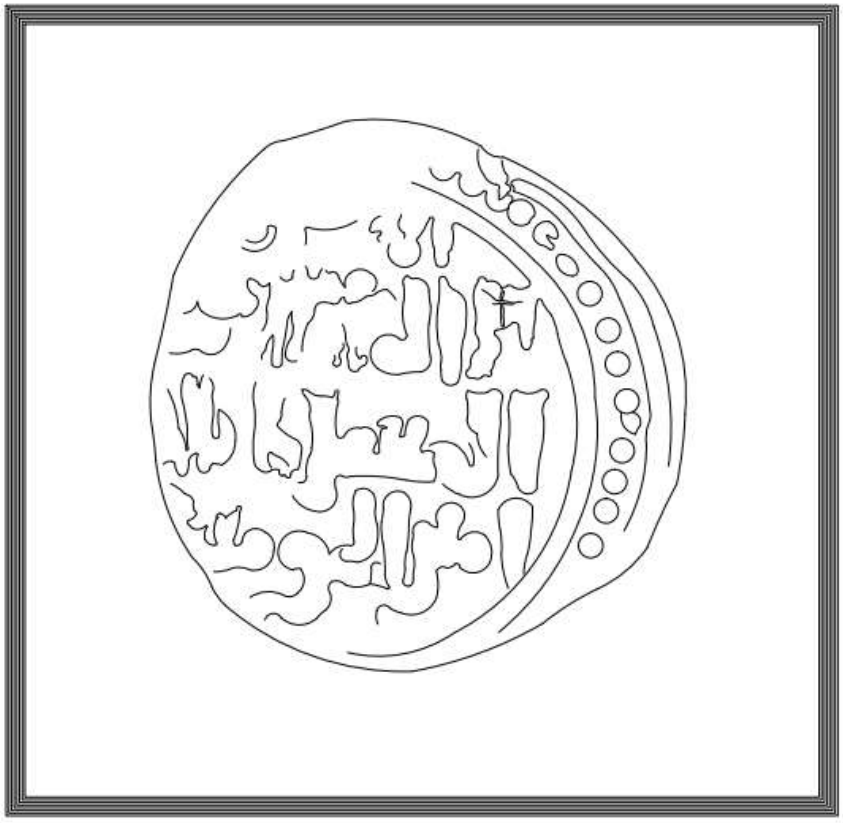

Çizim 18b: Kat.29b/ Fot.38b

Çizim 19a: Kat.30a/ Fot.39a

Çizim 19b: Kat.30b/ Fot.39b

Çizim 20a: Kat.31a/ Fot.40a

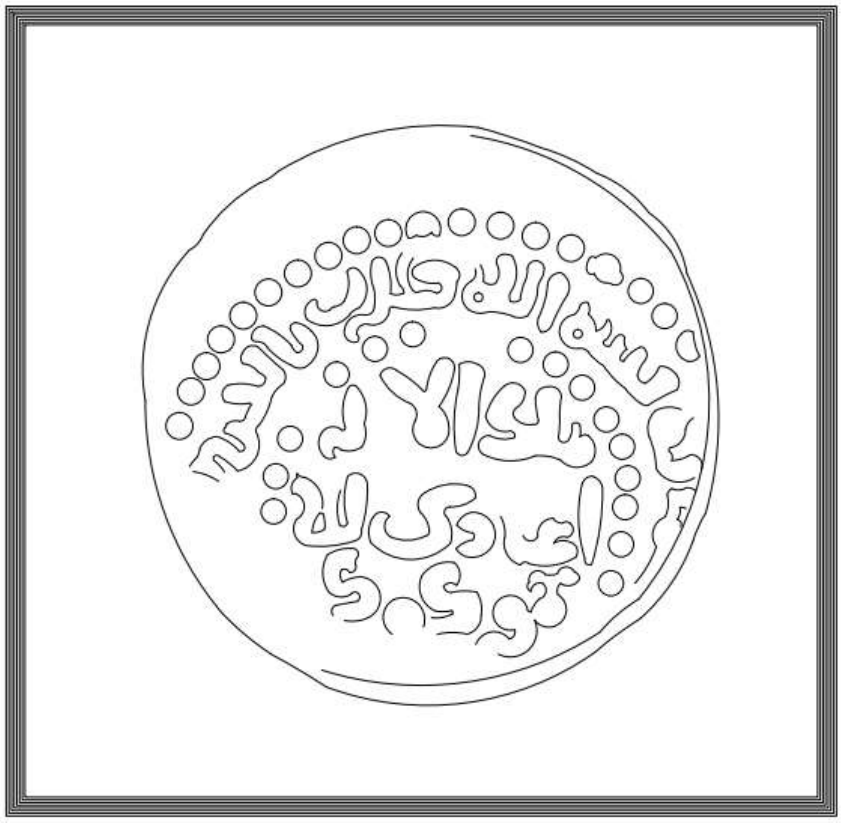

Çizim 20b: Kat.31b/ Fot.40b

Ek-2: Tablolar

Tablo 1: Karadeniz Ereğli Müzesi'nde İncelenen İslamî Sikkelerin Toplam Adedi: 31

Emevî Sikkelerinin Toplam Sayısı: 1

Gümüş Sikke Sayısı	Bakır Sikke Sayısı	Bronz Sikke Sayısı
-	1	-

Danişmendlî Sikkelerinin Toplam Sayısı: 1

Gümüş Sikke Sayısı	Bakır Sikke Sayısı	Bronz Sikke Sayısı
-	1	-

Artuklu Sikkelerinin Toplam Sayısı: 16

Gümüş Sikke Sayısı	Bakır Sikke Sayısı	Bronz Sikke Sayısı
1	14	1

Zengî Sikkelerinin Toplam Sayısı: 8

Gümüş Sikke Sayısı	Bakır Sikke Sayısı	Bronz Sikke Sayısı
-	8	-

Eyyûbi Sikkelerinin Toplam Sayısı: 2

Gümüş Sikke Sayısı	Bakır Sikke Sayısı	Bronz Sikke Sayısı
-	2	-

Tablo 2: Karadeniz Ereğli Müzesi'nde İncelenen Bir Grup İslami Sikkenin Hükümdar Dönemleri

Emevî Dönemi Sikkelerinin Hükümdarları

Abd al-Malik ibn Mervan	1

Danişmendlî Dönemi Sikkelerinin Hükümdarları

Melik İmadeddin Zun-nun bin Muhammed	1

Artuklu Dönemi Sikkelerinin Hükümdarları

Hısn-ı Keyfa ve Amid Artukluları	Fahreddin Kara Arslan II.Kutbeddin Sökmân	1 1
Mardin Artukluları	Hüsameddin Timurtaş Necmeddin Alpi Hüsameddin Yuluk Arslan Nasıreddin Artuk Arslan I.Necmeddin Gazi	3 1 2 6 2

Zengî Dönemi Sikkelerinin Hükümdarları

Sincar Atabeyleri	II.İmadeddin Zengî bin Mevdûd Kutbeddin Muhammed	1 1
Musul Atabeyleri	Seyfeddin Gazi II bin Mevdûd	3
Cezire Atabeyleri	Müzizeddin Mahmud bin Sancar Şah	1
Halep Atabeyleri	Nureddin Mahmut Zengî^nin Veziri Bedreddin Lülü	2

Eyyûbi Dönemi Sikkelerinin Hükümdarları

Mısır Kolu	EL-Melikü'n Nâsır Selâhaddin	1
Meyyâkâfirin, Cebel ve Sincar Kolu	El-Eşref Muzaffer-al-din Musa bin Ebubekir	1

Tablo 3: Çalışmada İncelenen Sikkelerin Envanter Bilgileri

Envanter No.	Darp Yılı	Darp Yeri	Darp Ettiren Sultan	Malzeme	Gram	Çap
2005/345	-	Halep	Abd al-Malik ibn Mervan	Bakır	13,75	30
2008/629	-	-	Melik İmadeddin Zun-nun bin Muhammed	Bakır	6,35	27
2008/639	-	-	Fahreddin Kara Arslan	Bakır	5,25	24
2008/636	-	Hasankeyf	II.Kutbeddin Sökmân	Bakır	6	26,5
2005/347	H.343	Mardin	Hüsameddin Timurtaş	Bakır	4,75	24
2005/339 2005/340	-	-	Hüsameddin Timurtaş	Bakır	12,80	29
2008/338	-	-	Necmeddin Alpi		15,55	32
2008/625	H.587	-	Hüsameddin Yuluk Arslan	Bakır	11,75	29
00.10.54	H.596	-	Hüsameddin Yuluk Arslan	Bakır	9,80	31
2005/348	-	-	Nasıreddin Artuk Arslan	Bakır	7,80	25
2005/350	H.615	-	Nasıreddin Artuk Arslan	Bakır	8,45	24
2008/626	H.599	Mardin	Nasıreddin Artuk Arslan	Bakır	6,75	27
208/638	H.606	Hasankeyf	Nasıreddin Artuk Arslan	Bakır	11,75	27,5
2008/640	-	-	Nasıreddin Artuk Arslan	Bronz	6,55	20
2008/641	-	-	Nasıreddin Artuk Arslan	Bakır	5,20	23,5
2008/392	H.646	Mardin	I. Necmeddin Gazi	Gümüş	3,00	20
2005/346	H.654	Mardin	I. Necmeddin Gazi			
2008/632	-	Sincar	II.İmadeddin Zengi Bin Mevdud	Bakır	6,95	23
2005/337	-	-	Seyfeddin Gazi II bin Mevdud	Bakır	16,65	32
2008/634 2008/635	-	-	Seyfeddin Gazi II bin Mevdud	Bakır	11,45	29
2005/341	H.598	-	Kutbeddin Muhammed	Bakır	12,05	37
2008/630	H.606	Cezire	Müizeddin Mahmud bin Sancar Şah	Bakır	15,18	29
2005/343	H.631	Musul	Nureddin Mahmut Zengî'nin veziri Bedreddin Lülü	Bakır	6,85	24
2005/342	H.655	Musul	Nureddin Mahmut Zengî'nin veziri Bedreddin Lülü	Bakır	6,95	24,30
2008/633	H.586	Hasankeyf	Eyyubi Selahaddin Yusuf	Bakır	10,00	27
2008/627	H.612	Meyyafarikin	: El-Eşref Muzaffer-al-din Musa bin Ebubekir		13,35	30
2005/349	-	-	-	Bakır	11,20	25
1989/50	-	-	-	Bakır	11,25	35
2008/628	-	Hasankeyf	-	Bakır	15,95	28

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Soyadı, Adı : Aylin ÜNLÜTÜRK

Uyruğu : T.C.

Doğum Tarihi ve Yeri :

Telefon: :

E-Mail : _____

Orcid Kodu: 0000-0003-0644-0085

Eğitim

Derece	**Eğitim Birimi**	**Mezuniyet Tarihi**
Lisans	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	2015

Hobiler: Kitap okumak, yazı yazmak, spor yapmak.

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

LİSANSÜSTÜ TEZ ORİJİNALLİK RAPORU

24/12/2020

Tez Başlığı / Konusu:

"Karadeniz Ereğli Müzesi'nde Bulunan İslami Döneme Ait Bir Grup Sikke"

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam **169** sayfalık kısmına ilişkin, 24/12/2020 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından **TURNİTİN** intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı **%11** (yüzde onbir)dir.

Uygulanan Filtreler Aşağıda Verilmiştir:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal İçermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

24/12/2020
Aylin ÜNLÜTÜRK

Adı Soyadı : Aylin ÜNLÜTÜRK
Öğrenci No : 179211043
Anabilim Dalı : Sanat Tarih
Programı : Tezli Yüksek Lisans
Statüsü : Y. Lisans ■ Doktora □

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi ERCAN ÇALIŞ
……./……./20……

ENSTİTÜ ONAYI
U Y G U N D U R
……./……./20……
Prof. Dr. Bekir KOÇLAR
Enstitü Müdürü